

คำนำ

พระวินัย เป็นส่วนหนึ่งของผู้มุ่งปฏิบัติในพระพุทธศาสนา และท่านได้แสดงว่า เป็นรากแก้วพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาที่จะดำรงมั่นอยู่ได้ ก็ด้วยอาศัยพระวินัยเป็นเครื่องปกครองผู้ประพฤติปฏิบัติ กล่าวโดยเฉพาะ พระภิกษุสามเณร ที่มุ่งความดีความงามในการประพฤติปฏิบัติ จำต้องอาศัยพระวินัยเป็นเบื้องต้น ซึ่งจักผดุงตนให้เป็นผู้มีความประพฤติสมควรแก่เพศ และให้สมกับพระพุทธภายิตที่แสดงว่า สมโณ อสุส สุตสมโณ สมณะพึงเป็นสมณะที่ดี เพราะเหตุนี้ ท่านจึงจัดพระวินัยไว้เป็นส่วนหนึ่งแห่งการศึกษาในพระพุทธศาสนา ได้จัดเป็นหลักสูตรแห่งการเรียนนักรธรรมป็นไว้เป็นตอน ๆ พอให้สมกับภูมิและชั้น สนามหลวงได้ออกเป็นปัญหาสำหรับสอบไล่ และเรียบเรียงเฉลยไว้สำหรับตรวจเป็นลำดับมา โดยเฉพาะนักรธรรมชั้นเอกได้เริ่มเปิดสอบปี พ.ศ. ๒๔๖๕ เป็นต้นมา มหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รวบรวมพิมพ์ไว้เป็นตัวอย่างเฉพาะบางศก และได้มีเอกชนรวบรวมพิมพ์ขึ้นตามลำดับศกบ้าง ปัญหาและเฉลยก็มักมีผิดพลาดไปบ้าง ไม่สะดวกแก่การศึกษาของนักเรียน.

พระราชกวี (จัน วิชญโกล) วัดเทพศิรินทร์ ฯ ได้รวบรวมปัญหาพร้อมทั้งเฉลยในปีนั้น ๆ และปัญหาเฉลยของสำนักวัดบางลำน้ำ ซึ่งเห็นว่า สมควรนำมาเรียบเรียงให้เป็นไปตามลำดับหมวดตอน เพื่อให้สะดวกแก่การศึกษาของนักเรียน และได้ลงเลขบอก พ.ศ. ไว้ในท้ายข้อ บางแห่งท่านผู้เรียบเรียงเห็นสมควรก็ได้เรียบเรียงเสร็จแล้ว ได้ลงชื่อกำกับไว้ข้างท้ายข้อ เมื่อได้รวบรวมเรียบเรียงเสร็จแล้ว ได้มอบลิขสิทธิ์ให้แก่ มกุฏราชวิทยาลัย.

กองตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย เห็นว่าจักเป็นเครื่องอำนวยประโยชน์แก่นักศึกษาได้อย่างดี จึงจัดการพิมพ์ขึ้น.

อนึ่ง กองตำรา ขอแสดงความขอบใจ พระราชกวี๑ วัดเทพ

ศิรินทราวาส ผู้รวบรวมและเรียบเรียงหนังสือนี้ ให้แก่มหาวิทยาลัย
ราชวิทยาลัย และขออุทิศผลอันเกิดแต่หนังสือนี้ บูชาพระคุณสมเด็จพระ
พระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ผู้ให้กำเนิดนักรธรรม
และท่านบูรพปิตายจารย์ ผู้บริหารพระศาสนาสืบมา.

กองตำรา

มกุฏราชวิทยาลัย

๓๐ มกราคม ๒๔๘๔

ประมวลปัญหาและวินัยบัญญัติ
สำหรับนักธรรมชั้นเอก

ข้อความทั่วไป

ถาม. สิกขาบทที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๓ แห่งจีวรวรรคว่า นิฎฐิจีวรสุมี
ภิกขุณา อุพุกตสุมี กจิเน แปลว่า จีวรสำเร็จแล้ว กฐินอันภิกษุ
เคาะแล้วคั้งนี้ จีวรอะไร กฐินเคาะอย่างไร จงอธิบายให้ชัดเจน
จนตลอดสิกขาบททั้ง ๓ นั้น ?

ตอบ. อธิบายอย่างนี้ คำว่า จีวรสำเร็จแล้ว ในสิกขาบทที่ ๑
หมายความว่า สำเร็จเป็นสิทธิแก่ภิกษุ ภิกษุผู้เป็นเจ้าของ ฟังทรง
ไว้ได้ ๑๐ วันเป็นอย่างยิ่ง ถ้าเลย ๑๐ วันไป เป็นนิสสัคคิยปาจิตตีย์
ถ้าเป็นจีวรกาลไม่เป็นนิสสัคคิยปาจิตตีย์ สิกขาบทที่ ๒ หมายความว่า
สำเร็จเป็นผ้าครองแล้ว ทั้ง ๓ ผืนหรือผืนใดผืนหนึ่ง ผ้าครองนั้น
ภิกษุอยู่ปราศจากคั้นหนึ่ง เป็นนิสสัคคิยปาจิตตีย์ ถ้าเป็นจีวรกาล
ไม่เป็นนิสสัคคิยปาจิตตีย์. สิกขาบทที่ ๓ หมายความว่า ได้ผ้าตาม
ประสงค์แล้ว ต้องรีบทำ ฟังกำหนดอายุแห่งผ้าที่เก็บไว้เดิม และอายุ
ผ้าที่ได้มาใหม่ ข้างใดอายุน้อย ฟังรีบทำให้ทันอายุของผ้าข้างนั้น.
ถ้าให้ล่วงกำหนดไป เป็นนิสสัคคิยปาจิตตีย์ ถ้าเป็นจีวรกาลไม่เป็น

นิสสัยกัปปาจิตตีย์ . จีวรกาลนั้น จัดเป็น ๒ ตอน ตอนต้นเป็นอนิสงส์
การจำพรรษา นับตั้งแต่วันออกพรรษาจนถึงเดือนเพ็ญเดือน ๑๒ ตอนหลัง
เป็นอนิสงส์กฐินต่อกับตอนต้นหมดเพ็ญเดือน ๔. จีวรกาลตอนต้น
เคาะไม่ได้ เพราะฉะนั้น ในสิกขาบทจึงไม่พูดถึง จีวรกาลตอนหลัง
เคาะได้ คือสวดถอนกฐินเสียในระหว่าง. ที่กฐินอันภิกษุเคาะแล้ว
คือสวดถอนกฐินเสีย.

๒๔๘๑

ก. ผู้เป็นนิสสัยกัปปิ ตามสิกขาบทที่ ๑๐ แห่งจีวรวรรค ภิกษุ
ผู้เป็นเจ้าของผ้าสละอย่างไร จงเขียนคำ สละมา?

ข. คำสละว่าอย่างไร อิทิ เม ภนฺเต จีวรํ อติเรกฺติภฺตํ
โจทนาย อติเรกภคตฺตฺ จเนน อภินิปรุพาทิตฺติ นิสฺสํคฺคิยํ อิมํ
อายุสมโต นิสฺสชฺชามิ. (วินัยมุขเล่ม ๑ หน้า ๕๘)

๒๔๕๓

ค. ปัตตคาหาปกะมาในที่ไหน?

ด. ปัตตคาหาปกะ มาในสิกขาบทที่ ๒ แห่งปัตตวรรค ใน
นิสสัยกัปปิ กัณฺฐํ ความว่า ภิกษุได้สมมติเป็นปัตตคาหาปกะแล้ว ฟัง
เอาบาตรที่เป็นนิสสัยกัปปิเพราะขอบาตรใหม่ ในเมื่อบาตรเดิมชำรุดมี
แผลยังไม่ถึง ๕ แห่ง ของภิกษุผู้นำมาเสียสละ ผลัดถวายแก่พระ
สังฆเถระ รับบาตรของท่านกลับถวายแก่พระอนุเถระ ทำโดยนัยนี้
รับบาตรของพระสังฆนวกะมอบแก่ภิกษุผู้เสียสละ.

๕/๕/๒๔๓๐

ถ. จงสวดพระปาฏิโมกข์ ข้อที่ยกเว้นเพราะ อนามนุตจาโร ?

ต. สวดว่าดังนี้ โย ปน ภิกขุ นิมนฺติโต สกตุโต สมานโน
สนฺตํ ภิกขุ อนุปุจฺจมา ปุเรภตฺตํ วา ปจฺจมาภตฺตํ วา กุเลสุ จาริตฺตํ
อาปชฺเชยฺย อญฺญตฺร สมยา ปาจิตฺติย ตตฺถายํ, สมโย จีวรทาน-
สมโย จีวรการสมโย อยํ คตฺถ สมโย.

๒๔๘๐

ถ. ขอฟังสวดปาฏิโมกข์สิกขาบทที่ ๖ แห่งอเจลกวรรค?

ต. สวดว่าดังนี้ โย ปน ภิกขุ นิมนฺติโต สกตุโต สมานโน
สนฺตํ ภิกขุ อนุปุจฺจมา ปุเรภตฺตํ วา ปจฺจมาภตฺตํ วา กุเลสุ
จาริตฺตํ อาปชฺเชยฺย อญฺญตฺร สมยา ปาจิตฺติย. ตตฺถายํ สมโย
จีวรทานสมโย จีวรการสมโย อยํ คตฺถ สมโย.

๒๔๘๒

ถ. ขึ้นเถรภูมิแล้ว ขอฟังสวดพระปาฏิโมกข์สิกขาบทที่ ๘ แห่ง
สุราปานวรรค สักมาตธา?

ต. สวดสิกขาบทที่ ๘ แห่งสุราปานวรรคว่า นวมฺปน ภิกขุณา
จีวรลาเภณ คิณฺณํ ทุพฺพณฺณกรณํ อญฺญตฺรํ ทุพฺพณฺณกรณํ
อาทาตพฺพํ นิลํ วา กทฺทมํ วา กาฬสามํ วา. อทานา เจ ภิกขุ
คิณฺณํ ทุพฺพณฺณกรณํ อญฺญตฺรํ ทุพฺพณฺณกรณํ นวํ จีวรํ
ปริภุญฺเชยฺย ปาจิตฺติย.

๒๔๘๓

ถ. ภิกษุ ก. เข้าวัด ร่างหนังสือปดพระ ข. ให้พระ ข. เซ็นชื่อ
พระ ข. อ่านแล้วรู้สึกว่ามันตรงกับความจริง จึงไม่ยอมเซ็นชื่อ
พระ ก. หาวว่าพระ ข. ชัดคำสั่ง จึงลงโทษ พระ ข. ไล่ออกจากวัด เมื่อเป็น
เช่นนี้จะวินิจฉัยในทางวินัยและทางปกครองพระ ก. พระ ข. อย่างไร?

ต. วินิจฉัยโทษ พระ ก. ในทางวินัยเป็นอาบัติทุกกฏ เพราะร่าง
เรื่องปด เป็นอาบัติปาจิตตีย์ เพราะพระ ข. อ่านรู้ความแล้ว ส่วน
ในทางปกครองวินิจฉัยว่า คำสั่งของพระ ก. ไม่เป็นธรรม พระ ข.
ไม่ทำตามก็ได้ ไม่มีผิดในการปกครอง ซึ่งพระ ก. ใช้อำนาจเช่นนั้นเกินไป
ไป ผิดลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร. ศ. ๑๒๑ มาตรา ๑๗ อนุมาตรา ๕
ว่าบังคับการอันไม่ชอบด้วยพระวินัยบัญญัติ หรือพระราชบัญญัติ.

ราชกวี

ถ. ผู้สอบวินัยชั้นเถรภูมิ ได้ชื่อว่าทรงพระปาฏิโมกข์ เป็น
เกียรติคุณพิเศษ เพราะเหตุนี้ จึงเขียนคำบาลีที่สำหรับสวดมาค
เพียงแค่มาตราเดียว คือสิกขาบทที่ ๓ แห่งสัปปาณวรรค พร้อมทั้ง
คำแปลและอธิบายด้วย ?

ต. สิกขาบทที่ ๓ แห่งสัปปาณวรรค คำบาลีว่า

โย ปน ภิกขุ ชานํ ยถาธมฺมํ นิหฺมาธิกรณํ ปุนกมฺมาย
อุกุกุญฺญาย ปาจิตฺตियํ คำแปลว่า อนึ่ง ภิกษุใดรู้อยู่ ฟ้นอธิกรณ์
ที่สำเร็จแล้วตามธรรมเพื่อทำอีก เป็นปาจิตตีย์ อธิบายว่า เมื่อ
อธิกรณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น สงฆ์ก็ดี บุคคลก็ดี ได้จัดทำสำเร็จ
โดยชอบแล้ว คือทำได้โดยควรแก่เหตุผลและหลักฐาน ตามพระ

ธรรมวินัย แลสัตตสุตตัน หรือ ได้ทำถูกต้องตามแบบอย่างแล้ว ภิกษุใด
รู้อยู่แต่ถือว่าตนเป็นอิสระ หรือมีทิฐิมานะแรงกล้า ฟืนเอาขึ้นมา
เพื่อทำใหม่ ต้องปาจิตตีย์ เว้นไว้แต่เข้าใจว่า กรรมที่ทำนั้นไม่เป็นธรรม
ไม่เป็นอาบัติ.

๒๔๘๒

ก. จงเขียนปาฏิโมกข์ข้อ ๕ แห่งสัปปาณวรรคมาให้ดู?

ค. โย ปน ภิกขุ ชานัน อุนวิสตีวสุตํ ปุคฺคํ อุปสมฺปาเทยฺย

โส จ ปุคฺคโล ออุปสมฺปนฺโน เต จ ภิกขุ การุหา อิท ตสฺมี
ปาจิตฺตีย์.

๒๔๘๑

ก. สิกขาบทที่ ๒ แห่งรัตนวรรคว่า รตนํ वा รตนสมมต वा
คตินันัน รัตนทานจคไว้เป็นก้อย่างอะไรบ้าง รัตนสมบัติเป็นอย่างไร
ยกตัวอย่างมาด้วย ?

ค. รัตนทานจคไว้เป็น ๑๐ อย่าง คือ เงิน ทอง มุกดา มณี
ไพฑูรย์ ประพาฬ ทับทิม บุษราคัม สังข์ สิลาย (วินัยมุขเล่ม ๒
หน้า ๗๓). รัตนสมบัติคือ ไม่ใช่ของที่เป็นรัตนแท้ เป็นของเทียม
เช่น รูปพรรณที่ชุบทองและเงินและเครื่องประดับเช่นฝังพลอยหุง
เป็นต้น. (วินัยมุขเล่ม ๑ หน้า ๑๘๓).

๒๔๗๕

ก. ได้ยินเขาติว่า เป็นนักธรรมชั้นเอก สวดปาฏิโมกข์ก็ไม่ได้
เพราะฉะนั้น จึงขอให้เขียนคำสวดปาฏิโมกข์สิกขาบทที่ ๕ แห่งรัตน-

วรรคมาให้ถูก?

ด. วสุตีสถาภิกัม ปน ภิกขุณา การยมาเนน ปมาณิกา การตเพพา
ตตริทํ ปมาณํ ทัมโส ฉ วิทิตฺติโย สุกตวิทิตฺติยา ติริยํ อหุตฺตเตยฺยา
ต อติกกามยโต เณทนํ ปาจิตฺติยํ.

๒๔๓๐-๒๔๓๕

ด. จงเขียนคำสวดพระปาฏิโมกข์ในเสถียวัตร หมวดที่ ๒ ข้อ
ที่ ๑๗ มา?

ด. สวดคํงนี้ น สกฺวเพน มุขเนน พุยาหริสุสํมิตฺติ ลิกฺขุณา กรณียา.

๒๕๓๓

ด. ภิกษุผู้จะเป็นอุปัชฌายะให้อุปสมบท เป็นอาจารย์ให้นิสัย
ต้องประกอบด้วยของคสมบัตินี้บ้าง? ถ้าบกพร่องบ้างบางอย่าง
เป็นอันใช้ไม่ได้หรือ

ด. ต้องประกอบด้วยของคสมบัตินี้ ๕ ประการ คือ :-

๑. เป็นผู้มืศรัทธา มืหิริ มืโอดตปปะ มืวิริยะ มืสติ.

๒. เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล อาจารย์ ความเห็นชอบ เคย
ได้ยินได้ฟังมาก มืปัญญา.

๓. รู้จักอาบัติ มืใช่อาบัติ อาบัติเบา อาบัติหนัก จำปาฏิโมกข์
ได้แม่นยํ

๔. อาจะพยาบาลเอง หรือสั่งผู้อื่นให้พยาบาลสัทธิวิหาริกอันเต-
วาสิกผู้อาพาธ อาจะระงับเองหรือหาผู้อื่นให้ช่วยระงับความกระสันของ
สัทธิวิหาริกอันเตวาสิก อาจะบรรเทาเองหรือหาผู้อื่นให้ช่วยบรรเทา

ความเบื้อหน้ายอันเกิดขึ้นแก่สังฆวิหาริกอันเตวาสิกโดยทางธรรม รู้จัก
อาบัติ รู้จักวิธีออกจากอาบัติ

๕. อาจจะมีปรี้อสังฆวิหาริกอันเตวาสิกในอาทิพรหมจริยกาสิกขา
อาจแนะนำสังฆวิหาริกอันเตวาสิกในอาทิพรหมจริยกาสิกขา อาจแนะนำ
ในธรรมวินัยอันยิ่งขึ้น อาจจะมีเปลี่ยนปฏิญญิตอันเกิดขึ้นแก่สังฆ-
วิหาริกอันเตวาสิกโดยทางธรรม ทั้งที่พรรษา ๑๐ หรือยิ่งกว่า
องค์เหล่านี้ แม้บกพร่องบางอย่างก็ยังสามารถใช้ได้ ที่ขาดไม่ได้ คือกำหนด
พรรษา.

๒๔๓๔

ก. อุปัชฌายะควรเอื้อเพื่อในสังฆวิหาริกของตนอย่างไรบ้าง?

ค. ควรเอื้อเพื่อ ดังนี้ :--

ก. เอาธุระการศึกษาของสังฆวิหาริก

ข. สงเคราะห์ด้วยบาตรจีวรและบริขารอย่างอื่น ถ้าของตน
ไม่มี ขวนขวายหา.

ค. ขวนขวายป้องกันหรือระงับความเสื่อมเสีย อันจักมีหรือได้มี
แล้วแก่สังฆวิหาริก.

ฅ. เมื่อสังฆวิหาริกอาพาธ ทำการพยาบาล

๒๔๓๕

ก. สังฆวิหาริก หรือ อันเตวาสิกเป็นเช่นไรควรถูกประณาม? วิธี
ประณามทำอย่างไร?

ค. สังฆวิหาริก หรือ อันเตวาสิก ประกอบด้วยองค์อันเป็นโทษ คือ

หาความรักใคร่ในอุปัชฌายะหรืออาจารย์มิได้ ๑ หาความเลื่อมใส
มิได้ ๑ หาความละเอียดมิได้ ๑ หาความหวังดีต่อมิได้ ๑ หาความ
หวังดีต่อมิได้ ๑ ควรถูกประณาม. ประณามนั้นพึงทำอย่างนี้ พึง
พูดให้รู้ว่าตนไล่เธอเสีย ท่านวางตัวอย่างไว้ในบาลีว่า เราประณาม
เธอ อย่าเข้ามา ณ ที่นี้ จงขนบาตรจีวรของเธอออกไปเสีย หรือเธอ
ไม่ต้องอุปฐากข้าดอก หรือแสดงอาการกายให้รู้อย่างนั้นก็ได้.

๒๔๖๖

ถ. อุโบสถก็ดี ปวารณาก็ดี เป็นญัตติกรรมด้วยกัน แต่เหตุ
ไฉนสงฆ์มีพวก ๔ ทำสังฆอุโบสถควร ทำสังฆปวารณาไม่ควร ขอ
ฟังอธิบาย?

ค. แม้จะเป็นญัตติกรรมด้วยกันก็จริง แต่เหตุที่สงฆ์พวก ๔ ทำ
สังฆอุโบสถควร ทำสังฆอุโบสถไม่ควรนั้น เป็นเพราะเมื่อสงฆ์พวก
๔ ประชุมกันทำอุโบสถตั้งแต่ญัตติไปจนสวดสิกขาบทจบ ก็คงประชุม
กันเป็นจตุรกรคอยู่นั่นเอง ไม่ต้องแยกออกเป็นบุคคลเสียรูปหนึ่งเหมือน
ปวารณา ๆ นั้น เมื่อตั้งญัตติแล้วต้องแยกเปลี่ยนกันเป็นบุคคลเสีย
ทีละรูป เมื่อเป็นปวารณา จึงยังเหลืออยู่ 3 รูป เมื่อเป็นเช่นนั้น
จะเป็นสังฆปวารณาอย่างไรได้ เพราะสงฆ์ไม่ครบจตุรกรค คงเปลี่ยน
เป็นคณะไป เพราะฉะนั้น จึงควรแก่อุโบสถ ไม่ควรแก่ปวารณา.

๒๔๖๗

ถ. การนำฉันทะปาริสุทธิให้สำเร็จประโยชน์แก่ใคร?

ค. การนำฉันทะให้สำเร็จประโยชน์แก่สงฆ์ นำปาริสุทธิให้สำเร็จ

ประโยชน์แก่ภิกษุผู้ไม่สามารถจะเข้าในที่ประชุมอยู่ในสีมาเดียวกัน

๘/ ๘ / ๒๕๓๐

ถ. อภิเษมาจาร จัดเป็นสิกขาบทหรือไม่ ที่มาของอภิเษมาจาร ส่วนมากมาจากไหน รูปบัญญัติของอภิเษมาจารมีลักษณะเช่นไร ?

ด. จัดเป็นสิกขาบท ส่วนมากมาในชั้นธกะเป็นพื้น สิกขาบท ส่วนนี้ มีรูปบัญญัติเป็น ๒ คือ เป็นข้อห้ามอย่างหนึ่ง เป็นข้ออนุญาต อย่างหนึ่ง.

๒๔๘๑

ถ. ที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ ที่กัลปนา ต่างกันอย่างไร?

ด. ที่วัดนั้น คือที่ตั้งวัดจนตลอดเขตวัดนั้น ที่ธรณีสงฆ์นั้น คือที่แห่งใด ๆ ซึ่งเป็นสมบัติวัด ที่กัลปนานั้น คือ ที่แห่งใด ๆ ที่เจ้าของมิได้ถวายกรรมสิทธิ์ อุทิศแต่ประโยชน์อันเกิดจากการนั้นถวายแก่ วัด ต่างกันอย่างนี้.

๒๔๖๖๕/๘/๒๕๓๐

ถ. ภิกษุ ก. อาพาธหนัก รู้สึกชดว่าจะต้องมรณะ จึงให้นิมนต์ ฐานะเปรียญมารวม ๑๐ รูป ให้จัดเป็นลายลักษณ์อักษรว่า ถ้าผม มรณะแล้ว ทรัพย์สมบัติของผมทั้งหมด ยกให้เป็นสิทธิ์ของโยม พระ ก. เช่นชื่อ พระทั้ง ๑๐ รูปก็เช่นชื่อในหนังสือนั้นทั้งหมด ครั้นพระ ก. ถึงมรณะแล้วทรัพย์สมบัติของพระ ก. จะเป็นของใคร เพราะเหตุไร?

ด. สมณบริวารเป็นของสงฆ์ สิ่งที่ไม่ควรแก่สมณะ เมื่ออยู่กับคนใด ก็เป็นของคนนั้น วินิจฉัยนี้ ตามทางวินัย ไม่ใช่ตามทาง

กฎหมาย เพราะกล่าวปรารภอนาคตกาล ไม่เป็นอันปรองปรอง

ธ/ ธ / ๒๕๓๐

ธ. ภิกษุเวลาอาพาธปลงบริวารแก่ภิกษุพรหมจารีว่าเมื่อผมตายแล้ว บริวารของผมจงเป็นของคุณทั้งหมด ดังนี้ ครั้นเธอทำกาลกิริยาแล้ว จะวินิจฉัยว่าบริวารนั้นเป็นของใคร เหตุไรจึงวินิจฉัยอย่างนั้น ?

ค. เป็นของสงฆ์ เหตุว่าการให้สิทธิ์แก่ผู้รับมฤตคทางพระวินัย เมื่อตนยังเป็นอยู่จึงจะให้ได้ ถึงมรณะแล้วให้ไม่ได้ สงฆ์เป็นเจ้าของ ขึ้นถือเอาเป็นต้นของตัว ก็ชื่อว่าโองของสงฆ์ (นำกลัว).

ธ/ ธ / ๒๕๖๕

ธ. พระภิกษุมีรูปียะอยู่ที่ไวยาวัจกร เวลาจะทำกาลกิริยาไม่ได้ ตั้งเสียปลงบริวารให้ได้ ทำกาลกิริยาแล้ว รูปียะนั้นจะเป็นสงฆ์หรือไม่ เพราะเหตุใด ?

ค. ไม่เป็นของสงฆ์ เพราะไม่ใช่สมณบริวาร ที่โปรดให้เป็นของสงฆ์ ประสงค์สมณบริวาร.

ธ/ ธ / ๒๕๖๕

ธ. จงแสดงวิธีสมมุติตนรับอาบัติของภิกษุชื้อปุณณะในท่ามกลางสงฆ์ ว่าอย่างไร จงเขียนมา ?

ค. ว่าอย่างนี้ สุณนาคู เม ภนเต สงฺโฆ, อัย ปุณฺโณ นาม ภิกฺขุ อาปตฺตี สรติ วิวรติ อุตฺตานิโกโรติ เทเสติ, ยถิ สงฺฆสฺส ปตฺตคฺคฺลํ, อหํ ปุณฺณสฺส นาม ภิกฺขุโน อาปตฺตี ปฏิกฺคณฺเหยฺย.

๒๔๓๓

สังฆกรรม

ถ. สังฆกรรมเกิดขึ้นอย่างไร ?

ต. มีความพิสดารอยู่ในอุปสัมปทาภคณัตถ์ต้น ในวินัยมุขเล่ม ๑ โดยใจความในที่นั้นว่า เกิดขึ้นด้วยพระศาสดาทรงมอบกรณียกิจมีอุปสมบทกรรมเป็นต้น ประทานแก่สงฆ์ สูดแล้วแต่สงฆ์ จึงเกิดเป็นสังฆกรรมขึ้น.

๘/๕/๒๔๖๕

ถ. สังฆกรรมมีกี่ประเภท ? จงอธิบายโดยสังเขป.

ต. สังฆกรรมมี ๔ คือ อุปโลกนกรรม ๑ ญัตติกรรม ๑ ญัตติ-ทุติกรรม ๑ ญัตติจตุตถกรรม ๑ กรรมที่ ๑ ทำด้วยการบอก คือ ประกาศความปรึกษาและตกลงของสงฆ์ เช่น แจกอาหารในโรงฉัน กรรมที่ ๒ ทำด้วยตั้งญัตติไม่ต้องอนุสาวนา ดังสวดปาฏิโมกข์ กรรมที่ ๓ ทำด้วยตั้งญัตติและสวดอนุสาวนาหนเดียว ชนิดให้ผ้ากฐิน กรรมที่ ๔ ทำด้วยตั้งญัตติและสวดอนุสาวนา ๓ หน อย่างให้อุปสมบท.

๙/๕/๒๔๖๕

ถ. สังฆกรรม กับวินัยกรรม มีนิยามบุคคลและสถานที่ต่างกัน หรือเหมือนกันอย่างไร ?

ต. ต่างกันดังนี้ สังฆกรรม ต้องประชุมสงฆ์ครบองค์ตามกำหนดแห่งกรรมนั้น ๆ ต้องทำในสีมา เว้นไว้แต่อุปโลกนกรรม ทำนอกสีมาก็ได้ ส่วนวินัยกรรมไม่ต้องประชุมสงฆ์ และทำนอกสีมาก็ได้

๓๐/๘/๒๔๗๑

ก. สังฆกรรมทั้ง ๔ อย่าง เมื่อประชุมสงฆ์พร้อมด้วยองค์
กำหนดแห่งภิกษุจตุรกรค ปัญจกรค วัสติกรค นับว่า
เป็นอันใช้ได้แล้วมิใช่หรือ ? หรือยังมีทางเสียหายอย่างไรอีก จง
แสดงมา.

ข. นับว่าเป็นอันใช้ได้แต่อปโลกนกรรมเท่านั้น สังฆกรรมอีก
๓ อย่าง คือ ญัตติกรรม ๑ ญัตติทุติยกรรม ๑ ญัตติจตุตถกรรม ๑
ยังมีทางเสียหายอีกมาก คือ วัตถุวิบัติบ้าง สีมวิบัติบ้าง ปริวิบัติบ้าง
กรรมวาจาวิบัติบ้าง.

ก. อปโลกนกรรม มีอย่างไรบ้าง ?

ข. อปโลกนกรรม มี ๕ อย่าง คือ :-

๑. นิสสารณา นาสนะสามเณรผู้กล่าวต่อพระผู้มีพระภาคเจ้า.

๒. โอสารณา รับสามเณรเห็นปานนั้นผู้ประพฤดิเรียบร้อยแล้ว
ให้เข้าหมู่ได้อีก.

๓. ภัณฑุกรรม บอกรับอนุญาตปลงผมคนที่จะบวชอันภิกษุจะ
ทำเอง.

๔. พรหมทัณฑ์ ประกาศลงพรหมทัณฑ์ คือไม่ว่ากล่าวภิกษุ
หัวคือว่ายาก.

๕. กรรมลักษณะ ภิกษุแสดงความโลนแก่ภิกษุณี ภิกษุณี-
สงฆ์ประกาศห้ามกันไม่ให้ไหว้ภิกษุ นั้น ตามอรรถกถาว่า อปโลกน
แจกอาหาร ให้จิวรและของอื่น.

ราชกวี

ถ. จงยกโอสาร์ณาแห่งกรรมทั้ง ๔ อย่างนั้นมาอย่างละอัน ?

ต. อปโลกนกรรม เช่นรับสามณเฐรผู้ถูกลงโทษนิสาร์ณา เหตุกล่าวคู่พระผู้มีประภาคเจ้า เพราะกลับประพฤคคิ ญัตติกรรม เรียกอุปสัมปทาเปกจะผู้ไล่เลียงอันตรายคิกรรมแล้วเข้านั่งในหมู่สงฆ์ ญัตติ-ทุกคิกรรม สวดหงายบาตรของผู้ที่ถูกสงฆ์สวดคว่ำบาตร เพราะกลับประพฤคคิ.

๘/๘/๒๔๓๐

ถ. ในบัดนี้ใช้อปโลกนกรรมเป็นพื้นอยู่อย่างไร ?

ต. ในบัดนี้ใช้อปโลกนกรรม คือให้ผ้าบริวารแก้ภคิผู้ได้รับผ้ากฐิน. แจกจิวรแก่อาคันตุกะในหน้าจิวรกาล แจกอาหารไม่เสมอภาค เป็นพื้นอยู่.

ราชกวี

ถ. สังฆกรรมที่ท้ทำเพียงประชุมสงฆ์ครบองค์กำหนด ไม่ต้องทำในสัมา ไม่ต้องนำฉันทะ ไม่ต้องเข้าหัตถบาส จัดเป็นสังฆกรรมได้หรือไม่ ถ้าได้ เป็นสังฆกรรมประเภทไหน ?

ต. จัดเป็นสังฆกรรมเช่นไรต้องทำในสัมาอย่างเดียว นอกนั้นไม่ได้.

๒๔๓๓

ถ. สังฆกรรมเช่นไรต้องทำในสัมาอย่างเดียว เช่นไรแม้ทำนอกสัมาก็ได้ เพราะเหตุไร ?

ต. ญัตติกรรม ญัตติทุกคิกรรม ญัตติจตุตถกรรม ต้องทำ

ในสีมาอย่างเดียว เพราะเป็นเรื่องใหญ่ถึงต้องสวด อปโลกนกรรม
แม้จะทำนอกสีมาก็ได้ เพราะเป็นเรื่องเล็กน้อยไม่ถึงต้องสวด.

๑๘/๕/๒๔๖๖

ถ. เว้นอปโลกนกรรมเสีย สังฆกรรมอะไรบ้าง ? อนุสัมบัน
อยู่ในหัตถบาส ก็ไม่เสียกรรม มีหรือไม่มี ?

ต. มี, สงฆ์ทำกรรมแก่อนุสัมบันผู้เป็นกรรมารหบุคคลใด
บุคคลนั้นอยู่ในหัตถบาสสงฆ์ได้ เช่นสวดหงายบาตรแก่ผู้รู้สึกแล้วมา
ขอโทษด้วยฉัตตฤทธิธรรม และทำอุปสัมปทาเปกจะไว้ในหัตถบาส
ในอุปสมบทกรรม และทำภิกษุณีอุปสมบทแล้วในฝ่ายภิกษุณีสงฆ์
มาขออุปสมบทซ้ำในฝ่ายภิกษุสงฆ์ไว้ในหัตถบาส ก็ไม่เสียสังฆกรรม.

๓/๕/๒๔๖๘

ถ. ภิกษุมิจำนวนเท่าไร จึงจัดเป็นสงฆ์ที่สามารถให้สำเร็จกิจใน
สังฆกรรมนั้น ๆ ?

ต. สงฆ์มีหลายจำนวน มีจำนวน ๔ เรียกจตุวรรค อาจทำ
สังฆกรรมที่เหลือ เว้นปวารณา ให้ฝักจลิน อุปสมบทและอัพภาน,
มีจำนวน ๕ เรียกปัญจวรรค อาจทำปวารณา ให้ฝักจลิน และอุป-
สมบทในปัจจุบันชนบทได้, มีจำนวน ๑๐ เรียกทศวรรค ให้อุปสมบท
ในมัชฌิมประเทศได้, อัพภานทำได้แต่สงฆ์มีจำนวน ๒๐ ที่เรียกว่า
วิสติวรรคพวกเดียว, กรรมอันสงฆ์มีจำนวนน้อยกว่าทำได้ สงฆ์มี
จำนวนมากกว่า อาจทำได้โดยแท้.

๒๔๓๕

ถ. เรียกญัตติกรรมนั้น เพราะทำอย่างไร ? มีลักษณะอย่างไรบ้าง ?

ต. เรียกญัตติกรรม เพราะกรรมอันทำด้วยตั้งญัตติคือประกาศให้รู้ ไม่ต้องสวดอนุสาวนา ญัตติกรรม มี ๕ คือ :-

๑. โอสารณา เรียกอุปสัมปทาปกจะผู้ที่ไม่เสี่ยงอันตรายยิกธรรมแล้วเข้าไปในหมู่สงฆ์.

๒. นิสสารณา ประกาศอนธรรมแก่ผู้ไม่แตกฉานในธรรมในอรรถผู้คัดค้านคดีโดยหาหลักฐานมิได้ ออกจากการระงับอธิกรณ์.

๓. อุโบสถ.

๔. ปวาณา.

๕. สมมติต่างเรื่อง คือ สมมติตนหรือผู้อื่นเป็นผู้สอบถามอันตรายยิกธรรม.

๖. สมมติตนหรือผู้อื่นเป็นผู้ถามเป็นวิสัยนาวินัย.

๗. ให้คืนจิวรและบาตรเป็นต้น เป็นนิสัคคีย์ อันภิกษุสละแล้วแก่เจ้าของเดิม.

๘. รับอาบัติอันภิกษุแสดงในสงฆ์.

๙. ประกาศเลื่อนปวารณาออกไปและกรรมลักษณะ.

ราชกวี

ถ. ญัตติทุติยกรรมมีเท่าไร ? เหตุไรจึงเรียกอย่างนั้น ?

ต. ญัตติทุติยกรรมมี ๗ คือ :-

๑. นิสสารณา เช่นประกาศประณามวัมตลิจจวี ผู้ประพฤติ

ให้ร้ายแก่พระศาสนา เรียกว่าคว่ำบาตร.

๒. โอสถา เช่น ประกาศระงับประณามวิทผลิจนวินัยผู้รู้ศึก
โทษตนแล้วกลับประพฤติเรียบร้อย เรียกว่าหงายบาตร.

๓. สมมติต่างเรื่อง มีสมมติสีมาและภิกษุผู้เป็นเจ้าหน้าที่ทำการ
สงฆ์เป็นต้น.

๔. ให้ต่างอย่าง คือให้ฝึกจกฐินและจีวรของภิกษุสามเณรผู้มรณะ
แก่กิลานุปัฏฐาก.

๕. ประกาศถอนหรือเลิกอานิสงส์จกฐินเป็นต้น.

๖. แสดงที่สร้างกุฎิให้แก่ภิกษุ.

๗. กรรมลักษณะ.

ซึ่งเรียกยุติติทุกขกรรม เพราะกรรมอันทำด้วยตั้งยุติแล้วสวด
อนุสาวนาหนเดียว แปลว่ากรรมมีวาจาครบ ๒ ทั้งยุติติ.

ราชกวี

ถ. กรรมที่ต้องสวดด้วยยุติติจตุตถกรรม มีกี่อย่าง อะไรบ้าง ?

ต. มี ๗ อย่าง คือ :-

๑. นิสสารณา ได้แก่สงฆ์ทำกรรม มีดัชนีกรรม เป็นต้น ลง
โทษภิกษุผู้ประพฤติมิชอบ.

๒. โอสถาณา ได้แก่สงฆ์ทำกรรม ยกโทษแก่ภิกษุผู้ถูกลง
ดัชนีกรรม ซึ่งกลับประพฤติมิชอบ.

๓. สมมติ ได้แก่ภิกษุผู้ให้โอวาทแก่ภิกษุณี.

๔. ให้บางอย่าง ได้แก่ให้ปริวาสและมานัตต์แก่ภิกษุผู้ต้อง

อาบัติสังฆาทิเสส.

๕. นิกคหะ ได้แก่ปรับภิกษุผู้ประพฤติปวิวาสหรือมานัตต์อยู่
ต้องอาบัติสังฆาทิเสสซ้ำเข้าอีก.

๖. สมณภาสนา ได้แก่สวดห้ามภิกษุไม่ให้ถือรั้นการอันมิชอบ.

๗. กรรมลักษณะ ได้แก่อุปสมบทและอัพภานกรรม.

ราชกวี

๘. เหตุไรกฐินกรรมและปวารณากรรม จึงต้องมีสงฆ์อย่างน้อย
ที่สุดเพียง ๕ รูป ?

๙. เพราะกฐินกรรมต้องจัดเป็นบุคคลรับผ้ากฐินเสียรูป ๑ เพราะ
ปวารณากรรม ผู้ปวารณาเป็นบุคคล นอกนั้นอีก ๔ รูป เป็นสงฆ์
จึงจำเป็นต้องมีอย่างน้อยที่สุดเพียง ๕ รูป.

๑๗/๕/๒๔๖๕

๑๐. ในสังฆกรรมต่าง ๆ ถ้ามีภิกษุต้องปาราชิกเข้าในสังฆกรรม
นั้นด้วยคนหนึ่ง สังฆกรรมนั้นจะใช้ได้หรือไม่ เพราะเหตุไร ?

๑๑. ใช้ได้ก็มี ใช้ไม่ได้ก็มี สังฆกรรมใดกำหนดคภิกษุอย่างน้อย
มีประมาณเท่านั้น ๆ สังฆกรรมนั้นมีภิกษุบริสุทธิเต็มตามจำนวน แม้
จะมีภิกษุต้องปาราชิกเข้าอยู่ในสังฆกรรมนั้นด้วยเป็นอดิเรก ก็ใช้ได้
ถ้าเพราะภิกษุผู้ต้องปาราชิกเพิ่มอีกคนหนึ่งจึงเต็มตามจำนวน ใช้ไม่ได้
เพราะเหตุตามที่กล่าวมานี้.

๑๘/๕/๒๔๖๖

๑๒. ภิกษุต้องปาราชิก เป็นวัชชนียบุคคล ไม่ควรให้เข้าร่วมในสังฆกรรม แต่ในปัญหานี้
หมายถึงผู้ต้องหาปาราชิกแล้ว แต่ยังปฏิญาณตนว่าเป็นภิกษุอยู่. อ.

ด. สังฆกรรมอะไร ภิกษุไม่ทำต้องอาบัติ สังฆกรรมอะไร ภิกษุ
ฝืนทำต้องอาบัติ สังฆกรรมอะไร ภิกษุจะทำหรือไม่ทำ ก็ไม่ต้องอาบัติ?

ต. อุโบสถกรรม ปวารณากรรม ภิกษุไม่ทำต้องอาบัติ.
อุปสมบทกรรมแก่กุลบุตรที่มีอายุหย่อน ๒๐ ปี อุกโกฏนกรรม ภิกษุ
ฝืนทำต้องอาบัติ. กฐินัตถการกรรม สมมติกรรม เจ้าหน้าที่ทำการ
สงฆ์ ภิกษุจะทำหรือไม่ทำ ก็ไม่ต้องอาบัติ.

๗/๕/๒๔๖๘

ด. สังฆกรรมย่อมนิบัติด้วยเหตุที่ประการ อะไรบ้าง? ยกตัว
อย่างด้วย.

ต. ด้วยเหตุ ๔ ประการ คือ วัตถุวิบัติ ฟังเห็นเช่นให้อุปสมบท
แก่คนมีอายุไม่ครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ หรืออภัพบุคคล สมมติสีมา
คาบเกี่ยวหรือทับสีมาอื่น หรือทำผิดระเบียบ เช่นกรรมอันจะพึงทำ
ในที่พร้อมหน้า ทำในที่ลับหลัง เป็นต้น. สีมาวิบัติ ฟังเห็นเช่นสีมา
เล็กเกินไป ใหญ่เกินไป หรือพัทธสีมาที่สงฆ์สมมติผิดระเบียบพระ
พุทธธานุญาติ. หรือพัทธสีมาที่ผิดลักษณะแห่งพระพุทธธานุญาติ.
ปริสวิบัติ ฟังเห็นเช่นประชุมสงฆ์ไม่ครบองค์กำหนด หรือสงฆ์มี
จำนวนครบแล้ว แต่ยังมีภิกษุอื่นอยู่ในสีมา ควรให้ฉันทะ หาได้
นำฉันทะของเขามาไม่ หรือผู้พร้อมหน้ากันอยู่คัดค้านกรรมนั้น ๆ.
กรรมวาจาวิบัติ ท่านแสดงดังนี้ คือไม่ระบುವัตถุ ไม่ระบุงงฆ์ ไม่ระบุนุ
บุคคล ไม่ตั้งญัตติหรือตั้งต่อภายหลัง ทั้งอนุสาวนาเสีย คือ ไม่ครบ
หรือทำให้ตกหล่น เช่นขาดความบางพากย์บางบท หรือว่าผิดพลาด

บทหรืออักษร หรือสวดในการอันไม่ควร.

๒๔๖๒

ถ. สงฆ์มีจำนวน ๒๐ รูป อันเรียกว่าวิสติวรรค ย่อมสามารถ
ทำสังฆกรรมทั้ง ๔ ประเภทได้ทุกอย่าง เหตุไฉนท่านจึงกำหนดสงฆ์
ต่ำกว่า ๒๐ รูป ลงมาสำหรับทำกรรมนั้น ๆ ไว้อีก คุณไม่จำเป็นมิใช่
หรือ? จงอธิบาย.

ต. จริงอยู่ สงฆ์มีจำนวน ๒๐ รูป อาจทำสังฆกรรมได้ทุกอย่าง
แต่สังฆกรรมบางอย่าง เป็นกรรมสำคัญ ต้องการสงฆ์มารูปเป็น
ผู้ทำ เพื่อช่วยกันพิจารณาอันเป็นทางไม่ผิด แต่สังฆกรรมบางอย่าง
ไม่สำคัญนัก สงฆ์มีจำนวนน้อยรูปก็พอทำให้เสร็จ อนึ่ง ในบาง
สถานหาภิกษุได้ง่าย บางสถานหาภิกษุได้ยาก หากท่านจะกำหนด
ว่าต้องการสงฆ์มีจำนวน ๒๐ รูปจึงจะทำสังฆกรรมได้ เช่นนี้จักเป็น
การไม่สะดวกในที่ ๆ หาภิกษุยาก และถ้าเป็นสังฆกรรมที่ไม่สำคัญ
นัก จะกำหนดภิกษุมากถึงปานนั้นเป็นผู้ทำ ก็เกินความจำเป็น เปรียบ
เหมือนกิจการเพียงเล็กน้อย ซึ่งคน ๔-๕ คน ก็พอจะทำสำเร็จ ไม่จำ
เป็นต้องเกณฑ์คนตั้ง ๒๐ มาทำ เหตุนี้สังฆกรรมบางอย่างที่ไม่สำคัญ
นัก ท่านจึงกำหนดสงฆ์เป็นอย่างน้อยเพียงเท่านั้น ๆ รูป พอสมควร
แก่กรรมนั้น ๆ แต่ถ้าสามารถจะหาภิกษุได้มากกว่าจำนวนนั้น ๆ โดย
สะดวก ก็ยังเป็นการดี เพราะเหตุผลดังแสดงมานี้ ท่านจึงกำหนด
สงฆ์มีจำนวนต่ำกว่า ๒๐ ลงมาสำหรับทำกรรมนั้น ๆ ไว้อีก.

ถ. ภิกษุผู้สวดกรรมวาจา ควรรู้จักประเภทฐานกรณ์ ของ
อักขระอย่างไร ถ้าว่าคลาดเคลื่อน ทำให้เสียอย่างไร ?

ต. ภิกษุผู้จะสวดกรรมวาจา ควรรู้จักประเภทแห่งพยัญชนะ

๑๐ คือ สติล. ธนิต. ทีฆะ. รัสสะ. ครุ. ลหุ. นิคคหิต. วิมุต.

สัมพันธ. วัตถิตะ. ถ้าว่าสติลเป็น ธนิต หรือว่าธนิตเป็นสติล ก็ดี
ว่านิคคหิต เป็นวิมุต ว่าวิมุต เป็นนิคคหิต ก็ดี ๔ นี้ทำกรรมให้
เสีย เพราะกรรมวาจา. นอกจากนี้กรรมไม่เสีย.

ราชกวี

ถ. จงเขียนพยัญชนะที่ออกเสียงเป็น สติล ปลาย ธนิต มาดู.

ต. พยัญชนะที่ออกเสียงเพลา เรียกสติลนั้น ได้แก่พยัญชนะที่ ๑
และที่ ๓ คือ ก. ก. จ. ช. ฎ. ฑ. ต. ท. ป. พ. พยัญชนะที่ออก
เสียงแข็งเป็นธนิต ได้แก่พยัญชนะที่ ๒ และที่ ๔ คือ ข. ฌ. ญ. ฌ.
ฐ. ฒ. ถ. ฐ. ผ. ภ.

ราชกวี

ถ. จงอธิบายอักขระที่เป็นนิคคหิต.

ต. อักขระที่ว่างคเสียง เรียกนิคคหิต เช่น พุทฐ. สรณ.
ธมม. สงฆ์. แต่ในอรรถกถาปริวาร อธิบายว่า อักขระที่ว่างคปาก
กคกรณ์ไว้ไม่ปล่อย ทำให้เสียงขึ้นจมูก ชื่อนิคคหิต นัยนี้ดูเหมือน
เพ่งเสียงนิคคหิต เป็น ม. สะกด

ราชกวี

ถ. จงแสดงลักษณะอักขระที่เป็นวิมุตมาดู.

ด. อักษรที่ว่าปด้อยเสียง เรียกวิมุต เช่น สุณาตุ, เอสา
ญตติ คำว่า ฉา ก็ดี สา ก็ดี เป็นวิมุต.

ราชกวี

สีมา

- ด. สีมาโดยย่อมีเท่าไร คืออะไรบ้าง ?
- ต. สีมาโดยย่อมี ๒ คือ พัทธสีมา ๑ อพัทธสีมา ๑.

๓/๕/๒๔๖๕

ด. สีมามีกี่ประเภท อะไรบ้าง? วิสุคามสีมา เข้าในประเภท
ไหน?

ต. สีมา มี ๒ ประเภท คือ พัทธสีมา อพัทธสีมา. วิสุคามสีมา
เมื่อสงฆ์ยังไม่ผูก เป็นอพัทธสีมา ครั้นสงฆ์ผูกแล้ว เป็นพัทธสีมา.

๓/๕/๒๔๖๘

ด. จำเป็นอย่างไ้ สงฆ์จึงต้องเกี่ยวข้องกับสีมา?

ต. สังฆกรรมทั้งหมด สมเด็จพระสุคตทรงอนุญาตให้สงฆ์
พร้อมเพรียงกันทำ ความพร้อมเพรียงนั้น เนื่องด้วยการอยู่ร่วมใน
เขตเดียวกันอันเรียกว่าสีมา ถ้าไม่มีเขต ก็ไม่อาจประชุมกันได้
ทั่วทั้งหมด จำเป็นอย่างนี้.

๓/๕/๒๔๖๕

ด. สีมาย่อมเป็นหลักสำคัญแห่งสังฆกรรมอย่างไร ?

ต. สีมาย่อมเป็นหลักสำคัญแห่งสังฆกรรม คือเป็นเขต
ประชุมของสงฆ์ผู้ทำกรรม พระศาสดาทรงพระอนุญาตให้สงฆ์พร้อม

เพียรกัันทำภายในสีมา เพื่อจะรักษาสามัคคีในสงฆ์ อันความสามัคคียอมเป็นกำลังใจใหญ่ของหมู่ ขาดความสามัคคีแล้ว หมู่ยอมไม่ตั้งถาวร ถ้าไม่มีสีมา ก็ไม่มีเขตประชุม สีมาจึงเป็นหลักสำคัญดังนี้.

ราชกวี

ถ. ภิกษุสงฆ์ได้รับอนุญาตกำหนดเขตมีสีมาเอาเองตามความพอใจหรือไม่ หรือจำกัดที่สุดไว้ว่าอย่างไร เหตุไฉนจึงเป็นอย่างนั้น? จงแสดง.

ต. ทรงพระอนุญาตให้ภิกษุสงฆ์กำหนดเขตสีมาเอาเองตามความพอใจได้ แต่ท่านมีจำกัดที่สุดทั้งข้างเล็กและข้างใหญ่ว่า ห้ามไม่ให้สมมติสีมาเล็กเกินไป จนไม่พอจุภิกษุ ๒๑ รูปนั่งได้ และห้ามไม่ให้สมมติสีมาใหญ่เกินไปกว่า ๓ โยชน์ สีมาเล็กเกินไป ใหญ่เกินไป อย่างนี้เป็นสีมาวิบัติใช้ไม่ได้ เพราะเหตุว่าเล็กเกินไป สังฆกรรมที่ต้องการสงฆ์มีจำนวน ๒๑ รูป คือ อภยานสวดระงับอาบัติสังฆาติเสสของภิกษุ นับทั้งภิกษุนั้นด้วยเป็น ๒๑ รูป ไม่พอจะนั่งทำอภยานได้.
” ถ้าใหญ่เกินไปกว่า ๓ โยชน์ เข้าใจว่าเพราะเป็นการเหลือระวัง.

๑๕/๕/๒๔๖๘

ถ. ที่เช่นไรไม่ชื่อว่าสีมา เพราะเหตุใด?

ต. ไม่มี เพราะที่ๆ มีบ้านก็เป็นคามสีมา ป่าไม่มีบ้านก็เป็นสัตตพันทรสีมา ในน้ำก็เป็นอุกกุกเขปสีมา นี้เป็นพวกอพัทธสีมา เมื่อสงฆ์กำหนดที่ใดผูก ที่นั้นก็เป็นพัทธสีมา ถึงสิมันตริกท่านก็จัด

เข้าในคามสีมา.

๘/๕/๒๔๖๕

ถ. พื้นที่อันสงฆ์กำหนดเป็นสีมานั้น เป็นที่จับจองถือกรรมสิทธิ์ มีใช่หรือ ? จงเฉลยมา.

ต. พื้นที่อันสงฆ์กำหนดเป็นสีมานั้น ไม่ใช่ที่จับจองเป็นกรรมสิทธิ์ สีมาที่สงฆ์กำหนดนั้นเป็นเขตทำกิจพระศาสนาเท่านั้น พึงเห็นคำสมมติสีมาให้เป็นแดนไม่อยู่ปราศจากไตรจีวร ซึ่งเรียกว่าติจีรวิปवास ในคำนั้นมียกเว้นบ้านและอุปัชฌาย์บ้าน นี้ส่อว่ากำหนดเขตครอบบ้าน แต่แดนติจีรวิปวาสนั้นกำหนดเอาเขตนอกจากนั้น ในภายหลังต่อมา เขตพัทธสีมาค่อยจำกัดเข้าทุกที่จนเป็นที่จับจอง และต้องได้รับอนุญาตจากอาณาจักรด้วย.

ราชกวี

ถ. ในกรรมวาจา สวดสมมติติจีรวิปवासมีคำว่า ฐเปตฺวาคามณฺจ คามุปฺจารณฺจ คำนี้ให้ลงสันนิษฐานว่าอย่างไร ?

ต. นำให้ลงสันนิษฐานว่า เนื่องด้วยพระพุทธานุญาต สงฆ์สมมติสมาณสังวาสสีมาครอบบ้าน และอุปัชฌาย์ได้ เมื่อสงฆ์สมมติสมาณสังวาสสีมาเช่นนั้น เป็นติจีรวิปवासสีมา จึงบอกยกเว้นบ้านและอุปัชฌาย์แห่งบ้าน ในบัดนี้ไม่มีสงฆ์สมมติสีมาเช่นนั้น จึงน่าตัดคำนั้นออกเสีย.

๒๔๘๒

ถ. นิमितมีกัชนิด คืออะไรบ้าง ?

ค. นิमितมี ๘ ชนิด คือ ภูเขา ๑ ศิลา ๑ ป่าไม้ ๑ ต้นไม้ ๑
จอมปลวก ๑ หนทาง ๑ แม่น้ำ ๑ น้ำ ๑.

๓/๕/๒๔๖๕

ก. สี่มามีนิमित ๘ ทิศ ทักนิमितทิศละหน ควรหรือไม่ควร
เป็นอย่างไร ?

ค. ทิศแรกทักเป็นต้นว่าทิศบูรพ์ เมื่อเสร็จโดยลำดับแล้ว ต้อง
ทักซ้ำอีก นิमितจึงจะไม่ขาด ทักเช่นนี้จึงควร ถ้าทักนิमितทิศละหน
ทั้งหมด ชื่อว่านิमितขาด ไม่ควร.

๕/๕/๒๔๗๐

ก. กองศิลา จะทำเป็นนิमितได้หรือไม่ เหตุไร?

ค. กองศิลา จะทำเป็นนิमितไม่ได้ เพราะเป็นของไม่ถาวร
ย่อมอันตรายได้ง่าย.

ราชกวี

ก. ในการกำหนดสี่มา มีพระพุทธานุญาตให้หมายเขตด้วย
วัตถุบางอย่าง เรียกว่านิमित แปลว่า เครื่องหมาย วัตถุอันควร
ใช้เป็นนิमितนั้น คืออะไรบ้าง ? วัตถุอื่นจากชนิดที่ระบุไว้ ใช้เป็น
นิमितเสร็จกิจสมมติแล้ว นับเป็นใช้ได้หรืออย่างไร ?

ค. วัตถุอันควรใช้เป็นนิमितนั้นระบุไว้ในบาลี ๘ ชนิด
คือ ภูเขา ๑ ศิลา ๑ ป่าไม้ ๑ ต้นไม้ ๑ จอมปลวก ๑ หนทาง ๑ แม่น้ำ ๑
น้ำ ๑ วัตถุอื่นจาก ๘ ชนิดเหล่านี้ ท่านห้ามไม่ให้กำหนดเป็นนิमित
แม้ใช้เป็นนิमितเสร็จกิจสมมติแล้ว ก็ไม่นับว่าเป็นนิमित ต้องจัดการ

ทำใหม่ ในทางอันควร.

ถ. นิมิตนั้น กำหนดข้างน้อยและข้างมากไว้อย่างไร ? เหตุไร จึงกำหนดอย่างนั้น ?

ต. นิมิตกำหนดข้างน้อยเพียง ๓ ขึ้นไป น้อยกว่านี้ ชักแนว บรรจบไม่ถึงกัน ส่วนข้างมากนั้นต้องมี ๘ ประจักษิตนั้นๆ แต่ บัดนี้ใช้กัน ๕ กำหนดเอาศูนย์กลางอีกลูกหนึ่ง.

ราชกวี

ด. จงเขียนแผนสีมารูปดั่งบัณฑะวะมาให้ดู พร้อมทั้งนิมิต ด้วย ?

ต. สีมารูปบัณฑะวะพร้อมทั้งนิมิต มีรูปดังนี้ :-

๘/๕/๒๔๖๕

ถ. นิมิต ๓ แห่ง เมื่อชักบรรจบกันแล้ว มีรูปเป็น
อย่างไรบ้าง ?

ด. นิมิต ๓ แห่ง เมื่อชักแนวบรรจบกันแล้ว มีรูปเป็นกงจาก
ตรงบ้าง มีรูปกงจากเสี้ยวบ้าง.

ราชกวี

ฉ. นิมิต ๔ เมื่อชักแนวบรรจบกันแล้ว มีลักษณะต่างกัน
อย่างไรบ้าง ?

ค. นิมิต ๔ เมื่อชักแนวบรรจบกันแล้ว มีลักษณะเป็น ๔
เหลี่ยมจัตุรัสบ้าง ๔ เหลี่ยมรีบ้าง ๔ เหลี่ยมสอบบ้าง.

ราชกวี

ช. วิสุงคามก็เป็นสิมา ให้สำเร็จสังฆกิจควรแก่สังฆกรรมแล้ว
ทำไมจึงต้องผูกเป็นพัทธสีมาอีก ?

ด. วิสุงคามให้สำเร็จสังฆกรรมได้ก็จริง แต่ไม่สำเร็จจิรวา-
วิปवास และอาจเปลี่ยนแปลงคืน ไม่เป็นวิสุงคามก็ได้ ส่วนพัทธสีมา
หาเป็นเช่นนั้นไม่ เพราะฉะนั้น สงฆ์จึงต้องผูกเป็นพัทธสีมาซ้ำอีก.

๑๘/๕/๒๔๖๖

ฉ. วิสุงคามสีมา ต่างจากพัทธสีมาอย่างไร? เป็นเขตที่ให้
สำเร็จกิจสังฆกรรมได้เท่ากันหรืออย่างไร ?

ค. วิสุงคามสีมา คือเขตที่สงฆ์ได้รับพระทานพระบรม
ราชานุญาตยกเป็นแผนกหนึ่ง สงฆ์ยังมีได้ผูก. พัทธสีมา คือ วิสุง-
คามอันสงฆ์ผูกแล้ว คือสมมติเป็นสมานสังวาสสีมาแล้ว. สิมา

ทั้ง ๒ นี้เป็นเขตที่ทำให้สำเร็จกิจสังฆกรรมได้เท่ากัน แต่วิสุงคามสีมา
ไม่เป็นเขตติจิวราวิปवास.

๒๔๓๔

ก. คำว่า พัทธสีมา กับ สมานสังวาสสีมา เหมือนกันหรือต่างกัน
อย่างไร? อธิบาย.

ค. พัทธสีมา กับ สมานสังวาสสีมา เหมือนกัน ต่างกันสักแต่ว่า
ชื่อเท่านั้น ที่อันทรงพระอนุญาตให้สงฆ์กำหนดเขตเอาเองตามใจพอใจ
เรียกว่า พัทธสีมา แปลว่า แคนอันสงฆ์ผูก. สีมาที่ทรงพระอนุญาตให้
สงฆ์สมมตินี้ เรียกว่า สมานสังวาสสีมา แปลว่า แคนมีสังวาสเสมอกัน.

ราชกวี

ก. วิสุงคามสีมา กับ สมานสังวาสสีมา มีสิทธิพิเศษกว่ากัน
อย่างไรหรือไม่ ?

ค. มีสิทธิพิเศษกว่ากันอย่างนี้ วิสุงคามสีมา สงฆ์มีอำนาจ
เพียงถือเอาเป็นเขตชุมชนเท่านั้น ไม่มีกรรมสิทธิ์ที่จะยึดถือเป็นเจ้าของ
ของ ส่วนสมานสังวาสสีมา สงฆ์มีกรรมสิทธิ์เต็มที ทั้งไม่ละวัตตุ
ไปเอง นอกจากสงฆ์พร้อมใจกันถอนเสีย และสงฆ์มีสิทธิ์ที่จะสมมติ
ติจิวราวิปवासฆ่าลงได้ด้วย.

๓๐/๘/๒๔๓๑

ก. ที่วัดซึ่งได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาต ให้เป็นที่วิสุง-
คามสีมา ก็แปลว่าสงฆ์มีสิทธิ์ที่จะทำสังฆกรรมได้ทุกอย่างมิใช่
หรือ เช่นข้าราชการได้รับพระราชทานที่บ้านให้เป็นสิทธิ แต่เหตุไฉน

จึงต้องผูกให้เป็นที่พัทธสีมาอีกเล่า ข้อนั้นอย่างไร ? จงแสดง.

ด. ที่วิสุงคามสีมานั้น สงฆ์มีสิทธิที่จะทำกรรมได้ทุกอย่างก็จริง แต่เมื่อเพ่งโดยเค้าเงื่อนใจแล้ว อาจจะเปลี่ยนแปลงไม่เป็นที่วิสุงคามสีมาไปได้ เช่นรัฐบาลถอนคืนได้ เหตุฉะนั้น จึงต้องผูกให้เป็นที่พัทธสีมาอีก เพื่อให้เป็นหลักฐานมั่นคง.

๑๕/๕/๒๔๖๗

ด. เพราะในบาลีไม่มีว่า สีมาย่อมละวัตถุในเมื่อหาสงฆ์เป็นผู้ครองมิได้ เมื่อจะผูกพัทธสีมาจึงประชุมสวดถอนเป็นแห่งๆ ไปจนทั่วพื้นที่ ในบัดนี้ ถ้าจะสวดถอนในท่ามกลางอุโบสถจบหนึ่ง และตรึงนิมิตเป็นแห่งๆ จะได้หรือไม่? อธิบาย.

ด. ได้, เพราะพื้นที่เหลือจากสวดถอนในระหว่างไม่กว้างยาวจนถึงภิกษุหนึ่งได้ ๒๑ รูปเป็นใช้ได้ อีกประการหนึ่งเล่า พื้นที่แห่งนั้นเป็นอารามมาแต่เดิมหรือมิใช่ พอรู้ได้.

ราชกวี

ด. วิธีสมมติสีมาทำอย่างไรแต่เบื้องต้นจนเสร็จ?

ด. ที่อื่นจะสมมติสีมา ต้องได้รับอนุญาตจากฝ่ายราชอาณาจักรแล้ว
วิธีทำดังนี้ : ประชุมภิกษุผู้อยู่ในเขตที่นั้น หรือนำฉันทะมาแล้ว
ประชุมสวดถอนเป็นแห่งๆ ไปกว่าจะเห็นว่าพอดี ฟังสวดถอนตีจิวรา-
วิปปวาสก่อนแล้ว จึงสวดถอนสมานสังวาสสีมา การสวดถอนนี้
จะทำล่วงหน้าก็ได้ จะทำในวันนั้นก็ได้ วัตถุอันนิมิตต้องจัด
เตรียมไว้ก่อน ออกไปทักษิณทิศ ๔ รูปก็พอ นอกนั้นอยู่ในโรง

อุโบสถหรือจะออกไปหมกก็ได้ รูปหนึ่งเป็นผู้ทักนิมิต ยืนภายในนิมิต ฟังทักแต่ทิสบูรพ์เป็นต้น ไป ทักนิมิตทศใด ต้องยื่นหน้าตรงไป ทิศนั้น เวียนขวา ทักมาซ้ำทิสบูรพ์อีกหนหนึ่งแล้ว กลับเข้ามาใน อุโบสถ สวดสมมติสมาณสังวาสสีมาก่อนแล้ว สวดสมมติติจิวรา- วิปवासสีมา เป็นเสร็จพิธีเพียงเท่านี้.

๓/๕/๒๔๖๕

ถ. วิธีถอน วิธีทักนิมิต วิธีสวดสมมติ ในการผูกพัทธสีมา นั้น วิธีทำอะไร ตามธรรมเนียมที่ใช้อยู่ในบัดนี้ ? จงแสดงแต่ โดยย่อพอได้ความ.

ค. มีวิธีทำอย่างนี้ วิธีถอนมีธรรมเนียมว่า เมื่อจะสมมติ สีมาให้สวดถอนก่อน ทำคัจฉาพื้นที่นั้นเป็นสีมาอยู่ก่อนแล้ว โดยอธิบายว่า ถ้าไม่ทำเช่นนั้น และถ้าพื้นที่นั้นเป็นสีมาอยู่เดิม หรือคาบเกี่ยวกับสีมาเดิมจักเสียการ เมื่อจะสวดถอน ต้องประชุมภิกษุผู้ อยู่ในเขตที่นั้น หรือนำฉันทะของเรามา ตามระเบียบสังฆกรรม ประชุมสวดถอนเป็นแห่งๆ ไปกว่าจะเห็นว่าพอดี ฟังสวดถอน ติจิวราวิปवासเสียก่อนแล้ว จึงสวดถอนสมาณสังวาสสีมา การ สวดถอนนี้ทำได้ล่วงหน้าก็ได้ ทำในวันนั้นก็ได้อีก ถ้าเห็นว่าจะทำในวัน นั้นไม่สำเร็จก็ต้องทำล่วงหน้า วิธีทักนิมิตต้องประชุมภิกษุตามธรรมเนียมการทำสังฆกรรมแล้ว ฟังออกไปสัก ๔ รูปพอสมควรจำนวนเป็น สงฆ์ เหลือจากนั้นคอยอยู่ในโรงอุโบสถ ภิกษุรูปหนึ่งเป็นผู้ทักนิมิต ฟังจับทัก ไปโดยลำดับ จะทักในทิศใด ฟังยืนภายในนิมิตเข้ามาในระยะห่างจากนิมิต

เข้ามาในระยะห่างจากนิมิตพอควร พอให้แลเห็น หันหน้าไปทาง
นิมิต กล่าวคำทักตามทิส แสดงในทิสบุรุษเป็นอุทาหรณ์ว่า ปุรตติ-
มาย ทิสาย ก็ นิมิตต์ แปลว่า ในทิสบุรุษอะไรเป็นนิมิต ผู้ใดผู้หนึ่ง
ตอบก็ได้ คำตอบบอกชื่อนิมิต ถ้าเป็นศิลาว่า ปาสาโน ภนเต
แปลว่า ศิลา เจ้าข้า ผู้ทักจึงกล่าวระบุนว่า เอโส ปาสาโน นิมิตต์
แปลว่า ศิลา นั้นเป็นนิมิต ทักมาโดยลำดับจนถึงนิมิตสุด เช่น
นิมิตในทิสอีสานว่า อุตตราย อนุทิสาย ก็ นิมิตต์ ซึ่งแปลว่า
ในทิสน้อยแห่งทิสอุดร อะไรเป็นนิมิต และถ้าหยุดไว้เพียงนี้ ท่าน
ปรับว่านิมิตขาด ต้องวนไปทักนิมิตในทิสบุรุษซ้ำอีกว่า ปุรตติมาย
ทิสาย ก็ นิมิตต์ เหมือนในหนหลังแล้ว จึงกลับเข้าไปโรงอุโบสถ
นี้เป็นเสร็จการทักนิมิต วิธีสวดสมมติ นั้น เมื่อประชุมกันในโรง
อุโบสถ ภิกษุรูปหนึ่งผู้ฉลาดเข้าใจสวดกรรมวาจาและเป็นผู้สามารถ
จะสวด ฟังสวดกรรมวาจาสมมติเขตภายในนิมิตเป็นสมานสังวาส-
สีมา ด้วยบัญญัติทุกขกรรมวาจา ตามแบบในอุโบสถในคัมภีร์มหาวรรค.
เมื่อจบอนุสาวนาแล้ว พื้นที่ภายในนิมิตนั้นเป็นสมานสังวาสสีมา. และ
เป็นธรรมเนียมที่สวดสมมติสมานสังวาสสีมานั้นสวดสมมติให้เป็นดีจิรา-
วิปवासด้วย. นี้เป็นเสร็จวิธีสวดสมมติ.

๒๔๖๘-๒๔๗๒-๒๔๗๘

ถ. วัดที่มีพัทธสีมาเดิมแคบ ไม่สะดวกแก่การประชุมสงฆ์
ใครจะขยายให้กว้างใหญ่กว่าเดิม จงอธิบายถึงวิธีขอพระราชทาน

วิสุงคามสีมาสำหรับวัดเช่นนี้ตั้งแต่ต้น จนกระทั่งได้รับพระบรมราชานุญาต ?

ต. วิธีขอพระราชทานวิสุงคามสีมา สำหรับเขตสีมาเดิมแคบนั้น ในขั้นต้นเจ้าอาวาสพร้อมด้วยทายกทายิกาถนุญนาคำร้องแถลงเหตุผลที่จำต้องขยายสีมาให้กว้างไม่เกิน ๔๐ เมตร ยาวไม่เกิน ๘๐ เมตร ขึ้นต่อเจ้าคณะแขวงฯ พิจารณาแล้ว บอกกรรมการอำเภอ ๆ ตอบไม่ขัดข้องแล้ว เจ้าคณะแขวงนำเสนอเจ้าคณะจังหวัด ๆ พิจารณาแล้ว บอกคณะกรรมการจังหวัด ถ้าเจ้าคณะมณฑลอยู่ในกรุงเทพฯ คณะกรรมการจังหวัดบอกกระทรวงธรรมการฯ นำเสนอเจ้าคณะมณฑล และเสนอประธานกรรมการมหาเถรสมาคม ถ้าเจ้าคณะมณฑลอยู่หัวเมือง เจ้าคณะจังหวัดเสนอเจ้าคณะมณฑลฯ บอกคณะกรรมการจังหวัด คณะกรรมการจังหวัด พิจารณาแล้ว เห็นสมควรให้ขยายได้ ก็จะมีหนังสือขอพระบรมราชานุญาต เสนอต่อกระทรวงศึกษาธิการ ๆ รักษาเรื่องราวนั้นๆ ไว้แล้ว รวบรวมเป็นพระราชบัญญัติพระราชทานวิสุงคามสีมา เสนอคณะรัฐมนตรีฯ พิจารณาแล้ว เสนอร่างต่อสภาผู้แทนราษฎร เมื่อสภาผู้แทนราษฎรลงมติเห็นควรอนุญาตแล้ว คณะรัฐมนตรีก็นำร่างขึ้นถวายพระมหากษัตริย์ เพื่อประกาศให้ใช้เป็นกฎหมายต่อไป เมื่อได้มีประกาศพระราชบัญญัติพระราชทาน วิสุงคามสีมาในราชกิจจา

๑. เว้นไว้แต่คณะพิเศษ ถ้าเป็นคณะพิเศษ ต้องขึ้นต่อคณะท้องถิ่นของตน เจ้าคณะท้องถิ่นนำขึ้นต่อเจ้าคณะใหญ่ ถ้าเจ้าคณะท้องถิ่นไม่มี พึงนำขึ้นต่อเจ้าคณะใหญ่โดยตรง. ส. ป.

นุเบกษาแล้วนับว่าวัดนั้นได้รับพระบรมราชานุญาตให้ขยายวิสุงคาม-
สีมาได้ ภายในเขตที่กฎหมายระบุไว้.

๒๔๘๑

ถ. สีมาวิบัติด้วยเหตุเท่าไร? คืออะไรบ้าง? ข้อไหนมีอธิบาย
อย่างไร?

ต. สีมาวิบัติ ด้วยเหตุ ๓ ประการ คือ โดยนิमितขาด ๑
โดยมีฉาษาเป็นนิमित ๑ โดยหานิमितมิได้ ๑. โดยนิमितขาด ได้แก่
นิमितเป็นแนวเดียว ชักแนวบรรจบไม่ถึงกัน. โดยมีฉาษาเป็น
นิमित ได้แก่เงาอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นนิमित เช่นเงาภูเขาเป็นต้น
หรือใช้นิमितอันเดียวเป็นเครื่องหมายทั้งสองด้าน. โดยหานิमितมิได้
ได้แก่ไม่ได้กำหนดนิमित หรือไม่ได้ทำนิमितเลยทีเดียว ในเมื่อสมมต
(พระมติของสมเด็จพระมหาสมณเจ้าว่า กำหนดเอาวัตถุที่อยู่ภายใน
ที่มุ่งหมายเดิมเข้ามาเป็นนิमित).

๓๐/๘/๒๔๗๑

ถ. สีมันตริกจัดเป็นสีมาอะไรได้บ้าง? จำเป็นอย่างไร จึงต้อง
มีสีมันตริกด้วยเล่า?

ต. สีมันตริกจัดเป็นอันเดียวกับคามสีมา ที่ต้องมีสีมันตริก
ก็แต่เฉพาะการสมมติสีมาสองชั้น คือมหาสีมากับฉันทสีมา ซึ่งต้อง
มีสีมันตริกล้อมรอบ คูงเกาะที่น้ำล้อมเป็นเขต เพื่อเป็นแดนคั่น
ระหว่างสีมาทั้งสองไม่ให้ติดต่อสงักระกัน.

๒๔๘๒

ถ. ถ้าสงฆ์ไม่ได้กำหนดศีมาเอง ซึ่งเรียกว่าพัทธศีมาแล้ว
เมื่อจะทำสังฆกรรมจักทำอย่างไรเล่า?

ด. พระองค์ทรงอนุญาตให้กำหนดตามเขตบ้านเขตนิคมอันตน
เข้าอาศัยอยู่ เรียกคามสีมา นิคมสีมาบ้าง มีสังวาสเสมอกัน
มีอุโบสถเดียวกัน.

ราชกวี

ถ. คำว่าคามสีมากับนิคมสีมา ต่างกันอย่างไร ? อธิบาย.
ด. คำว่าคามสีมา ได้แก่ตำบลซึ่งฝ่ายบ้านเมืองกำหนดว่าท้องที่
ของกำนันหนึ่ง. คำว่านิคมสีมานั้น ได้แก่ท้องที่ซึ่งรวมตำบลเข้าหลาย
แห่งเป็นเขตอำเภอหนึ่ง. ต่างกันอย่างนี้.

ราชกวี

ถ. คามสีมากับวิสุงคามสีมา ต่างกันอย่างไร ? สีมา
เช่นนั้นให้สำเร็จกิจสงฆ์ทุกอย่างหรือไม่?
ด. มีลักษณะต่างกันอย่างนี้ เขตบ้านตามที่อยู่อาศัย และถือเป็นแดนแห่งสามัคคีเรียกว่า
คามสีมา. ในเขตบ้านอันเดียวกัน พระราชกำหนดเอกเทศหนึ่งว่า
เอกเทศจงเป็นบ้านต่าง หรือจงเป็นแผนกหนึ่งจากบ้าน พระราชทาน
แก่ผู้ใดผู้หนึ่ง แม้เอกเทศนั้นก็เป็นการสีมาออกไป เรียกวิสุงคาม-
สีมา นี้เป็นนิยมในครั้งโบราณ ตามอรรถกถาชั้น ส่วนในบัดนี้
ที่ตั้งวัด ซึ่งสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินผู้เป็นศาสนูปถัมภก ทรงออก
ประกาศพระราชทานแก่สงฆ์ ยกเป็นแผนกหนึ่งจากคามเขตเพื่อความ

สะดวกแก่สงฆ์ เรียกวิสุงคามสีมา ตลอดกาลที่สงฆ์ยังไม่ได้ผูกเป็น พัทธสีมา ในสีมาทั้ง ๒ นั้นให้สำเร็จกิจสงฆ์ได้ทุกอย่าง เว้นแต่ สมมติจีวรวิปวาสาไม่ได้เท่านั้น.

๒๔๓๓

ก. ในคามเขตแห่งหนึ่ง มีวัดหลายวัด วัดหนึ่งมีสีมาสงฆ์ใน วัดนั้น ปรรณจะสมมติกัปปิยกุฎิในที่นั้น ปฏิบัติอย่างไรจึงจะไม่ เสียหาย?

ค. พึงปฏิบัติอย่างนี้ เอาคามเขตนั้นเป็นสีมา บอกบรรดาวัด ที่อยู่ ในคามเขตนั้นให้รู้ เวลาสมมติให้พวกเขาเข้าอยู่ในสีมาของวัด นั้น หรืออาราธนาให้มาเข้าหัดถบาส อย่างนี้จึงจะไม่เสียกรรม.

๓/๕/๑๔๖๘

ก. คลองเช่นไรนับเป็นคามเขต เช่นไรนับเป็นนที?

ค. คลองที่ขุดลัดจากเอกเทศหนึ่งแห่งแม่น้ำไปออกที่เอกเทศอีก แห่งหนึ่ง หรือขุดจากแม่น้ำหนึ่งไปออกแม่น้ำอื่น นับเป็นคามเขต ครั้นประแสน้ำกักคลองนั้นกว้างออกไปพ้นจาความเป็นคนขุดแล้ว นับเป็นนที.

๕๕/๒๔๓๐

ก. ภิกษุอยู่ในป่าหากคนตั้งบ้านมิได้ ปรรณจะทำสังฆกรรม จะปฏิบัติอย่างไร จึงจะถูกต้องตามพระวินัย?

ค. พึงปฏิบัติอย่างนี้ ที่ในป่าหากคนตั้งบ้านเรือนมิได้ พระองค์ ตรัสให้กำหนดเขตแห่งสามัคคีในป่านั้น ในชั่ว ๗ อัปภันดร โดยรอบ

คือ ๔๕ วา เมื่อกำหนดอย่างนี้แล้ว ทำสังฆกรรมได้ในเขตนั่น.

ราชกวี

ถ. น่านน้ำจะสมมติเป็นสีมาได้หรือไม่ อย่างไร? อธิบาย.

ต. น่านน้ำเป็นสีมาหาได้ไม่ แต่พระองค์ตรัสให้กำหนดเขตสามัคคีในน่านน้ำนั้น ด้วยชั้วกน้ำแห่งคนมีอายุและกำลังปานกลาง เรียกอุทกุกเขป.

ราชกวี

ถ. โบสถ์วัดห้องคู้งอยู่ริมแม่น้ำ ถูกน้ำพัดพังจนหมด ที่นั้นยังคงเป็นพัทธสีมาอยู่ หรือกลายเป็นแม่น้ำ ควรเป็นอุทกุกเขปสีมาที่ตอบมานี้ควรอาศัยอะไร?

ต. คงเป็นพัทธสีมา เพราะพัทธสีมาสงฆ์ได้สวดผูกแล้ว ก็หยั่งไปถึงน้ำหนุนแผ่นดิน ที่ตอบมานี้อาศัยมติของพระอรรรกเถาจารย์แสดงไว้ เป็นแม่น้ำควรเป็นอุทกุกเขปสีมา เพราะที่นั้นกลายเป็นแม่น้ำไปแล้ว ย่อมละวัตถุไปเองโดยธรรมเนียม ที่ตอบมานี้อาศัยมติของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า.

๒๔๖๕

ถ. น่านน้ำที่ตรัสให้กำหนดเขตสามัคคีได้ มีประเภทเป็นอย่างไรบ้าง?

ต. น่านน้ำที่ให้กำหนดเขตสามัคคีได้ มี ๓ ประเภท คือ :-

๑. นที แม่น้ำ

๒. สมุทร ทะเล

๓. ขาดสระ ที่น้ำข้างอันเป็นเองโดยธรรมดา.

ราชกวี

ถ. จะทำสังกรรมในทะเล ให้กำหนดเขตจากฝั่งอย่างไร?

ต. จะทำสังกรรมในทะเล ให้กำหนดเขตตั้งแต่ชายฝั่งที่น้ำลง
งวดที่สุดเพียงไรออกไปชั้วักน้ำสาตแห่งมัชฌิมบุรุษ ท่านให้กำหนด
อย่างนี้.

ราชกวี

ถ. ขาดสระที่กำหนดเป็นอุทกทุกเขปนั้น มีลักษณะอย่างไร ?
อธิบาย.

ต. ขาดสระที่กำหนดเป็นอุทกทุกเขปนั้น ได้แก่ที่มีน้ำข้างอันเป็น
เองโดยธรรมดา มี ๓ ชนิด มีลักษณะกลม มีดินไม่ใหญ่ขึ้นเป็น
ขอบ เช่นจอมบึง แขวงเมืองราชบุรี ๑ มีลักษณะยาว เช่นบึง
ทองกลาง แขวงเมืองนครสวรรค์ ๑ ทะเลสาบ ได้แก่เอกเทศของ
ทะเล มีฝั่งออกขึ้นกันตัดความเชื่อมถึงกันจากทะเลนอก เช่นทะเลสาบ
เมืองพัทลุง ๑.

ราชกวี

ถ. จงแสดงลักษณะแห่งแม่น้ำ ที่ควรเป็นอุทกทุกเขปสีมาได้.

ต. กระแสแห่งแม่น้ำใดไม่ขาดแห่งตลอด ๔ เดือน แห่งฤดูฝน
ลึกพอจะเปียกอันตราวาสกของภิกษุณีผู้ครองเป็นปริมณฑลเดินข้ามอยู่ใน
ที่ใดที่หนึ่ง แม่น้ำได้ลักษณะที่ควรกำหนดเป็นอุทกทุกเขปสีมา หากที่น้ำ
ยังท่วมถึง แม้เฉพาะในฤดูน้ำก็ใช้ได้แม่น้ำในเอกเทศที่คนเข้ากางกั้น

เช่นกันทำนบหรือปักโขงพาง ไข่ปักเป็นแดนอุทกทุกเขปไม่ได้ จะทำกรรมต้องเว้นจากเอกเทศเช่นนั้นชั่วอุทกทุกเขปหนึ่ง.

๒๔๗๓

ถ. สงฆ์ประชุมกันทำสังฆกรรมในหาดทราย โดยฐานเป็นอุทกทุกเขปสีมา จะใช้ได้หรือไม่ โดยอธิบายอย่างไร?

ต. หาดที่อกสูงจนน้ำไม่ท่วมแล้วอยู่ริมฝั่ง นับว่าเป็นฝั่ง อยู่ห่างฝั่ง นับว่าเป็นเกาะ นับว่าเป็นคามเขตกำหนดด้วยอุทกทุกเขปไม่ได้ หาดที่น้ำยังท่วมถึง แม้เฉพาะในฤดูน้ำ ตามคติของแม่น้ำชนิดนั้นยังเป็นที่สาธารณะไม่เปิดให้จอง ทำนบหาดนั้น กำหนดด้วยอุทกทุกเขปได้ พระอรรถกถาจารย์กล่าวถึงหาดทรายด้วยนั้น น่าจะหมายเอาที่เช่นนั้น.

๒๔๗๕

ถ. คามสีมา สัตตัพภันตรสีมา อุทกทุกเขปสีมา เหมือนกันหรือต่างกันอย่างไร?

ต. เหมือนกันที่เป็นอพัทธสีมาด้วยกัน. ต่างกันที่กำหนดเขตดังนี้ :-

คามสีมา กำหนดเขตสามัคคีตามเขตบ้านเขตนิกม อันตนเข้าอาศัยอยู่ที่ฝ่ายอาณษจักรจัดไว้.

สัตตัพภันตรสีมา กำหนดเขตสามัคคีในป่า หากนตั้งบ้านเรือนมิได้ในชั่ว ๗ อัภันตร (๔๕ วา) โดยรอบ นับแต่ที่สุดแนวสงฆ์ออกไป.

อุทกุกเขปสีมา กำหนดเขตสามัคคีในน่านน้ำ ที่สมมติเป็น
สีมาไม่ได้ ด้วยชั้วักน้ำสาต แห่งคนมีอายุและกำลังปานกลาง
(ประมาณ ๓ วา).

๒๔๘๑

ก. ในพระวินัยห้ามนักห้ามหนา เรื่องสีมาสังกระ ถ้าสงฆ์
สมมติจิรวาวิปวาตสีมา ทบสมานสังวาตสีมา นักวินัยจวินิจนัย
ว่ากระไร?

ค. วินิจนัยว่า ทำถูกต้องตามพระวินัย ไม่ใช่สีมาสังกระ.

๒๔๘๐

ก. มหาสีมาที่มีขันทสีมา ถ้ามีต้นไม้ใหญ่สาขาในมหาสีมา
ยื่นออกไปในขันทสีมา หรือในขันทสีมายื่นออกไปในมหาสีมา ความ
เห็นของพระอาจารย์เป็นอย่างไร? ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้าผู้ทรง
รณาวินัยมุขเป็นอย่างไร ผู้เฉลยเล่าเห็นอย่างไร เพราะเหตุใด
จึงเห็นอย่างนั้น ?

ค. ความเห็นของพระอาจารย์เก่าว่าเป็นสีมาสังกระ แต่สมเด็จพระ
มหาสมณเจ้าไม่ทรงเห็นด้วย ทรงอ้างสายไฟฟ้าที่เข้าไป ไม่เป็น
สีมาสังกระ ข้าพเจ้าเห็นตามเสด็จ เพราะสังฆกรรมไม่ใช่กระรอก
กระแตจะได้อันใดตามต้นไม้เข้าไป.

๘/๕/๒๔๖๕

ก. สงฆ์จะทำสังฆกรรมในน่านน้ำ ท่านห้ามไม่ให้ผูกโยงเรือ
หรือแพที่ทำกรรมนั้นที่หลักหรือต้นไม้นบนตลิ่ง ด้วยมือธิบายอย่างไร

ที่ชอบแก่เหตุ ?

ด. ท่านว่าอุทกทุกเขปกับคามสีมาสังกระกัน. แต่พระมตีสมาเด็จพระมหาสมณเจ้า จะผูกโยงเรือหรือแพที่หลักหรือต้นไม้บนฝั่งเรือหรือแพนั้นคงจะอยู่ในเขตอุทกทุกเขปจากฝั่ง เมื่อเป็นเช่นนี้เรียกว่าทำกรรมไม่ถูกลักษณะอุทกทุกเขป เรือหรือแพที่จอดออกมาหน้าสะพานเหมือนกัน ไม่ใช่สีมาสังกระ ฉะนั้นจึงลงสันนิษฐานได้ว่า จะทำสังฆกรรม ต้องกำหนดเขตอุทกทุกเขปแห่งกรรม ให้พ้นจากเขตอุทกทุกเขปแห่งฝั่งออกไป โดยใจความให้พ้นจากฝั่งกว่า ๒ อุทกทุกเขป ถ้าทำหน้าสะพานอันยื่นจากฝั่งออกไป สะพานเป็นเหมือนฝั่งต้องขยับเขตออกไปโดยนัยนั้น ทำสังฆกรรมใกล้หรือห่างจากเอกเทศแห่งน่านน้ำที่คนเข้ากันทาง ฝั่งรู้โดยนัยนี้.

๒๔๓๔

ด. เมื่อสมมตีสมาสนสังวาสสีมาแล้ว ม่านให้สวดสมมตติจิวราวิปवासด้วย เมื่อจะสวดถอนจะต้องถอนสมานสังวาสสีมาก่อน หรือติจิวราวิปवासก่อน เพราะเหตุใด?

ด. เมื่อจะถอน ต้องถอนติจิวราวิปवासก่อน เพราะสวดสมมตติหลังทับสมานสังวาสสีมา คุจของตั้งทับกัน ต้องหีบของตั้งอยู่บนออกก่อนฉะนั้น.

ราชกวี

ด. เมื่อจะผูกพัทธสีมา ต้องถอนที่นั่นเสียก่อน จึงจะสมมตสีมาได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ ขอให้สวดถอนติจิวราวิปवासและสมาน-

สังวาสสีมา มาดู.

ด. คำสอนถอนติจิวราวิปवास

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ โย โส สงฺเขน ติจฺจเรณ อวิป-
ปวาโส สมฺมโต, ยถิ สงฺฆสฺส ปตฺตกถลฺลํ, สงฺโฆ ตํ ติจฺจเรณ
อวิปฺวาตํ สมฺหเนยฺย. เอสา ฅตฺติ. สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ
โย โส สงฺเขน ติจฺจเรณ อวิปฺวาโส สมฺมโต, สงฺโฆ ตํ ติจฺจเรณ
อวิปฺวาตํ สมฺหนฺติ. ยสฺสายสมฺมโต ขมฺติ เอตฺส ติจฺจเรณ
อวิปฺवासสฺส สมฺกฺขมาโต, โส ฅุณฺหสฺส, ยสฺส นกฺขมฺติ โส
ภาเสยฺย. สมฺมโต โส สงฺเขน ติจฺจเรณ อวิปฺวาโส ขมฺติ
สงฺฆสฺส. ตสฺมา ฅุณฺหิ, เอวเมตํ ฅารายามิ.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ ยา सा สงฺเขन สีมา สมฺมตา
สมฺนาลํวสา เอกุโปสธา, ยถิ สงฺฆสฺส ปตฺตกถลฺล, สงฺโฆ ตํ
สีมํ สมฺหเนยฺย. เอสา ฅตฺติ. สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ ยา सा
สงฺเขน สีมา สมฺมตา สมฺนาลํวสา เอกุโปสธา, สงฺโฆ ตํ สีมํ
สมฺหนฺติ. ยสฺสายสมฺมโต ขมฺติ เอตฺส สมนาลํวสา
เอกุโปสธาย. สมฺกฺขมาโต, โส ฅุณฺหสฺส, ยสฺส นหฺขมฺติ โส
ภาเสยฺย. สมฺมตา सा สีมา สงฺเขน สมนาลํวสาเอกุโปสธา.
ขมฺติ สงฺฆสฺส, ตสฺมา ฅุณฺหิ, เอวเมตํ ฅารายามิ.

ราชกวี

ด. ขอนิมนตํสวดสมมติสมานสังวาสสีมา และสวดสมมติ-

ติจิวราวิปวาสด้าย.

ค. คำสวดสมมติสมานสังวาสสี่มา : สุณาตุ เม ภาณเต

สงฺโฆ ยาวตา สมนฺตา นิमितฺตา กิตฺติตา, ยถิ สงฺฆสฺส ปตฺตกฺกฺลํ,
สงฺโฆ เอเตหิ นิमितฺเตหิสํมํ สมฺมณฺเนยฺย สมานสํวาถํ เอกุโปสถํ,
เอสา ฅตฺติ. สุณาตุ เม ภาณเต สงฺโฆ ยาวตา สมนฺตา นิमितฺตา
กิตฺติตา, สงฺโฆ เอเตหิ นิमितฺเตหิ สํมํ สมฺมณฺนติ สมานสํวาถํ
เอกุโปสถํ, ยสฺสา ยสฺมโต ขมฺติ เอเตหิ นิमितฺเตหิ สํมาย สมฺมติ
สมานสํวาสา ย เอกุโปสถาย, โส ตฺถุหฺสฺส, ยสฺส นกฺขมฺติ โส
ภาเสยฺย. สมฺมตา สํมา สงฺฆเณ เอเตหิ นิमितฺเตหิ สมานสํวาสา
เอกุโปสธา. ขมฺติ สงฺฆสฺส. ตสฺมา ตฺถุหฺ. เอวเมตํ ฅารยาม.

คำสวดสมมติติจิวราวิปวาสด : สุณาตุ เม ภาณเต สงฺโฆ ยา
สา สงฺฆเณ สํมา สมฺมตา สมานสํวาสา เอกุโปสธา, ยถิ สงฺฆสฺส
ปตฺตกฺกฺลํ, สงฺโฆ ตํ สํมํ ติจิวเรน อวิปฺปาถํ สมฺมณฺเนยฺย
จเปตฺวา ความฺจ ความฺปจารญฺจ, เอสา ฅตฺติ. สุณาตุ เม ภาณเต
สงฺโฆ, ยา สา สงฺฆเณ สํมา สมฺมตา สมานสํวาสา เอกุโปสธา,
สงฺโฆ ตํ สํมํ ติจิวเรน อวิปฺปาถํ สมฺมณฺนติ จเปตฺวา ความฺจ
ความฺปจารญฺจ, ยสฺสา ยสฺมโต ขมฺติ เอติสฺสา สํมาย ติจิวเรน
อวิปฺวาสุส สมฺมติ จเปตฺวา ความฺจ ความฺปจารญฺจ, โส ตฺถุหฺสฺส,
ยสฺส นกฺขมฺติ โส ภาเสยฺย. สมฺมตา สา สํมา สงฺฆเณ ติจิวเรน
อวิปฺวาโส จเปตฺวา ความฺจ ความฺปจารญฺจ. ขมฺติ สงฺฆสฺส.
ตสฺมา ตฺถุหฺ. เอวเมตํ ฅารยามิ.

ถ. จงตรวจดูคำสวดสมมติสมาณสังวาสสี่มา ถ้าเห็นถูกแล้ว ก็
จงขุขฎี ไม่ต้องทักท้วง ถ้าเห็นผิดที่ไหนจงแก้ไขให้ถูก.

สุณาตุ เม ภนุเต สงฺโฆ. ยาวตา สมฺนตา นิมิตฺตา
กิตฺติยา, ยถิ สงฺฆสฺส ปตฺตกถฺถิ, สงฺโฆ เอเตหิ นิมิตฺเตหิ สีมํ
สมฺมนุเนยฺย สมานสังวาสํ เอกุโปสถํ. เอสา ฅตฺติ. สุณาตุ เม
ภนุเต สงฺโฆ. ยาวตา สมฺนตา นิมิตฺตา, กิตฺติตา, สงฺโฆ เอเตหิ
นิมิตฺเตหิ สีมํ สมฺมนุนฺติ สมานสังวาสํ เอกุโปสถํ. ยสฺสา ยสมฺโถ
ขมฺติ เอเตหิ สีมํ สมฺมนุนฺติ สีมาย สมฺมตฺติ สมานสังวาสาย เอกุโปสถาย.
โส ตฺถุหสฺส, ยสฺส นกฺขมฺติ โส ภาเสยฺย. ทฺติยมฺปิ เอตมตฺถํ
วทามิ. สุณาตุ ฯเปฯ ตฺติยมฺปิ เอตมตฺถํ วทามิ. สุณาตุ
ฯเปฯ สมฺมตา สีมာ สงฺฆเณ เอเตหิ นิมิตฺเตหิ สมานสังวาสา
เอกุโปสธา ขมฺติ สงฺฆสฺส, ตสฺมา ตฺถุหิ, เอวเมตํ ธารยามิ.

ต. คำสวดสมมติสมาณสังวาสสี่มา เป็นญัตติทุติยกรรม ที่มี
อยู่ในที่นี้เป็นบัญญัติจตุตถกรรม ยกคำว่า ทฺติยมฺปิ. ตฺติยมฺปิ. เอตมตฺถํ
วทามิ. สุณาตุ ฯเปฯ ออกเสีย เหลื่อนั้นถูกหมด.

๒๔๖๖

ถ. ภิกษุพร้อมด้วยองค์เท่าไร คืออะไรบ้าง? จึงควรให้สมมติ
เป็นเจ้าของกิจการอันนั้นๆ.

ต. ต้องพร้อมด้วยองค์ ๕ คือเว้นจากอคติ ๔ กับรอบรู้เข้าใจ
ในกิจการที่อันนั้น จึงควรให้สมมติเป็นเจ้าของกิจการนั้นๆ.

๒๔๖๖

ถ. เจ้าอธิการมีกี่อย่าง อะไรบ้าง? ควรสมมติภิกษุเช่นไรเป็นเจ้าอธิการนั้น?

ต. เจ้าอธิการมี ๕ อย่าง คือเจ้าอธิการแห่งจีวร เจ้าอธิการแห่งอาหาร เจ้าอธิการแห่งเสนาสนะ เจ้าอธิการแห่งจีวร เจ้าอธิการแห่งคลัง ควรสมมติภิกษุผู้ไม่มีคติทั้ง ๔ และรู้จักทำตามหน้าที่.

๗/๕/๒๔๖๘

ถ. เจ้าอธิการแห่งจีวร มีกี่ประเภท อะไรบ้าง?

ต. เจ้าอธิการแห่งจีวร มี ๓ ประเภท คือ :

๑. เป็นผู้รับจีวร เรียกจีวรปฎิคาหกะ.
๒. เป็นผู้เก็บจีวร เรียกจีวรนิทหกะ.
๓. เป็นผู้แจกจีวร เรียกจีวรภาซกะ.

ราชกวี

ถ. จีวรซึ่งทายถวายอย่างไร ภิกษุผู้จีวรปฎิคาหกะควรรับอย่างไรไม่ควรรับ อธิบาย?

ต. จีวรอันทายถวายแก่สงฆ์อันตนมีหน้าที่อุปัฏฐากอยู่ เช่น จีวรทายถวายในสีมาหรือแก่สีมา หรือถวายตามกติกาของสงฆ์ หรือถวายแก่สงฆ์ หรือถวายแก่สงฆ์ผู้จำพรรษาแล้ว เช่นนี้ควรรับ. ถ้าทายถวายแก่สงฆ์อันตนมิได้มีหน้าที่อุปัฏฐากอยู่ และถวายเป็นปาฏิปุคคตีกะ คือส่วนตัว ไม่ควรรับ.

ราชกวี

ถ. ภิกษุผู้เป็นจีวรนิทหกะ ควรเก็บจีวรอย่างไร ไม่ควรเก็บ

จิวรอย่างไร ?

ด. จิวรอันทายกถวาย เพื่อเป็นผ้าจำพรรษา ก่อนหน้าปวารณา ควรเก็บไว้กว่าจะออกพรรษา จึงแจกแก่ภิกษุผู้จำพรรษาแล้ว จิวรที่ทายกถวายไม่พอแจกกัน ควรเก็บไว้กว่าจะได้มาอีกจนพอแจกทั่วกัน ส่วนจิวรที่ทายกถวายแจกทั่วกัน ซึ่งไม่ใช่จิวรอันทายกถวายไม่ควรเก็บไว้ ควรแจกได้ที่เดียว.

ราชกวี

ด. ภิกษุผู้ได้รับสมมติเป็นจิวรภาชนะ พึงกำหนดอย่างไรบ้าง ในที่จะปฏิบัติกรรมตามหน้าที่ ?

ด. พึงกำหนดเขตว่า ทายกถวายในสีมาหรือแก่สีมา ถวายแก่สงฆ์หรือถวายตามกติกาของสงฆ์ พึงกำหนดกาล ว่าเป็นจิวรกาลหรือพ้นไปแล้ว พึงกำหนดวัตถุว่า วัสสิสาฎก หรือวัสสาวาฬิพัศตร์ เป็นของเหมือนกันหรือแยกกัน ดีเลวอย่างไร มีราคาถูกแพงอย่างไร เป็นจิวรชนิดใดบ้าง อย่างไรให้มีจำนวนเท่าไร พึงกำหนดบุคคล คือสหธรรมิกผู้รับแจก เป็นภิกษุหรือสามเณร พึงกำหนดนิยามต่าง ว่าเป็นผ้าเพื่อกฐินหรือผ้ามรดก เช่นนี้ แล้วจะได้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามหน้าที่.

๒๔๓๓

ด. เจ้าอธิการแห่อาหาร ท่านจัดเป็นแผนกอย่างไร ?

ด. เจ้าอธิการแห่อาหาร ท่านจัดเป็นแผนกดังนี้ :

๑. เป็นผู้แจกภัต เรียกภัตตุทเทศกะ.

๒. เป็นผู้แจกยาคุ เรียกว่าชกษกะ.

๓. เป็นผู้แจกผลไม้ เรียกว่าผลชกษกะ.

๔. เป็นผู้แจกของเคี้ยว เรียกว่าชชชกษกะ.

ท่านจัดเป็นแผนก ๆ อย่างนี้.

ราชกวี

ถ. ภิกษุประกอบด้วยคุณสมบัติเช่นไร ควรได้รับสมมติให้เป็น
ภคตทุเทศกะ และคำสมมติว่าอย่างไร จงเขียนมาด้วย ?

ต. ภิกษุประกอบด้วยคุณสมบัติเช่นนี้ เป็นผู้ไม่ถึงความลำเอียง
เพราะชอบพอ ๑ ไม่ถึงความลำเอียงเพราะกลัวขัง ๑ ไม่ถึงความ
ลำเอียงเพราะงมกาย ๑ ไม่ถึงความลำเอียงเพราะกลัว ๑ และเป็นผู้
เข้าใจในหน้าที่ของภคตทุเทศกะ ๑ คำสวดสมมติว่าดังนี้ : สุณนาค
เม ภนตฺตํ สงฺฆโม ยถิ สงฺฆสฺส ปตฺตกถลฺลํ. สงฺฆโม อิตฺถนฺนาม
ภิกฺขุํ ภคตฺตทุเทศกํ สมฺมณฺณนฺนํ. เอสา ฅตฺติ. สุณนาค เม ภนตฺเต
สงฺฆโม. สงฺฆโม อิตฺถนฺนามํ ภิกฺขุํ ภคตฺตทุเทศกํ สมฺมณฺณนฺนํ. ยสฺสา
ยสฺมโต ขมฺติ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน ภคตฺตทุเทศกสฺส สมฺมตฺติ.
โส ฅณฺฺหสฺส. ยสฺส. นกฺขมฺติ โส ภาเสยฺย. สมฺมโต สงฺฆน
อิตฺถนฺนาโม ภิกฺขุ ภคตฺตทุเทศโก. ขมฺติ สงฺฆสฺส, ตสฺมา ฅณฺฺหิ,
เอวเมตฺถ ฅารยามี.

๑๕/๕/๒๕๖๓

ถ. ภคตเช่นไรควรแจกเฉพาะ เช่นไรควรแจกทั่วไป จง

ชี้แจงมา ?

ด. ภัตที่เขาเจาะจง ๕ อย่าง คือ :-

๑. อาคันตุกภัต อาหารที่เขาถวายเฉพาะภิกษุอาคันตุกะ.
๒. คมิกภัต อาหารที่เขาถวายเฉพาะภิกษุผู้จะไปอยู่ที่อื่น.
๓. คิลานภัต อาหารที่เขาถวายเฉพาะภิกษุอาพาธ.
๔. คิลานุปัฏฐากภัต อาหารที่เขาถวายเฉพาะภิกษุผู้พยาบาล
ไข้.
๕. กุฎิกภัต อาหารที่เขาถวายแก่ภิกษุผู้อยู่ในกุฎิที่เขาสร้าง
ภัตอย่างนี้ควรแจกเฉพาะผู้ผู้อยู่ในนิคมเท่านั้น.

ภัต ๗ อย่าง คือ :-

๑. สังฆภัต อาหารถวายสงฆ์.
๒. อุทเทศภัต อาหารอุทิศสงฆ์.
๓. นิมนตนะ การนิมนต์ หรืออาหารที่ได้ในที่นิมนต์.
๔. สลากภัต อาหารถวายตามสลาก.
๕. ปักขิกะ อาหารถวายปักข์ละครั้ง.
๖. อุโปสถิกะ อาหารถวายในวันอุโบสถ.
๗. ปาฏิปติกะ อาหารถวายในวันปาฏิบต.

ภัตอย่างนี้ควรแจกทั่วไป.

ราชกวี

ถ. ภัตอย่างไร เรียกวินหารภัต ฟังแจกอย่างไร ?

ด. ภัตที่สร้างขึ้นเลี้ยงสงฆ์ด้วยค่ากัปปนาของวัด อรรถกถา

เรียกว่าวิหารกัต พึงแจกอย่างสังฆกัต.

๘/๘/๒๕๖๕

ถ. สังฆกัตกับอุทเทสกัต มีลักษณะต่างกันอย่างไร ตลอด
จนการแจก ? อธิบาย.

ต. สังฆกัต ได้แก่อาหารที่เขานำมาหรือส่งมาถวายสงฆ์ใน
อารามพอแจกทั่วกัน มีขึ้นในคราวใด พึงแจกทั่วกันในคราวนั้น ไม่
ต้องแจกต่อลำดับ. อุทเทสกัต ได้แก่อาหารเขาถวายสงฆ์แต่ไม่
พอแจกทั่วกัน เขานำมาส่งหรือมาถวายถึงอารามก็มี ขอพระจาก
สงฆ์ไปรับมาจากบ้านเรือนเขาก็มี กัตอย่างนี้พึงแจกตั้งแต่พระสังฆ-
เถระลงมา หมดเพียงลำดับแค่นั้น พึงกำหนดไว้ เมื่อมีมาอีก
พึงแจกต่อไป ตั้งแต่ลำดับที่ยังค้างอยู่ แจกตลอดถึงปลายลำดับแล้ว
พึงวกแจกตั้งแต่ต้นลำดับลงไปอีก ถ้าทายกใดเขาถวายทุกวันไปเป็น
นิตยกัต จะจัดลำดับเฉพาะเพื่อทายกผู้นั้นก็ควร สังฆกัตกับ
อุทเทสกัต มีลักษณะต่างกันดังอธิบายมานี้.

ราชกวี

ถ. นิมนตนะ เป็นการนิมนต์เฉพาะตัวมิใช่หรือ เหตุไรจึง
เกี่ยวแก่เจ้าหน้าที่ผู้ทำการสงฆ์ด้วย ? อธิบาย.

ต. นิมนตนะ ที่เกี่ยวแก่เจ้าหน้าที่ เพราะทายกเขานิมนต์เป็น
การสงฆ์ เพื่อให้ไปฉันที่บ้านเรือนของเขา หรือเขาให้ไปรับจากบ้าน
เรือนของเขามาฉัน ซึ่งเรียกว่าสังฆทาน ถ้าเขานิมนต์ส่วนตัว ไม่
เกี่ยวแก่เจ้าหน้าที่ แต่จะรับทำธุระให้แก่เขา ก็ควร.

ราชกวี

๔ ๑. ภัตอย่างไร เรียกว่าสลากภัต ? จงแสดงวิธีแจกมาด้วย.

๒. สังฆภัตอันทายกรวมกันเข้าถวาย ต่างคนต่างจัดมาเป็นของต่างกัน เขามักทำในเทศการที่ผลไม้เผือก เรียกสลากภัต วิธีแจกนั้นดังนี้ เขียนชื่อเจ้าของภัตลงในกระดาษใบละเจ้าของ ม้วนเกล้ากันแล้ว ให้ภิกษุจับตามลำดับพรรษาลงมา. หรือจะเขียนเลขไว้ที่จำนวนหนึ่ง เลขที่จับอีกจำนวนหนึ่งก็ได้ ภิกษุใดได้สลากของทายกผู้ใด พึงแจกให้ภิกษุนั้นได้รับของทายกผู้นั้น.

ราชกวี

๑. อะไรเรียกว่ายาคุ เกิดขึ้นอย่างไร ? จงชี้แจงให้ละเอียด.

๒. ยาคุนั้น ได้แก่ข้าวต้ม ของเหลว คั้นได้ ชคได้ มีขึ้นแต่ครั้งพุทธกาล พราหมณ์ชาวเมืองอันธกวินทะผู้หนึ่งเป็นผู้ริถวายขึ้นเป็นคราวแรก ต่อมาเกิดเป็นของถวายประจำทุกวัน เช่นนางวิสาขาได้ถวายเป็นธูยาคุ ฉันทรงท้องก่อนถึงเวลาน้ำอาหาร การฉันทยาคุนี้เองเป็นมูลแห่งการฉันทอาหารเข้าเพลแห่งภิกษุ ก็ฉันทอาหารเข้าแทนฉันทยาคุ ฉันทเพลเป็นมื่อปกติ.

ราชกวี

๑. เจ้าอธิการแห่งเสนาสนะ มีอย่างไร ?

๒. เจ้าอธิการแห่งเสนาสนะ ถ้าแจกเสนาสนะให้ภิกษุอยู่ เรียกเสนาสนคาหาปกะ เป็นผู้แต่งตั้งหรือปลูลาด เรียกเสนาสนบัญญัติปกะ.

ราชกวี

๑. เสนาสนคาหาปกะ ควรให้ภิกษุถือเสนาสนะในกาลเช่นไร ?

ต. ควรให้ถือเสนาสนะเป็น ๓ กาล คือ ๑. ปุริมโก ให้ถือ
เมื่อวันเข้าปุริมพรรษาต้น ๒. ปจฉิมโก ให้ถือเมื่อวันที่เข้าพรรษาหลัง
๓. อนตรามุตโต ให้ถือในระหว่างพ้นจากนั้น แต่เมื่อถือเอาใจความ
ก็มีเพียง ๒ กาล คือ ๑. วสสูปนายโก การให้ถือในวันเข้าพรรษา
๒. ตพพินิมุตโต ให้ถือในคราวพ้นจากนั้น.

ราชกวี

ถ. เจ้าอธิการแห่งอารามมีหน้าที่อย่างไร ? จงอธิบาย.
ต. เจ้าอธิการแห่งอารามมีหน้าที่เป็น ๒ คือ การรักษาอาราม ๑
การคณวกรรม ๑.

ราชกวี

ถ. เจ้าอธิการแห่งคลัง มีหน้าที่จะพึงปฏิบัติอย่างไร ? อธิบาย.
ต. เจ้าอธิการแห่งคลัง มีหน้าที่เป็นผู้รักษากลังที่เก็บพัสดุของ
สงฆ์ เรียกภณฑาคาริก เป็นผู้จ่ายของเล็กน้อยให้แก่ภิกษุ เรียก
อัปมัตตควิสัยชกะ เมื่อได้รับสมมติอย่างไร ก็พึงปฏิบัติอย่างนั้น.

ราชกวี

ถ. จงสวดสมมติภิกษุกิตติสาระ ผู้อ่อนกว่า ให้เป็นผู้รับจีวร
เก็บจีวร และแจกจีวร จะสวดอย่างไร ?
ต. สวดอย่างนี้ สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ ยถิ สงฺฆสฺส
ปตฺตกถฺลลํ, สงฺโฆ กิตฺติสาริ ภิกฺขุ จีวรปฏิคฺคาหณฺจ จีวรนิทห-
ณฺจ จีวรภาชกณฺจ สมฺมณฺเณยฺย เอสา ฅตฺติ.
สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ สงฺโฆ กิตฺติสาริ ภิกฺขุ จีวร-

ปฏิบัติกาหกณจ จีวรนิทาหกณจ จีวรภาชกณจ สมมุนนติ ยสสา-
ยสมโต ขมติ กิตติสารสฺส ภิกฺขุโน จีวรปฏิบัติกาหกสฺส จ จีวร-
นิทาหกสฺส จ จีวรภาชกสฺส จ สมมฺติ, โส คุณฺหสฺส, ยสฺส นกฺขมฺติ
โส ภาเสยฺย.

สมมโต สงฺฆเณ กิตติสารโร ภิกฺขุ จีวรปฏิบัติกาหกโก จ จีวร-
นิทาหกโก จ จีวรภาชโก จ. ขมติ สงฺฆสฺส, ตสฺมา คุณฺหิ, เอวเมตํ
ธารยามิ.

ราชกวี

ถ. ขอนิมนต์ท่านสวดกรรมวาจาสมมติพระอชิตะ ผู้แก่พรรษา
กว่าท่าน เป็นภัตตฺตทเทศกะ ?

ต. สุณฺดาตุ เม ฆนฺเต สงฺโฆ ยถิ สงฺฆสฺส ปตฺตกฺกฺล, สงฺโฆ
อายุสมฺนตํ อชิต ภัตตฺตทเทศกํ สมมฺนเนยฺย เอสา ฅตฺติ.

สุณฺดาตุ เม ฆนฺเต สงฺโฆ, อายุสมฺนตํ อชิต ภัตตฺตทเทศกํ
สมมฺนนฺติ. ยสฺสายสมโต ขมติ อายุสมโต อชิตสฺส ภัตตฺตทเทศกสฺส
สมมฺติ. โส คุณฺหสฺส, ยสฺส นกฺขมฺติ โส ภาเสยฺย.

สมมโต สงฺฆเณ อายุสฺมา อชิต ภัตตฺตทเทศโก. ขมติ สงฺฆสฺส,
ตสฺมา คุณฺหิ, เอวเมตํ ธารยามิ.

๒๔๓๖

ถ. จะสมมติพระเขมรตะ ผู้แก่กว่า ให้เป็นเจ้าอธิการเสนาสนะ
จะสวดอย่างไร ?

ต. สมมติท่านเขมรตะให้เป็นเจ้าอธิการเสนาสนะ ควรสวดว่า

ดังนี้ :

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ ยถิ สงฺฆสฺส ปตฺตกฺกฺลํ, สงฺโฆ
อายุสฺมนฺตํ เขมรตํ เสนาสนคาหาปฺกํ สมนฺนเนยฺย. เอสา ฅตฺติ.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อายุสฺมนฺตํ เขมรตํ
เสนาสนคาหาปฺกํ สมนฺนเนติ. ยสฺสายุสฺมโต ขมฺติ อายุสฺมโต
เขมรตสฺส เสนาสนคาหาปฺกสฺส สมนฺติ. โส ฅณฺหสฺส, ยสฺส
นกุขมฺติ โส ภาเสยฺย.

สุมฺโต สงฺเขน อายุสฺมา เขมรโต เสนาสนคาหาปฺโก.
ขมฺติ สงฺฆสฺส, ตสฺมา ฅณฺหิ, เอวเมตํ ฅารยามี.

ราชกวี

ถ. สงฆ์ปรารธนาจะให้ภิกษุนินาสากระ ผู้อ่อนกว่าเป็นเจ้าอธิการ
แห่งอาราม คือรักษาอาราม จะประกอบคำสมมติอย่างไร ? จงเขียน
มาด้วย.

ต. ประกอบดังนี้:- สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ. ยถิ สงฺฆสฺส
ปตฺตกฺกฺลํ สงฺโฆ นินาสกริ ภิกฺขุ อารามิกเปสํ สมนฺนเนยฺย. เอสา
ฅตฺติ.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ. สงฺโฆ นินาสกร ภิกฺขุ อารามิกเปสํ
สมนฺนเนติ. ยสฺสายุสฺมโต ขมฺติ นินาสกรสฺส ภิกฺขุโน อารามิก-
เปสํสฺส สมนฺติ. โส ฅณฺหสฺส, ยสฺส นกุขมฺติ โส ภาเสยฺย

สุมฺโต สงฺเขน นินาสกโก ภิกฺขุ อารามิกเปสโก. ขมฺติ
สงฺฆสฺส, ตสฺมา ฅณฺหิ, เอวเมตํ ฅารยามี.

ราชกวี

ถ. นายติสสะ ต้องการจะสร้างกุฏิในวัด เจ้าวัดพร้อมกับสงฆ์
มอบให้ภิกษุสิริผู้มีพรรษาแก่กว่า เป็นผู้ดูแลการก่อสร้าง สงฆ์ควร
มอบให้ด้วยคำว่าอย่างไร ?

ต. สงฆ์ควรมอบให้ด้วยคำว่า สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ.
ยถิ สงฺฆสฺส ปตฺตกถฺลํ, สงฺโฆ ติสฺสสฺส คหปติโน วิหาร อายสุมโต
สิริสฺส นวกมฺมํ ทเทยฺย. เอสา ญตฺติ.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ. สงฺโฆ ติสฺสสฺส คหปติโน
วิหาริ อายสุมโต สิริสฺส นวกมฺมํ เทติ. ยสฺสายสุมโต ขมติ
ติสฺสสฺส คหปติโน วิหารสฺส อายสุมโต สิริสฺส นวกมฺมสฺส
ทาน, โส ตฺถุหสฺส, ยสฺส นกขมติ โส ภาเสยฺย.

ทินโน สงฺฆเณ ติสฺสสฺส คหปติโน วิหาโร อายสุมโต
สิริสฺส นวกมฺมํ. ขมติ สงฺฆสฺส, ตสฺมา ตฺถุหิ, เอเวมตํ ธารยามิ.

ราชกวี

ถ. จงเขียนคำสวดสมมติภิกษุชมมครุ ผู้อ่อนกว่า ให้เป็น
ภักขาการิก มาดู ?

ต. คำสวดสมมติภักขาการิกว่า :- สุณาตุ เม ภนฺเต
สงฺโฆ. ยถิ สงฺฆสฺส ปตฺตกถฺลํ, สงฺโฆ ชมฺมครุ ภิกฺขุ ภนฺธา-
การิกํ สมฺมณฺเณยฺย. เอสา ญตฺติ.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ สงฺโฆ ชมฺมครุ ภิกฺขุ ภนฺธา-
การิกํ สมฺมณฺนติ. ยสฺสายสุมโต ขมติ ชมฺมครุสฺส ภิกฺขุโน
ภนฺธาการิกสฺส สมฺมติ โส ตฺถุหสฺส. ยสฺส นกขมติ โส

ภาเสยย.

สมมุโต สงฺเขน ฆมฺมกรุ ภิกฺขุ ภูทกาคาริโก. ขมติ
สงฺขสฺส, ตสฺมา ตฺนุหิ, เอวเมตํ ธารยามิ.

ราชกวี

กฐิน

ถ. ผ้าอันเป็นวัตถุแห่งกฐินได้หรือมิได้นั้น มีลักษณะอย่างไร ?

อธิบาย

ต. ผ้าอันเป็นวัตถุแห่งกฐินได้นั้น คือผ้าใหม่ ผ้าเทียมใหม่
คือผ้าฟอกสะอาด ผ้าเก่า ผ้าบังสุกุล ผ้าตามร้านตลาดซึ่งเขานำมา
ถวายสงฆ์. ผ้าที่เป็นวัตถุกฐินมิได้นั้น คือผ้าที่ไม่ได้เป็นสิทธิ เช่น
ผ้ายืมเขามา ผ้าที่ได้มาโดยอาการมิชอบ เช่นผ้าที่ได้มาด้วยอาการทำ
นิमितและพูดเลียบเคียง ผ้าเป็นนิสัคคีย์ ผ้าที่เขาถวายกฐินแล้ว แต่
ภิกษุเก็บไว้ค้างคืน หากทำให้เสร็จในวันนั้นไม่ ผ้าเหล่านี้ท่านห้าม จะ
นำมาเป็นผ้ากฐินหาได้ไม่.

ราชกวี

ถ. ภิกษุรู้ว่าวัดที่ตนจำพรรษาอยู่ไม่มีผู้จองกฐิน ประารถนา
จะให้สงฆ์ได้รับประโยชน์จากพระพุทธานุญาต จึงเข้าไปหาสกุลผู้ม
ศรัทธา แนะนำให้เขามาทอดกฐินที่วัดของตน สงฆ์ผู้กรานกฐินนั้น
จะได้รับประโยชน์จากพระพุทธานุญาต โดยชอบด้วยพระวินัยหรือไม่ ?
เพราะเหตุไร ?

ต. สงฆ์ผู้กรานกฐิน มิได้รับประโยชน์จากพระพุทธานุญาต

โดยชอบด้วยพระวินัย เพราะกฐินนั้นไม่เป็นกฐิน มีพระบาติในกฐิน-
ชั้นเป็นที่อ้างว่า น ปริกถากเตน อตถต โหต กจिन กจिनไม่เป็นอัน
กราน ด้วยผ้าอันภิกษุทำปริกถาได้มา.

๒๔๖๕-๒๔๘๒

ถ. สงฆ์ผู้จะให้ผ้ากฐินนั้น มีจำนวนอย่างน้อยที่สุดเท่าไร ? มี
พระพุทธประสงฆ์อย่างไร จึงกำหนดอย่างนั้น ?

ต. สงฆ์จะให้ผ้ากฐิน อย่างน้อยที่สุด ๕ รูป มีพระพุทธ-
ประสงฆ์ว่า ภิกษุรูปหนึ่งเป็นบุคคลผู้รับผ้ากฐิน เหลืออีก ๔ รูปเป็น
สงฆ์กรานและอนุโมทนา จึงกำหนดอย่างนั้น.

ราชกวี

ถ. พวกภิกษุผู้จะรับกฐินในอาวาสหนึ่งไม่พอจำนวน ทายกจึง
นิมนต์ภิกษุต่างถิ่นมาให้เต็มจำนวนรับกฐิน จะเป็นกฐินหรือไม่ มี
พระบาติอะไรเป็นเครื่องอ้าง ?

ต. ไม่เป็น, มีพระบาติในกฐินชั้นชอนัตถตถการว่า ตถเจ
นิตฺถิมภูโจ อนุโมทติ เอวมปิ อนตถตฺ โหติ กจिनฺ วินัยมุข เล่ม ๓
หน้า ๗๐ แปลไว้ดังนี้ กฐินไม่เป็นอันกรานโดยชอบ ถ้าภิกษุผู้ตั้ง
อยู่นอกสีมาอนุโมทนา.

๑๕/๕/๒๔๖๖

ถ. สงฆ์จะให้ผ้ากฐินนั้น มีพิธีทำกันอย่างไร ? จงชี้แจงมา.

ต. สงฆ์จะให้ผ้ากฐินมีพิธีทำดังนี้ : สงฆ์ในหมู่นั้นต้องปรึกษากัน
และตกลงกันว่าจะให้กฐินแก่ภิกษุรูปใดก่อนแล้ว ต่อไปจึง

อปโลกน์ให้ผ้าบริวารผ้ากฐินแก่รูปนั้น ครั้นแล้วจึงสวดกรรมวาจา
ให้ผ้ากฐิน.

ราชกวี

ถ. ภิขุประกอบด้วยของคุณเช่นไรบ้าง จึงควรเป็นผู้ครอง
กฐิน ?

ต. ประกอบด้วยของคุณ ๘ ประการ คือ รู้จักบุพพกรณ์ ๑
รู้จักถอนไตรจีวร ๑ รู้จักอธิษฐานไตรจีวร ๑ รู้จักการกราน ๑ รู้จัก
มาติกา คือหัวข้อแห่งการเคาะกฐิน ๑ รู้จักปติโพธกังวลเป็นเหตุยังไม่เคาะกฐิน ๑
รู้จักการเคาะกฐิน ๑ รู้จักอานิสงค์กฐิน ๑.

๑๘/๕๒๔๖๖

ฉ. เมื่อสงฆ์รับผ้ากฐินจากทายกแล้ว จะพึงอปโลกน์ให้แก่ภิขุ
เช่นไร เพื่อกรานกฐิน และภิขุได้รับผ้ากฐินจากสงฆ์แล้ว ควร
ทำอย่างไรแก่ผ้านั้นก่อนการกราน ?

ค. ในคัมภีร์บริวารกล่าวว่า ควรให้แก่ภิขุผู้ประกอบด้วย
องค์ ๘ ประการ คือ รู้จักบุพพกรณ์ ๑ รู้จักถอนไตรจีวร ๑ รู้จัก
อธิษฐานไตรจีวร ๑ รู้จักการกราน ๑ รู้จักมาติกา คือหัวข้อ
แห่งการเคาะกฐิน ๑ รู้จักปติโพธกังวลเป็นเหตุยังไม่เคาะกฐิน ๑
รู้จักการเคาะกฐิน ๑ รู้จักอานิสงค์กฐิน ๑ พระอรรถกถาจารย์ผู้
สังวรรณนาอรรถกถามหาวรรค กล่าวว่า ผ้ากฐินนั้นสมควรให้แก่
ภิขุผู้มีจีวรเก่า ถ้าหลายรูป ควรให้แก่ภิขุผู้มีพรรษามาก ถ้ามาก
ด้วยกัน ควรให้แก่ภิขุผู้เป็นมหาบุรุษ. ถือเอาความตามอรรถ-

กลาณัยว่า ให้เลือกภิกษุผู้สามารถเป็นเกณฑ์ก่อน มีมากรูปด้วยกัน ให้กำหนดเอาภาวะอื่นเข้าประกอบเป็นเกณฑ์ คือมีจีวรเก่า มีพรรษามาก หรือทรงคุณสมบัติ สุดแต่จะเลือก หรืออีกอย่างหนึ่ง สุดแต่ภิกษุใดสามารถจะทำให้สำเร็จ ควรให้แก่ภิกษุนั้น ในบัดนี้สงฆ์ให้แก่ภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาส หรือเป็นผู้เฒ่าที่ควรจะยกย่อง ภิกษุได้รับผ้ากฐินจากสงฆ์แล้ว พึงทำบุพพการณ์ให้แล้วเสร็จในวันนั้น. ชุระอันจะพึงทำเป็นเบื้องต้นแห่งการกรานเรียกบุพพการณ์ สงเคราะห์ด้วยประการ ๗ คือ ซักผ้า ๑ กะผ้า ๑ ตัดผ้า ๑ เนาหรือด้นผ้าที่ตัดแล้ว ๑ เย็บเป็นจีวร ๑ ย้อมจีวรที่เย็บแล้ว ๑ ทำกับปะคือพินทุ ๑.

ถ. วิถีกรานกฐินนั้นทำกันอย่างไร ? ขออธิบายให้ละเอียด.

ต. วิถีกรานกฐินนั้นทำดังนี้ : ครั้นตัดเย็บย้อมเสร็จแล้ว ผ้ากฐินนั้นเป็นจีวรชนิดใด พึงถอนจีวรชนิดนั้นของเดิมเสีย ครั้นแล้วพึงอธิษฐานจีวรใหม่โดยชื่อนั้น ทำพิธีกรานกฐินโดยชื่อนั้น ท่านให้เอามือจับหรือลูบผ้านั้นในขณะที่เปล่งคำกาน เช่นผ้าสบงเป็นตัว อย่าง ว่า อิมินา อนุตรวาสเคน กจัน อตุถรามิ. ครั้นแล้วจึงกล่าวแก่สงฆ์ว่า อตุถตํ ภนฺเต สงฺฆสฺส กจัน, ฐมฺมิโก กจันตุถาโร, อนุโมทถ. ภิกษุนอกนั้นพึงว่าทีละรูปว่า อตุถตํ ภนฺเต สงฺฆสฺส กจัน ฐมฺมิโก กจันตุถาโร, อนุโมทมิ. ครบทุกรูปแล้ว หรือว่าพร้อมกัน อย่างนั้น ลงท้ายว่า อนุโมทาม. เป็นเสร็จพิธีกรานกฐิน.

ราชกวี

ถ. บาลีว่า น สมฺมา เจว อตุถตํ โหติ กจัน, ตถฺยเจ นิสฺสิมฺภูโจ

อนุโมทิตี. แปลว่า กฐินไม่เป็นอันกรานโดยชอบ ถ้าภิกษุผู้อยู่นอก
สีมาอนุโมทนา กฐินนั้น พระอรรถกถาจารย์แก้เอาความว่าอะไร ?
สมเด็จพระมหาสมณเจ้าผู้ทรงรจนาวินัยมุขทรงเห็นอย่างไร ?

ต. เอาความเป็น ๒ ทาง ไม่แน่ ๑. ผู้อำนวยการให้ผ้ากฐิน ต้อง
เป็นผู้จำพรรษาอยู่ในสีมาเดียวกัน ๒. ต้องทำพิธีอนุโมทนาในสีมา.
สมเด็จพระมหาสมณเจ้า ทรงเห็นอย่างข้างต้น.

๘/๘/๒๔๖๕

ด. สงฆ์ หรือคณะ หรือบุคคล กรานกฐิน การที่เฉลยมาน
ี่มาในที่ไหน ?

ต. สงฆ์หาได้กรานกฐินไม่ คณะหาได้กรานกฐินไม่ บุคคล
กรานกฐิน แต่เพราะสงฆ์ได้อนุโมทนา เพราะคณะได้อนุโมทนา
เพราะบุคคลได้กราน ชื่อว่าสงฆ์ได้กรานกฐิน คณะได้กรานกฐิน
บุคคลได้กรานกฐิน การที่เฉลยมาเช่นนี้ มาในคัมภีร์บริวาร.

๘/๘/๒๔๗๐

ด. ภิกษุประกอบด้วยองค์เช่นไร คืออะไรบ้าง ? ควรได้รับผ้า
กฐินอันสงฆ์ให้ และในการรับกฐินอันทายกทอด มีของอื่นเป็นบริวาร
ด้วย ของนั้นควรได้แก่ใคร ?

ต. ภิกษุประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ควรกรานกฐิน. องค์ ๘
ประการนั้น คือ รู้จักบุพพกรณ์ ๑ รู้จักถอนไตรจีวร ๑ รู้จัก
อธิษฐานไตรจีวร ๑ รู้จักการกราน ๑ รู้จักมาติกา คือหัวข้อแห่ง
การเจาะกฐิน ๑ รู้จักปlicoทังวลเป็นเหตุยังไม่เจาะกฐิน ๑ รู้จัก

การเคาะกฐิน ๑ รู้จักอานิสงส์กฐิน ๑. ในอรรถกถาท่านพรรณนาไว้ว่า ถ้าเป็นผ้าและและจีวรอันเหลือ (คือผืนอื่นจากที่ยกซื้อขึ้นกรานกฐินในไตรจีวร) ของภิกษุผู้กรานเป็นของคร่ำคร่าด้วย ฟังอุปโลกน์ให้แก่เธอจนพอ เหลือจากนั้นให้แจกแก่ภิกษุที่เหลือโดยลำดับแห่งผ้าจำนำพรรษาที่เรียกว่า วัสสาวาสิก หรือโดยพรรษา ตั้งแต่พระสังฆเถระลงมา ถ้าเป็นครุภัณฑ์ห้ามมิให้แจกกัน แต่ถ้าทายกถวายเฉพาะภิกษุผู้กรานกฐินกล่าวว่า เยน อมหาก กฐิน กหิต, ตสเสว เทม แปลว่า ภิกษุรูปใดได้รับผ้ากฐินของพวกเขาข้าพเจ้า ถวายแก่ภิกษุรูปนั้น เช่นนี้ สงฆ์ไม่เป็นใหญ่ ถ้าเขาไม่จำกัดไว้ ถวายแล้วก็แล้วไป สงฆ์เป็นใหญ่.

๓๐/๕/๒๔๓๑

ถ. กฐินที่มีของอื่นเป็นบริวาร บางอาวาสผู้กรานกฐินเอาเป็นของตน บางอาวาสไม่ถือเอาเป็นของตน จัดเป็นของสงฆ์ ข้อนี้ทางที่ถูกเป็นอย่างไร ? จงวินิจฉัย.

ต. ทางที่ถูกเป็นอย่างนี้ ถ้าทายกผู้เป็นเจ้าของถวายให้เป็นของสงฆ์ ของบริวารนั้นก็เป็นของสงฆ์ ถ้าถวายให้เป็นของบุคคล ของบริวารนั้นก็เป็นของบุคคล วินิจฉัยอย่างนี้.

๓๑/๕/๒๔๖๕

ถ. อานิสงฆ์ข้อที่ ๔ ของภิกษุผู้ได้กรานกฐินแล้ว ประสงค์อดิเรกจีวรทั้งหมด หรือมีกำหนดอดิเรกจีวรอย่างไรน ?

ต. ไม่ประสงค์อดิเรกจีวรทั้งหมด ประสงค์เฉพาะอดิเรกจีวร

ที่เกิดในกาล.

๗/๕/๒๔๖๘

ถ. อนามนตุจาร์โร นั้นทรงอนุญาตทั่วไปในการเข้าบ้านไม่ต้อง
ลา หรือเฉพาะสิกขาบทอะไร ที่เท่าไร วรรคไหน ?

ต. ไม่ทั่วไป เฉพาะจาริตตสิกขาบทที่ ๖ แห่งอเจลกวรรค.

๒๔๗๘

ถ. จงอธิบายอนิสงส์กฐินประการที่ ๕ เพื่อจะได้ปฏิบัติให้ถูก
ตามพระพุทธานุญาต ?

ต. ภิกษุผู้อยู่ในสงฆ์ ย่อมมีสิทธิในอันจะได้รับลาภอันสงฆ์
แจกเสมอหน้ากัน ถ้าไม่ได้อนิสงส์กฐิน มีจีวรเกิดขึ้น จำจะแจก
ทั่วถึงแก่ภิกษุอาคันตุกะผู้มาอยู่เมื่อออกพรรษาแล้ว ของน้อยไม่พอ
แจก จะต้องแจกตามลำดับ อาคันตุกะผู้แก่พรรษากว่า อาจได้ก่อน
พวกเจ้าอาวาส เมื่อมีพระพุทธานุญาตอนิสงส์กฐินประการนี้ เป็นอัน
จำกัดจีวรลาภให้ได้เป็นพิเศษแก่พวกเจ้าอาวาสผู้ได้กรานกฐิน ถ้าของ
น้อยไม่ทั่วกัน เจ้าอาวาสจะได้แจกก่อน ถ้ามากพอกัน อาคันตุกะจะ
พลอยได้ด้วย ก็เพราะความเสมอแผ่ของเจ้าอาวาสผู้อุปโลกน์กันให้ ไม่
ได้ทำด้วยอำนาจสิทธิ ทรงพระอนุญาตอนิสงส์นี้ ไม่ใช่เพื่อหวังลาภ
เพื่อประทานแก่เจ้าอาวาส ควรปฏิบัติให้ถูกตามพระพุทธานุญาต ใช้
อำนาจนั้นเป็นเครื่องผูกไมตรีกับอาคันตุกะ.

๒๔๗๓

ถ. เขตแห่งจีวรกาล ที่ขยายยาวออกไปตลอด ๔ เดือนฤดู

หนาวนั้น มีอะไรเป็นเครื่องกำหนด ?

ต. มีปลีโพธ ๒ คือ กังวลในอาวาส ๑ กังวลในจิรว ๑ เป็นเครื่องกำหนดเขตแห่งจิรวกาลที่ขยายออกไปตลอดฤดูหนาว ถ้าภิกษุผู้ได้กรานกฐินสิ้นปลีโพธแล้ว เรียกว่า เคาะกฐินเสียแล้ว ย่อมไม่ได้รับอานิสงส์ขยายเขตออกไปตลอดฤดูหนาว

ราชกวี

ถ. การกรานกฐิน เป็นอันใช้ไม่ได้ เพราะวิบัติอะไรบ้าง ? ข้อไหนมีใจความว่าอย่างไร ?

ต. การวิบัติ ๓ คือ วัตถุวิบัติ ๑ กาลวิบัติ ๑ กิริยาที่ทำวิบัติ ๑ ข้อที่ ๑ ได้แก่ผ้าที่กราน ใช้ผ้าที่ต้องห้าม ๓ ชนิด คือผ้าที่ได้โดยไม่เป็นสิทธิ ผ้าที่ได้มาโดยอาการมิชอบ ผ้าที่เป็นนิสัคคีย์. ข้อที่ ๒ ได้แก่สมัยมิใช่จิรวกาลที่ทรงอนุญาตให้กรานกฐินได้. ข้อที่ ๓ ได้แก่ทำบุพพกรณ์ไม่ถูกต้อง หรือไม่ทำเสียเลย ทำพิธีกรานไม่ถูกระเบียบ เช่นจะกรานอันตราวาสก กล่าวคำกรานด้วยอุตตราสงค์ เป็นต้น.

๓๐ / ๘ / ๒๔๓๑

ถ. การรับกฐิน ตลอดจนถึงกราน ต้องทำในสีมาจึงจะใช้ได้ หรือนอกสีมาก็ใช้ได้ ? จงชี้แจงมา.

ต. การอุปโลกน์เพื่อให้ผ้ากฐินและการกรานกฐิน ทำในสีมา หรือนอกสีมาก็ได้ การสวดญัตติทุติยกรรมวาจาให้ผ้ากฐิน ต้องทำ

ในสีมาอย่างเดียว ทำนอกสีมาไม่ได้.

๕ / ๘ / ๒๔๓๐

ถ. ภิกษุในอาวาสหนึ่ง เกิดขัดใจไม่พูดกัน คุมกันเป็น ๒ พวก พวกละ ๑๐ รูป แต่คงจำพรรษาพร้อมอุโบสถปวารณากันอยู่ เมื่อถึงคราวรับกฐิน ต่างฝ่ายต่างรับในวันเดียวกัน ฝ่ายหนึ่งรับในสีมา อีกฝ่ายหนึ่งรับในอุปัจารสีมา เช่นนี้ กรรมของฝ่ายไหนจะเป็นอันวิบัติหรือไม่ เพราะเหตุใด?

ค. ฝ่ายที่ทำในสีมาไม่วิบัติ ฝ่ายที่ทำในอุปัจารสีมาเป็นกรรมอันวิบัติ เพราะยุติทุกขกรรมต้องทำในสีมาทั้งนั้น

๓๐ / ๘ / ๒๔๓๑

ถ. จงออกความเห็นมาคำว่า เรื่องทรงพระพุทธานุญาตกฐินนั้น ด้วยทรงมุ่งหมายประโยชน์อย่างไร จึงจำเป็นต้องทำให้สำเร็จในวันนี้นั้น ?

ค. เห็นอยู่ทางหนึ่งว่า มิพระพุทธรประสงค์เพื่อจะทรงประกอบภิกษุบริษัทธิไว้ในทางสามัคคีธรรม และการทำจิวรในครั้งนั้น ก็เป็นการใหญ่และทั้งเป็นการลำบากของภิกษุด้วย ถ้าต้องทำให้สำเร็จในวันนั้นด้วย ก็ต้องช่วยกันแข็งแรงจึงจะสำเร็จ และเรื่องนี้เนื่องด้วยจิวร จึงทรงกำหนดไว้อย่างนั้น

๑๕ / ๘ / ๒๔๖๓

ถ. ผู้บวชอยู่จนถึงสอบนักรรรมชั้นเอก คงเคยได้เห็นการรับกฐินกันทุกรูปแบบ การอุปโลกน์ให้ผ้ากฐินไม่มีในพระบาลี เพราะ

ฉะนั้น จึงมีระเบียบไม่เหมือนกัน แล้วแต่ผู้เป็นประธานจะ
อปโลกน์. ขอฟังอปโลกน์กฐินรูปที่ ๑ จะอปโลกน์เป็นภาษามคธ
หรือ ภาษาไทย อย่างไรได้ทั้งนั้น จงเขียนมา?

ต. อปโลกน์อย่าง มคธ ดังนี้ :-

อิทานิ โข อาวุโส อิหิ สปริวาริ กจินทุสฺส สงฺฆสฺส
กจินตถารารหกาเลเยว อุปฺปนฺนํ อีทิสฺเส จ กาลเ เอวํ อุปฺปนฺเนน
ทฺสุเสน กจินตถาโร วสฺสํ วุตถานํ ภิกฺขุณฺโณ ภควตา อนุลฺลาโต เยน
อากฺขมานสฺส สงฺฆสฺส ปณฺจ กปฺปิตฺถสฺส นติ อนมนฺตจาโร อสฺมาทาน-
จาโร คณฺโฆชนิ ยาวทตฺถจิวฺร โย จ ตตฺถ จิวฺรปฺปาโท โน เนถิ
ภวิสฺสติ จตฺตฺสปี เหมนฺตเกสฺส จิวฺรกาโล มหนฺตีกโต ภวิสฺสติ
อิทานิ ปนฺ สงฺโฆ อากฺขติ นฺ โข กจินตถาร อุทาหุ นากฺขติ.

อปโลกน์อย่างไทย ดังนี้ :-

ผ้ากฐินทาน กับทั้งผ้าอันสงฆ์ปริวารทั้งปวงนี้ เป็นของ-----
พร้อมด้วย-----ผู้ประกอบด้วยศรัทธา อุตสาหะพร้อมเพรียงกัน
น้อมนำมาถวายแด่พระภิกษุสงฆ์ ผู้อยู่จำพรรษาถ้วนไตรมาสใน
อาวาสนี้ ก็ผ้ากฐินทานนี้ บริสุทธิจึ่งเลื่อนลอยมาโดยนภากาศ แล้ว
แลแตกตกลงในที่ประชุมสงฆ์ จะได้เฉพาะเจาะจงลงว่าเป็นของภิกษุรูปใด
รูปหนึ่งหามิได้ มีพระบรมพุทธานุญาตไว้ว่า ให้พระสงฆ์เถระนุเถระ
ทั้งปวง ยอมอนุญาตให้แก่ภิกษุรูปหนึ่ง เพื่อจะกระทำซึ่งกฐินัตถการกิจ
ตามพระบรมพุทธานุญาต และคำพระอรรถกถาจารย์ผู้รู้พระบรมพุทธา-
ธิบายสังวรณาไว้ว่า ภิกษุรูปใดกอบปรด้วยสี่ลสุตาคุณ มีสติปัญญา

สามารถ ฐัรรม ๘ ประการ มีบุรพกิจเป็นต้น ภิกษุรูปนั้นจึงสมควร
เพื่อจะกระทำกฐินนัตถการกิจ ตามพระบรมพุทธานุญาตได้

บัดนี้ พระสงฆ์ทั้งปวง จะเห็นสมควรแก่ภิกษุรูปใด จงพร้อม
กันอนุญาตให้แก่ภิกษุรูปนั้นเทอญ.

๒๔๖๕

ถ. สงฆ์พร้อมใจกันให้ผ้ากฐินแก่ภิกษุอนุททยะ ผู้แก่กว่า จะ
สวดกรรมวาจาว่าอย่างไร จงเขียนมาด้วย ?

ต. สวดกรรมวาจาว่าอย่างนี้ สุณาตุ เม ภนุเต สงฺโฆ อิทํ
สงฺฆสฺส กจินฺทสฺสํ อุปฺปนฺนํ. ยถิ สงฺฆสฺส ปตฺตกถํ สงฺโฆ อิมํ
กจินฺทสฺสํ आयสฺมโต อนุททยสฺส ทเทยฺย กจินํ อตฺถริตุํ เอสา ฅตฺติ.

สุณาตุ เม ภนุเต สงฺโฆ อิทํ สงฺฆสฺส กจินฺทสฺส อุปฺปนฺนํ.
สงฺโฆ อิมํ กจินฺทสฺส आयสฺมโต อนุททยสฺส เทติ กจินํ อตฺถริตุํ,
ยสฺสายสฺมโต ขมติ อิมสฺส กจินฺทสฺส आयสฺมโต อนุททยสฺส
ทานํ กจิน อตฺถริตุํ, โส ฅณฺหสฺส ยสฺส นกฺขมติ โส ภาเสยฺย.

ทินฺนํ อิทํ สงฺฆเณ กจินฺทสฺส आयสฺมโต อนุททยสฺส กจิน
อตฺถริตุํ ขมติ สงฺฆสฺส ตสฺมา ฅณฺหิ, เอวเมตํ ฐารยามิ.

บรรพชา

ถ. เด็กมีอายุเท่าไรควรให้บรรพชาเป็นสามเณร เพราะเหตุไร?

ต. เด็กมีอายุแต่ ๑๕ ควรให้บรรพชาเป็นสามเณร เพราะว่าเด็ก
อายุ ๑๕ กำลังพอดี เพื่อจะรับฝึกหัด อายุหย่อนกว่านี้ มักไม่ได้ผลดี
ในการฝึกหัด.

ราชกวี

ถ. วิธีให้บรรพชานั้น คือทำอย่างไร? อธิบาย

ต. วิธีบรรพชานั้น ให้บรรพชาเปลวปะปลงผมและหนด แล้วให้ครองผ้ากาสะยะ ให้ทำผ้าห่มเฉวียงบ่าข้างหนึ่ง ให้กราบเท้าภิกษุ แล้วให้นั่งกระหย่ง ประนมมือให้ว่าสรณคมน์ ด้วยวิธีเพียงท่านได้กันั้นชื่อว่าตั้งอยู่ในภุมิสามณเระ

ราชกวี

ถ. การบรรพชานี้ พระพุทธเจ้าโปรดให้ทำเป็นกัจฉลักษณะอย่างไร ?

ต. โปรดให้ทำเป็นกัจฉลักษณะ คือ ให้มีภิกษุผู้อยู่ด้วยกันรู้เห็นไม่ให้ทำงุมงิบเป็นที่ลักพาลูกเขามาบวช คือว่าเจ้าตัวสมัคร ให้มารดาบิดาหรือผู้ปกครองอนุญาต ให้บรรพชา อันยังไม่ได้โกนผมและหนดไม่ควรแก่ผู้ทีโกนผมและหนดแล้ว

๘ / ๕ / ๒๔๖๕

ถ. ธรรมเนียมบรรพชาในบัดนี้ ทำอย่างไร ? จงอธิบาย.

ต. ธรรมเนียมบรรพชาในบัดนี้ บรรพชาเปลวปะ โคนผมไปเสร็จไม่ได้บอกกัณฑุกรรม บรรพชาเปลวปะมีผ้ากาสะยะมาด้วย ถือเข้าไปหาพระอุปัชฌายะ กล่าวคำขอบรรพชา พระอุปัชฌายะบอก

ตจปัญจกัมมัฏฐานแล้ว สวมอังสะให้ มอบผ้าให้ในมือ บอกวิธี
ครองผ้า เมื่อครองแล้วเข้ามารับสรณคมนต์แต่อาจารย์หรืออุปัชฌายะ
เมื่อจบสรณคมนต์แล้ว ในลำดับนั้นให้รับสิกขาบท ๑๐ เพียงเท่านี้.

ราชกวี

ถ. มีผู้กล่าวว่า สามเณรบรรพชาสำเร็จด้วยการรับสิกขาบท ๑๐
คำนี้เป็นคำกล่าวถูกต้องหรือไม่ ถ้ายอมรับว่าถูก ก็ไม่มีปัญหาต่อไป
ถ้าไม่ถูก สิกขาบท ๑๐ เกี่ยวกับสามเณรบรรพชาอย่างไร?

ต. คำนั้นไม่ถูก เพราะสามเณรบรรพชาสำเร็จด้วยการให้และ
การรับสรณคมนต์ที่บริสุทธิ์ทั้ง ๒ ฝ่าย ส่วนสิกขาบท ๑๐ นั้น ทรง
พระอนุญาตเพื่อเป็นข้อศึกษาปฏิบัติของสามเณรต่างหาก.

๒๔๗๖

ถ. บรรพชาของสามเณร อุปสมบทของภิกษุ นับว่าใช้ได้
คือจบคำได้อย่างไร ใครเป็นผู้ว่า?

ต. ของสามเณรจบคำว่า ตติยมปิ สงฆ์ สรณิ คจฺฉามิ
ในเวลาและผู้เฝ้าบรรพชาว่า ของภิกษุจบคำว่า โส ภาสะยฺย ครั้งที่ 3
ในเวลาผู้สวดว่า

๑๘ / ๕ / ๒๔๖๖

อุปสมบท

ถ. การนับอายุของกุลบุตรผู้ที่จะอุปสมบท นับโดยปีหรือนับโดย
กาลฝน ต้องอ้างหลักด้วย เช่นคนเกิดเพ็ญเดือน ๒ ปีชวด จะบวชเพ็ญ
เดือน ๑๒ ปีมะแมที่ ๒ ครบบวชหรือยัง เป็นอย่างไร?

ค. นับโดยกาลฝน อ่างสิกขาบท โย ปน ภิกขุ อุณวิสติวสุสิ
ปุคคัลลึ อุปสมปาเทยฺย. ฯ เป ฯ ปาจิตตีย์. ฯ ครบแล้ว การคำนวณอายุ
ของผู้จะอุปสมบท ต้องนับ ๒๐ ฝนทั้งในครรรค์ คนเกิดเดือน ๒
อยู่ในครรรค์เต็มกาลฝน นับเป็น ๑ ได้ ถึงเพ็ญเดือน ๑๒ ปีมะแม
รวม ๒๐ กาลฝนเต็มบริบูรณ์

๘ / ๕ / ๒๔๖๕

ก. กุลบุตรที่มีปียังไม่ครบ ๒๐ ไม่รู้ตัว ได้อุปสมบทขึ้น อยู่ไป
จนเป็นอุปัชฌาย์อาจารย์ของกุลบุตรอื่นอีกเป็นอันมาก ภายหลังรู้เข้า
เธอก็กลับมาขออุปสมบทใหม่ ส่วนกุลบุตรที่เธอเป็นอุปัชฌาย์อาจารย์นั้น
จะต้องอุปสมบันหรือควรจัดการอย่างไร หรือไม่ต้อง?

ค. ในเวลาอุปสมบท ถ้ามีสงฆ์มากกว่ากำหนด กุลบุตรนั้นเป็น
อุปสัมบัน ถ้ามีเธอนั้นเป็นที่สุดแห่งองค์กำหนดของสงฆ์ กุลบุตรนั้น
เป็นอนุอุปสัมบัน ควรจัดการให้อุปสมบทเสียใหม่ ต้องจัดการอย่างนี้.

๙ / ๕ / ๒๔๖๘

ก. สงฆ์เป็นใหญ่ในสังฆกรรมทั้งปวง บุคคลหรือเอกชนไม่เป็น
ใหญ่ แต่เหตุไรในการให้อุปสมบท กุลบุตรมีกาลฝนหย่อน ๒๐ จึง
ปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่เอกชน คือ อุปัชฌายะ ส่วนภิกษุผู้คณปุระกะ
ถูกปรับเพียงทุกกฏ เมื่อเพ่งถึงความใหญ่ในสังฆกรรมแล้ว น่า
จะปรับอาบัติหนักแก่ภิกษุผู้เป็นคณปุระกะทั้งหมดมิใช่หรือ แต่ทำไม
จึงตรงกันข้าม หรือว่าเอกชนเป็นใหญ่ ฝ่ายสงฆ์เป็นแต่เพียงผู้สนับสนุน
ไม่เป็นใหญ่อย่างแน่นอน ขอความแนะนะ?

ต. ความจริงสงฆ์เท่านั้น เป็นใหญ่ในสังฆกรรมทั้งปวง เอกชนไม่เป็นใหญ่ แต่ที่ทรงปรับอาบัติหนักแก่อุปัชฌายะ ก็โดยฐานที่อุปัชฌายะเป็นหัวหน้าเจ้าหมู่ เท่ากับเป็นนายกของสงฆ์ในสังฆกรรม เพราะต้องรับรองอุปสัมปทาเปกข์ซึ่งตนนำเข้ามาอุปสมบทด้วยอุปโลกน์ให้สงฆ์ทำกัมมสันนิษฐาน

๓๐ / ๘ / ๒๔๗๑

ถ. อุปัชฌายะไม่ควรให้บรรพชาอุปสมบทแก่ใครบ้าง?

ต. อุปัชฌายะไม่ควรให้บรรพชาอุปสมบทแก่คนเหล่านี้ คือ คนอายุน้อยกว่า ๒๐ ปี จำพวกคนมีเพศบกพร่อง เช่น บัณเฑาะก์ เป็นต้น จำพวกคนทำผิดต่อศาสนา เช่น ฆ่าพระอรหันต์ จำพวกคนทำผิดต่อกำเนิดของตน เช่น ฆ่ามารดาบิดา จำพวกอกัปปบุคคลเหล่านี้ห้ามเด็ดขาด กับทั้งคนที่สงฆ์ประกาศห้ามไม่ให้อุปสมบท และจำพวกคนที่ไม่ได้ห้ามเด็ด ห้ามโดยอาการไม่สมควร คือคนมีโรคติดต่อกัน คนมีอวัยวะบกพร่องหรือไม่สมประกอบ คนพิการ คนทุรพล คนมีคดีเกี่ยวข้อง คนเคยถูกลงอาญาหลวง เป็นคนประทุษร้ายความสงบเหล่านี้ห้ามไม่ให้บรรพชา คนไม่มีอุปัชฌายะ และคนไม่มีบาตร เป็นต้น เหล่านี้ห้ามไม่ให้อุปสมบท ๓๐ / ๘ / ๒๔๗๑

๓๑ / ๘ / ๒๔๖๕

ถ. คนที่อุปสมบทไม่ได้ มีกี่จำพวก คือใครบ้าง คนเช่นนั้นถ้าจะบรรพชา ได้หรือไม่ได้ เพราะเหตุไร?

ต. มี ๑๒ จำพวก คือ คนมีกาลฝนหย่อน ๒๐ ปี ๑ บัณเฑาะก์ ๑

อุกโตพัญชนก ๑ อรหันต ๑ ภิกขุณีhusk ๑ เถยยสังวาส ๑
ติดตียปักกัณต ๑ ผู้เคยเป็นภิกษุต้องปาราชิกในก่อน ๑ ผู้ทำสังฆ-
เภท ๑ ผู้ทำโลหิตตูปบาทพระพุทธเจ้า ๑ ผู้ทำมาตุฆาต ๑ ผู้ทำ
ปิตุฆาต ๑ คนที่มีกาลฝนหย่อนกว่า ๒๐ ปี จำพวกเดียวบรรพชาได้
นอกนั้นไม่ควรให้บรรพชา เพราะการบรรพชา ก็เป็นบูรพภาคแห่ง
อุปสัมปทา ผู้บรรพชาก็เป็นพวกสมณะ คนไม่ควรเป็นสมณะก็ไม่
ควรเป็นสามเณร.

๘ / ๕ / ๒๔๖๕

ถ. อภัพบุคคลที่ต้องห้ามอุปสมบทเพราะเหตุ ๓ อย่างนั้น คือ
อะไรบ้าง ทั้ง ๓ เหตุนั้น หมายถึงอะไร?

ต. อภัพบุคคลที่ต้องห้ามอุปสมบท เพราะเหตุ ๓ อย่างนั้น คือ
เพราะเพศภพพร้อมก็มี เพราะเหตุประพตติผิดในพระธรรมวินัยก็มี เพราะ
ประพตติผิดต่อกำเนิดของเขาก็มี. เหตุที่ ๑ หมายถึงบัณฑิต ๑
อุกโตพัญชนก ๑ ชายผู้ถูกตอน ๑ กะเทยโดยกำเนิด ๑ เหตุที่ ๒
หมายถึง คนกระทำผิดต่อพระศาสนา ๗ จำพวก คือ คนฆ่าพระ
อรหันต์ ๑ คนทำร้ายนางภิกษุณี ๑ คนลักเพศ ๑ ภิกษุไปเข้ารีต
เดียรฉัตร ๑ ภิกษุต้องปาราชิกไปแล้ว ๑ ภิกษุทำสังฆเภท ๑
คนทำร้ายพระศาสดาจนถึงห้อพระโลหิต ๑ เหตุที่ ๓ หมายถึงคนฆ่า
มารดา ๑ ฆ่าบิดา ๑

๓๐ / ๘ / ๒๔๗๑

ถ. คนชนิดใด เรียกว่าบัณฑิต เหตุไรจึงห้ามบรรพชาและ

อุปสมบท ?

ต. คนบั้นเพาะกันนั้น ได้แก่ ชายมีราคะกล้าประพฤตินอกกริตในทางเสพกาม และช่วยวนชายอื่นให้เป็นเช่นนั้น ๑ ชายผู้ถูกตอนแล้ว ๑ กะเทยโดยกำเนิด ๑ กะเทยนี้ชนิดหนังหุ้มปฐิฐภาวะก็มี ครั้นตัดเอาหนังนั้นออกเสีย ก็เป็นชายโดยปกติไม่ห้าม ซึ่งท่านห้ามนั้นเพราะเป็นที่รังเกียจของคนอื่นในการเล่นสวาท.

ราชกวี

ถ. คนที่เรียกว่าอุกโตพญชชนกนั้น ได้แก่คนเช่นไร ซึ่งพอจะรูกุพอเข้าใจกันได้ และเหตุไรจึงห้าม ?

ต. ได้แก่คนผู้มีอาการและจริตตรงกันข้ามต่อภาวะของตน เช่น ชายมีอาการเป็นหญิง เป็นต้นว่า ไม่มีหนวด มีเสียงเหมือนผู้หญิง มีจริตกิริยาอย่างของผู้หญิง มีคนอย่างนั้นอยู่ในหมู่ คนนอกอาจสำคัญผิดว่ามีหญิงปลอมเป็นภิกษุอยู่ด้วยก็ได้ เป็นความเสื่อมอย่างนี้ ท่านจึงห้าม

ราชกวี

ถ. คนลักเพศนั้น คือคนเช่นไร

ต. ได้แก่คนถือเพศภิกษุเอาเอง ด้วยตั้งใจจะปลอมเข้าอยู่ในหมู่ภิกษุ ดังคำกล่าววว่า เดียรถีย์ปลอมเข้าอยู่ในหมู่ภิกษุครั้งอโศกรัชกาล. ถ้าคนนั้นเป็นแต่สักว่าทรงเพศเพราะเหตุอย่างอื่น เป็นต้นว่าเพื่อหนีภัย ท่านไม่จัดเป็นคนลักเพศ

ราชกวี

ถ. การให้อุปสมบทกุลบุตร เช่นที่เคยทำกันมาทุกปี เรียกว่า
กรรมอะไรในสังฆกรรม ๔ ประเภท และกรรมนั้นต้องมีภิกษุซึ่งเป็น
องค์ประชุมอย่างน้อยที่สุดมากที่สุดเพียงเท่าไร จึงเป็นอันใช้ได้ถูก
ต้อง ?

ต. เรียกว่าญัตติจตุตถกรรม คือ กรรมมีวาจาครบ ๔ ทั้งญัตติ
ถ้าในปัจจุบันชนบท ต้องมีภิกษุซึ่งเป็นองค์ประชุมอย่างน้อยที่สุด
๕ รูป เรียกว่าสังฆ์ปัจจวรรค ถ้าในมัธยมชนบทต้องมีภิกษุซึ่งเป็น
องค์ประชุมอย่างน้อยที่สุด ๑๐ รูป เรียกว่าสังฆ์ทศวรรค ส่วนข้าง
มากไม่มีกำหนด.

๑๕ / ๕/๒๔๖๗

ถ. บุรพกิจแห่งการอุปสมบทมีอย่างไร ?

ต. บุรพกิจแห่งการอุปสมบท คือ ให้บรรพชา ขอนิสสัย ถือ
อุปัชฌายะ ขนานชื่อมจรแห่งอุปสัมปทาเปกจะออกไปยืนข้างนอก ภิกษุรูป
หนึ่งสมมติตนเป็นผู้ชักซ้อมอุปสัมปทาเปกจะถึงอันตราภิกษุกรรม เรียก
อุปสัมปทาเปกจะเข้าในสงฆ์ ให้ขออุปสมบท ภิกษุรูปหนึ่งสมมติตน
สอบถามอุปสัมปทาเปกจะถึงอันตราภิกษุกรรมในสงฆ์.

ราชกวี

ถ. อภัพบุคคลเหล่าไหน ที่ถูกห้ามอุปสมบทตลอดชาติทีเดียว
หากไม่รู้ให้อุปสมบทไปแล้ว รู้เข้าภายหลังควรแก้ไขอย่างไรดี ?

ต. อภัพบุคคลเหล่านี้ คือ ผู้มีเพศบกพร่อง ได้แก่ บัณเฑาะก์

และอุกโตพยัญชนกพวกหนึ่ง ผู้ประพฤติศีลธรรมวินัย ได้แก่มาพระ
อรหันต์ ภิกษุต้องปราศจากเพศไปแล้ว ภิกษุทำสังฆเภท คนทำ
พุทธโลหิตูปบาทพวกหนึ่ง ผู้ทำผิดต่อกำเนิดของตน ได้แก่คนฆ่า
มารดา คนฆ่าบิดาพวกหนึ่ง ถูกห้ามอุปสมบทตลอดชาติทีเดียว เมื่อ
รู้เข้าภายหลังควรนาสนะเสีย

๒๔๓๓

ถ. บวชอุปสัมปทาเปกขะ ที่ไม่บริสุทธิ์จากอันตรายมีภุคฐัง
เป็นต้น จนถึงไม่มีอุปชฌายะเป็นที่สุด อย่างไรเป็นภิกษุไม่ได้
อย่างไรเป็นได้ และภิกษุที่บวชให้มันจะต้องอาบัติอะไรหรือไม่ ?

ค. ไม่ใช่มนุษย์ ไม่ใช่บุรุษ มีปีไม่เต็ม ๒๐ เป็นภิกษุไม่ได้
นอกจากนี้เป็นได้ และภิกษุที่บวชให้มัน เป็นอาบัติทุกกฏทั้งหมด
เว้นแต่ข้อที่มีปีไม่เต็ม ๒๐ ภิกษุผู้เป็นอุปชฌายะเป็นอาบัติปาจิตตีย์.

๒๔๓๔

ด. ก่อนแต่อุปสมบท กิจอะไรต้องทำด้วยก็ได้ นอกจากนั้น
กิจอะไรบ้างที่จะต้องทำเป็นเบื้องต้น ?

ค. กิจเช่นให้บรรพชา ถ้าเป็นสามเณรมาก่อนแล้ว ไม่ต้องทำ
นอกนั้น เช่นขอนิสสัย ถืออุปชฌายะ ขนาดช้อมครแห่งอุปสัมปทาเปกขะ
และบอกนามพระอุปชฌายะบอกบาตรจีวร ส่งอุปสัมปทาเปกขะ
ถึงอันตรายิกรรมในสงฆ์ ขอให้อุปสมบท สมมติภิกษุรูปหนึ่งสอบ
ถามอุปสัมปทาเปกขะถึงอันตรายิกรรมในสงฆ์ แต่ถ้าไม่ได้เป็น

สามเณรก่อนแล้ว ต้องทำกิจทุกอย่างมีบรรพชาเป็นต้น.

๑๕ / ๕ / ๒๔๖๗

ถ. อุปสัมปทากรรม มีอะไรเป็นบุพพกิจ มัชฌิมกิจและปัจฉิม-
กิจ ในกิจเหล่านี้ กิจอะไรบกพร่องไม่เสียกรรม กิจอะไรบกพร่อง
เสียกรรม?

ต. อุปสัมปทากรรม มีการให้บรรพชา ขอนิสสัย ถืออุปัชฌายะ
เป็นต้น เป็นบุพพกิจ มีกรรมวาจา คือญัตติ ๑ อนุสาวนา ๓ เป็น
มัชฌิมกิจ. มีบอกกาลเวลาฤกษ์ และอนุศาสน์เป็นปัจฉิมกิจบุพพกิจและ
มัชฌิมกิจบกพร่องเป็นเสียกรรม ปัจฉิมกิจบกพร่อง ไม่เสียกรรม.

๓๐ / ๘ / ๒๔๗๑

ถ. อุปสมบทกรรม ท่านจัดเป็นญัตติจตุตถกรรม อยากทราบ
ว่า เป็นญัตติจตุตถกรรมตั้งแต่ต้นจนเสร็จพิธีทีเดียวหรือ ๑ ว่าตอนไหน
เป็นกรรมอะไร ?

ต. ไม่ได้เป็นญัตติจตุตถกรรมจนตลอดพิธี ตอนที่สมมติตน
เป็นผู้ชักซ้อมอันตรายิกอุปสัมปทาเปกษะนอกสงฆ์ เรียกอุปสัม-
ปทาเปกษะผู้ชักซ้อมอันตรายิกกรรมแล้ว เข้าไปในหมู่สงฆ์และสมมติ
ตอนเป็นผู้สอบถามอันตรายิกกรรมอุปสัมปทาเปกษะในสงฆ์เป็นญัตติ-
กรรม ต่อจากนี้เป็นญัตติจตุตถกรรม รวมความว่า อุปสมบท
กรรมตั้งแต่เบื้องต้นจนถึงเบื้องปลาย ประกอบด้วยกรรม ๒ ประการ
คือ ญัตติกรรม กับ ญัตติจตุตถกรรม.

๒๔๘๐

ถ. ในเวลาสวดกรรมวาจา นั้น กำหนดด้วยสงฆ์หนึ่งอยู่จนถึง
บาลีคำไหน อุปสมบทกรรมจึงจะนับว่าเป็นการสำเร็จ ?

ต. กำหนดด้วยสงฆ์หนึ่งอยู่จนถึงคำว่า โส ภาเสยฺย ที่แปลว่า
ท่านผู้นั้นพึงพูด ท้ายอนุสาวนาที่ ๓ จึงนับว่าเป็นการสำเร็จ.

๑๕/๕/๒๔๖๗

ถ. การอุปสมบททุกบุตรจะก็รื้อยก็พันก็ตาม คงให้ชื่อว่านาคะ
ใครจะเป็นอุปัชฌายะก็ตาม คงชื่อว่า ติสสะ ดังนี้ มาในที่ไหน ท่าน
กล่าวไว้อย่างไร ?

ต. มาในอนุฎีกา ชื่อวิมตฺติโนทนี ท่านกล่าววางอุทาหรณ์
ไว้ดังนี้ว่า ต่างว่าอุปสัมปทาเปกจะชื่อนาคะ อุปัชฌายะชื่อติสสะ ให้
สวดว่าอย่างนั้น ๆ ดังนี้.

๓/๕/๒๔๖๘

ถ. ทัพหิกรรมน่าจะต้องอุกโกฏนกรรมหรือไม่ต้องเป็นอย่างไร ?

ต. ไม่ต้อง ทัพหิกรรมไม่ใช่เลิกถอนรื้อกรรมเก่า ประสงค์จะ
ทำกรรมเก่าให้มัน พันจากรังเกียจวิปปฏิสาร อย่างบูรระเรือนเก่า
ให้แข็งแรงดีขึ้น อุกโกฏนกรรม รื้อทิ้งทำใหม่ อย่างรื้อเรือนเก่าที่
ทำไว้ดีแล้วปลุกใหม่ ?

๑๘/๕/๒๔๖๖

ถ. ทัพหิกรรมของอุปสมบทควรตั้งแต่ไหนไปถึงไหน และควร
ถือพรรษาเก่าหรือใหม่ ?

ต. ถ้าพระอุปัชฌายะองค์เดิม ควรตั้งแต่ญาติไป ถ้าเปลี่ยน

อุปัชฌายะ ควรตั้งแต่นิสสัยไป ควรถือพรณาใหม่.

ธ/ ธ/๒๔๓๐

ธ. อุปสัมปทาเปกจะใส่ฟันทองคำ จะควรยอมหรือไม่ควรยอม
ให้อุปสมบท จงชี้แจงมาด้วย?

ค. ถ้าใส่เพื่อเป็นเครื่องประดับ ไม่ควรยอมให้อุปสมบท ถ้า
ใส่เพื่อแทนฟัน จะเอาออกเป็นการยาก ควรให้อุปสมบท.

ธ/ ธ/๒๔๓๐

ธ. สมมติตนเพื่อชักซ้อมอุปสัมปทาเปกจะชื่อ ฌานวัส อุปัช-
ฌายะชื่อ จิตปุณณ จะสมมุติว่าอย่างไร ?

ค. สมมติอย่างนี้ สุณนาคู เม ภณเต สจฺโฆ ฌานวัส
อายุสมฺโตะ จิตปุณณสฺส อุปสมฺปทเปกฺโข, ยถิ สงฺฆสฺส ปตฺตกถลฺลํ,
อหํ ฌานวัสสิ อนฺุสาเสยฺยิ.

ราชกวี

ธ. คำชักซ้อมอุปสัมปทาเปกจะชื่อ โกสล มีว่าอย่างไร? จง
เขียนมาไม่ต้องถาม.

ค.ว่าอย่างนี้ สุณนสิ โกสล อยฺนเต สจฺจกาโล ภูตกาโล
ยิ ชาตํ ตํ สงฺฆมชฺเฌ ปุจฺจนฺเต, สนฺตํ อตฺถิติ วัตฺตพฺพํ อสนฺตํ
นตฺถิติ วัตฺตพฺพํ. มา โข วิตฺถาสิ มา โข มงฺกฺอุโหสิ. เอวฺนตํ
ปุจฺจิสฺสสนฺติ สนฺติ เต เอวฺรฺปา อาพาธ

ราชกวี

ธ. คำเรียกอุปสัมปทาเปกจะชื่อ สุวณฺณิ เข้ามาในท่ามกลางสงฆ์

ท่านอุปวาณ เป็นอุปัชฌายะ ว่าอย่างไร ?

ต. มีว่า สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ. สุวณฺณี อายสฺมโต
อุปวาณสฺส อุปสมฺปทาเปกฺโข อนฺนฺสิญฺโจ โส มยา, ยถิ สงฺฆสฺส
ปตฺตกถลฺลํ, สุวณฺณี อากฺขณฺเยยฺย (อากฺขณาหิ).

ราชกวี

ถ. สังฆกรรมทั้งหลาย ทรงอนุญาตให้ภิกษุรูปเดียวเป็นผู้สวด
โดยพระบาลีว่า พุชฺศเตน ภิกฺขุณา ปฏฺิพฺเพน สงฺโฆ ฉาเปตฺพุโป
คํงนี้ ที่ใช้สวดคู่ในการอุปสมบทกรรม ไม่ตรงต่อพระบาลี เมื่อเป็น
เช่นนี้ ทำไมกรรมนั้นจึงถือกันว่า ไม่เสียหาย ใช้ได้ ขอฟังอธิบาย?

ต. การสวดรูปเดียวอาจทดแทนได้ สวดคู่ไม่ทดแทน รูป
หนึ่งสวดกรรมวาจา สำหรับอุปสัมปทาเปกษะรูปหนึ่ง รูปละคนทำให้
มั่นคง เพราะฉะนั้น จึงถือกันว่า ไม่เสียหาย กลับทำให้มั่นคงเสียอีก.

๒๔๘๐

ถ. คำสวดยุติให้อุปสมบทคู่ อุปัชฌายะชื่อ เมตฺตคฺคฺ อุป-
สัมปทาเปกษะข้างขวาชื่อ ความฺปติ ข้างซ้ายชื่อ สุพาหุ คำสวด
อย่างไร ?

ต. คำสวดอย่างนี้ สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ อยญฺจ ความฺปติ
อยญฺจ สุพาหุ อายสฺมโต เมตฺตคฺคฺสฺส อุปสมฺปทาเปกฺขา, ปริสุทฺธา
อนฺตรายิกฺเห ฐมฺเมหิ, ปริปฺุณฺณมิเมสํ ปตฺตจิวฺริ, ความฺปติ จ
สุพาหุ จ สงฺฆํ อุปสมฺปทํ ยาจฺนฺติ, อายสฺมตา เมตฺตคฺคฺนา อุปชฺฌาเยน.

ยทิ สงฆสฺส ปตฺตกถฺลฺลํ, สงฺโฆ ความปติญจ สุพาหุญจ อุปสมปาเทยฺย
อายุสมฺตา เมตฺตคฺคฺนา อุปชฺฌาเยน, เอสา ฌตฺติ.

๗ / ๕ / ๒๔๖๕

ถ. จงสวดญัติให้อุปสมบทกรรม อุปสัมปทาเปกษะ ๒ คน
คนขวาชื่อ ญาณเกตุ คนซ้ายชื่อกนฺตสิริ พระอุปัชฌายะชื่
ชมฺมทสฺสี ให้ฟังสักหน่อย ?

ต. สวดอย่างนี้ สุณาตุ เม ภณฺเต สงฺโฆ. อยญฺจ ญาณเกตุ
อยญฺจ กนฺตสิริ อายุสมฺโต ชมฺมทสฺสีสุส อุปสมปทาเปกฺขา, ปริสุทฺธา
อนฺตรายิกฺเกหิ ชมฺเมหิ, ปริปฺณณมิเมสํ ปตฺตจิวฺริ, ญาณเกตุ จ
กนฺตสิริ จ สงฺฆํ อุปสมปทํ ยาจนฺติ, อายุสมฺตา ชมฺมทฺสีนา
อุปชฺฌาเยน, ยทิ สงฆสฺส ปตฺตกถฺลฺลํ, สงฺโฆ ญาณเกตุญฺจ กนฺตสิริญฺจ
อุปสมปาเทยฺย อายุสมฺตา ชมฺมทฺสีนา อุปชฺฌาเยน, เอสา ฌตฺติ.

๒๔๓๘

ถ. คนจำพวกไหนบ้าง ท่านห้ามไม่ให้นำบรรพชา แต่ไม่
เด็ดขาด ?

ต. คน ๘ จำพวก ดังนี้

๑. คนมีโรคอันจะติดต่อกัน โรคไม่รู้จักหาย โรคเรื้อรัง เช่น
โรคเรื้อน เป็นต้น.

๒. คนมีอวัยวะบกพร่อง มีมือขาด เท้าขาด เป็นต้น.

๓. คนมีอวัยวะไม่สมบูรณ์ มีมือเป็นแผ่น คนค่อม เป็นต้น.

๔. คนพิการ มีคนตาบอด ตาใส คนง่อย เป็นต้น.

๕. คนทรพล มีคนแก่ง่อนแง่น คนเปลี้ยเป็นต้น.
๖. คนมีเกี้ยวข้อง มีคนอันมารดาบิดาไม่อนุญาตเป็นต้น.
๗. คนเคยถูกลงอาญาหลวง มีคนถูกเขียนหลังลาย ถูกสัก
หมายความผิดเป็นต้น
๘. คนประทุษร้ายความสงบ มีโจรผู้ร้าย คนหนีเรือนจำเป็นต้น.

ราชกวี

๑. คำสมมติตน เพื่อถามอันตรายิกธรรมอุปสัมปทาเปกขะชื่อ
ชมฺมกรฺ อุปัชฌายะชื่อ ชมฺมทสฺสี จะสวดคำสมมติอย่างไร?
๒. สวดอย่างนี้ สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ อโย ชมฺมกรฺ
อายุสุมโต ชมฺมทสฺสีสุส อุปสัมปทาเปกฺโข. ยถิ สงฺฆสุส ปตฺตกฺกถึ
อหิ ชมฺมกรฺ อนฺตรายิกะ ชมฺเม ปุจฺเจยฺย.

ราชกวี

๑. จงเขียนคำถามอันตรายิกธรรมมาตุ. ชื่ออุปสัมปทาเปกขะ
สมมติเอาเอง ?
๒. คำถามอันตรายิกธรรมว่า สุณฺสี ปุณฺณ, อยฺนฺเต สจฺจกาโล
ภูตกาโล, ยิ ชาตี ตึ ปุจฺจามิ, สนฺตํ อตฺถิติ วัตตพฺพิ อสนฺตํ
นตฺถิติ วัตตพฺพิ, สนฺตี เต เอวรูปา อาพาธา. กุญฺจิ ฯ เปฯ.

ราชกวี

๑. จงสวดกรรมวาจาอุปสมบท อุปสัมปทาเปกขะชื่อ สุจินตี
อุปัชฌายะชื่อ ปญฺณาภฺริ ไม่ต้องตั้งผู้ตติ ?
๒. สวดดังนี้: สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ. อโย สุจินตี อายุสุมโต

ปณฺฑิตฺตํ อปฺสุมปทาเปกโข, ปฺริสฺสุทฺโธ อนุตฺตรายิกาทิ ฌมเมหิ.
ปฺริปฺนฺณสฺส ปตฺตจิวฺริ. สฺวจินฺตึ สงฺฆํ อปฺสุมปาทติ ยาจติ, อายสฺสมตา
ปณฺฑิตฺตํ อปฺชฌาเยน, สงฺโฆ สฺวจินฺตึ อปฺสุมปาทติ อายสฺสมตา
ปณฺฑิตฺตํ อปฺชฌาเยน, ยสฺสสฺสโมตฺตํ ฌมตฺติ สฺวจินฺตฺตํ อปฺสุมปทา
อายสฺสมตา ปณฺฑิตฺตํ อปฺชฌาเยน, โส ตฺถสฺส ยสฺส น ฌมตฺติ
โส ภาเสยฺย.

ทฺติยมฺปิ เอตมตฺถํ วทามิ. สฺวณฺตํ เม ภนฺเต ฯ เป ฯ โส
ภาเสยฺย.

ตฺติยมฺปิ เอตมตฺถํ วทามิ. สฺวณฺตํ เม ภนฺเต ฯ เป ฯ โส
ภาเสยฺย.

อปฺสุมปนฺโน สงฺฆเณ สฺวจินฺตึ, อายสฺสมตา ปณฺฑิตฺตํ
อปฺชฌาเยน. ฌมตฺติ สงฺฆสฺส ตสฺม ตฺถสฺส, เอวเมตฺติ ฌารยามิ.

ราชกวี

ถ. จงเขียนคำบอกอนุศาสน์ข้อ ๗ มาให้ถูกต้องทั้งข้อ ?

ค. เขียนดังนี้ อปฺสุมปนฺเนน ภิกฺขุณา สลฺยจิจฺจ ปาโณ จีวิตา
น โวโรเปตพฺโพ, อนุตฺตโม กุณฺถกิปฺปิตฺติ อปฺปาทาย. โย ภิกฺขุ
สลฺยจิจฺจ มนุสฺสสวิคฺคหํ จีวิตา โวโรเปติ, อนุตฺตโม คพฺภปาตํ
อปฺปาทาย, อสฺสมโณ โหติ อสฺสยปฺตฺติโย. เสยฺยถาปี นาม ปุณฺณสิลา
ทฺวิธา ภินฺนา อปฺปฏฺฐิสฺสณฺธิกา โหติ, เอวเมว ภิกฺขุ สลฺยจิจฺจ มนุสฺสสวิคฺคหํ
จีวิตา โวโปตฺวา, อสฺสมโณ โหติ อสฺสยปฺตฺติโย. ตนฺเต ยาวจิวํ
อกรณฺธิยํ.

ถ. ถ้ามีผู้มาถามว่า ท่านเรียนนักรธรรมถึงขั้นเอกแล้ว อนุศาสน์ของภิกษุกับภิกษุณี เหมือนกันหรือต่างกันอย่างไร จะแสดงแก่เขาว่าอะไร ?

ด. แสดงอย่างนี้ อนุศาสตร์ของภิกษุมี ๘ จัดเป็นกรณีกิจ ๔ อกรณีกิจ ๔ ของภิกษุณีมี ๑๑ จัดเป็นกรณีกิจ ๓ อกรณีกิจ ๘.

๓ / ๕ / ๒๔๖๘

ถ. จงบอกอนุศาสตร์ ๔ ข้อข้างต้น ให้ภิกษุใหม่ ๒ รูปฟัง ?

ด. กำบอกอนุศาสน์ ๔ ข้อข้างต้น ว่าดังนี้ :-

๑. ปิณฑิยาโลปโกชนํ นิสฺสาย ปพฺพชฺชา, ตตฺถ โว ยาวจีวํ อุตฺตสาโห กรณฺมฺโย. อติเรกลาภ, สงฺฆภตฺตํ อุกุเทสภตฺตํ นิมนตฺนํ สลาภภตฺตํ ปกฺขิกํ อุโปสถิกํ ปาฎิปปทิกํ.

๒. ปัสฺสูกุลจีวริ นิสฺสาย ปพฺพชฺชา ตตฺถ โว ยาวจีวํ อุตฺตสาโห กรณฺมฺโย. อติเรกลาภ, โขมํ กปฺปาสิกํ โกเสยฺยํ กมฺพลํ สาณฺมํ ภงฺกํ

๓. รุกฺขมฺมูลเสนาสนํ นิสฺสาย ปพฺพชฺชา ตตฺถ โว ยาวจีวํ อุตฺตสาโห กรณฺมฺโย. อติเรกลาภ, วิหาโร อุกุตฺตโยโค ปาสาโท หมมฺมียํ กุหา.

๔. ปุคฺคิมุตฺตเกสชฺชํ นิสฺสาย ปพฺพชฺชา ตตฺถ โว ยาวจีวํ อุตฺตสาโห กรณฺมฺโย. อติเรกลาภ, สปฺปิ นวนิถํ เตลํ มธฺ ฝานิถํ.

๒๔๘๐

ถ. การบอกอนุศาสน์ท่านห้ามไม่ให้บอกก่อนหน้าอุปสมบทและไม่ให้ปล่อยจนล่วงกาล ให้บอกติดต่อกันไปในเวลาเสร็จอุปสมบท

แล้ว เหตุเพราะไรท่านจึงห้ามและอนุญาตเช่นนั้น ?

ต. เรื่องบอกอนุศาสน์ก่อนหน้าอุปสมบท ในครั้งพุทธกาลก็เคยใช้คราวหนึ่ง กุลบุตรผู้จะอุปสมบทได้ฟังกรรมกิจข้อที่ ๔ เลยไม่อุปสมบท ตีว่าสมณะพวกนี้สกปรก เพราะฉะนั้นจึงห้ามไม่ให้บอกก่อนหน้าอุปสมบท ถ้าปล่อยให้ล่วงกาล นวกภิกษุนั้นอาจต้องปาราชิกเพราะไม่รู้ก็ได้ เคยมีเรื่องในครั้งพุทธกาล นวกภิกษุได้ล่วงปฐมปาราชิก ภิกษุอื่นติเตียนเธอ เธอตอบว่าทำไมไม่บอกให้รู้ เพราะเหตุนี้ ท่านจึงห้ามไม่ให้ปล่อยจนล่วงกาล ให้บอกต่อท้ายในเวลาเสร็จอุปสมบท ถ้าจะมีเหตุขัดข้องบอกไม่ได้ ต้องมีภิกษุเก่าควบคุมกว่าเธอจะรู้จักอนุศาสน์

ธ/ธ/๒๔๗๐

วิธีระงับวิวาทาธิกรณ์

ถ. จงแจกอัฐฐารสเภทกรวัตตุมมาให้ครบ ?

ต. แจกอย่างนี้ วิวาทกันว่า ๑ นี้เป็นธรรม ๒ นี้ไม่เป็นธรรม ๓. นี้เป็นวินัย ๔ นี้ไม่เป็นวินัย ๕ นี้พระตถาคตเจ้าตรัสภายิตไว้ ๖. นี้พระตถาคตเจ้าไม่ได้ตรัสภายิตไว้ ๗. นี้พระตถาคตเจ้าทรงประพฤติมา ๘. นี้พระตถาคตเจ้าทรงไม่ได้ประพฤติมา ๙. นี้พระตถาคตเจ้าทรงบัญญัติไว้ ๑๐. นี้พระตถาคตเจ้าทรงไม่ได้บัญญัติไว้ ๑๑. นี้เป็นอาบัติ ๑๒ นี้ไม่เป็นอาบัติ ๑๓ นี้เป็นอาบัติเบา ๑๔. นี้เป็นอาบัติหนัก ๑๕. นี้เป็นอาบัติมีส่วนเหลือ ๑๖. นี้เป็นอาบัติหาส่วนเหลือมิได้ ๑๗. นี้เป็น

อาบัติหยาบคาย ๑๘ นี้เป็นอาบัติไม่หยาบคาย.

ธ/ธ/๒๔๓๐

ถ. เกทกรวัตถุ ๑๘ อะไรบ้าง มีความหมายต่างจากวิวาทมูล
อย่างไร ?

ค. คู่ที่ ๑	วิวาทกันว่า	นี่เป็นกรรม	นี่ไม่เป็นกรรม.	
" ๒	" "	"	นี่เป็นวินัย	นี่ไม่เป็นวินัย.
" ๓	" "	"	นี่พระตถาคตเจ้าตรัสไว้	นี่พระตถาคตเจ้าไม่ได้
ตรัสไว้.
" ๔	" "	"	นี่พระตถาคตเจ้าทรงพฤติมา	นี่พระตถาคตเจ้าไม่ได้
ทรงประพฤติมา.
" ๕	" "	"	นี่พระตถาคตเจ้าไม่ได้ทรงบัญญัติไว้	นี่พระตถาคต
เจ้าไม่ได้ทรงบัญญัติไว้.
" ๖	" "	"	นี่เป็นอาบัติ	นี่ไม่เป็นอาบัติ.
" ๗	" "	"	นี่เป็นอาบัติเบา	นี่เป็นอาบัติหนัก.
" ๘	" "	"	นี่เป็นอาบัติมีส่วนเหลือ	นี่เป็นอาบัติไร้ส่วนเหลือ
มิได้.
" ๙	" "	"	นี่เป็นอาบัติหยาบคาย	นี่ไม่เป็นอาบัติหยาบคาย.

รวม ๙ คู่ เป็น ๑๘ วัตถุ เกทกรวัตถุ หมายถึงเรื่องที่ทำ
แตกต่างกัน ได้แก่เรื่องทีปรารภเพื่อวิวาทกัน ส่วนวิวาทมูลหมายถึง
ต้นเหตุแห่งวิวาท ได้แก่จิตทีสัมปยุตด้วยกุศล มือโลกะเป็นต้น และ

สัมปยุตด้วยอภุศล มีทิวฐิเป็นต้น มีความหมายต่างกันอย่างไรแล.

๑๐/๘/๒๔๓๑

ถ. เหตุไฉนเภทกรวัตถุ เรื่องทำความแตกกัน ซึ่งเรียกว่า
วิวาทาธิกรณนั้น ในบาลีจึงจัดเป็นคู่ ๆ ไว้.

ต. เพราะทั้งสองฝ่ายต้องกล่าวตรงกันข้ามเสมอไป เช่นฝ่าย
หนึ่งว่าเป็นธรรม อีกฝ่ายหนึ่งค้านว่า ไม่ใช่ธรรม เพราะฉะนั้น
ในวิวาทาธิกรณเรื่องหนึ่ง จึงได้เภทกรวัตถุคู่หนึ่ง ดังที่ท่านจัดไว้
๕ คู่ นั้น .

ราชกวี

ถ. วิวาทาธิกรณเกิดขึ้นด้วยปรารณาเวลานั้น มีลักษณะ
ประกอบด้วยโทษอย่างไร จงจาระไนมา ?

ต. มีลักษณะประกอบไปด้วยโทษ ๖ คู่ ดังนี้ ๑. เป็นผู้มักโกรธ
เป็นผู้ถือโกรธ ๒. เป็นผู้ลบหลู่ เป็นผู้ถือเสมอท่าน ๓. เป็นผู้ปกติ
อิสสา เป็นผู้มีปกติตระหนี่ ๔. เป็นผู้อวดดี เป็นผู้เจ้ามายา ๕. เป็น
ผู้มีปรารณาตากม มีความเห็นผิด ๖. เป็นผู้ถือแต่ความเห็นของตน
ถืออย่างแน่นแฟ้นปลดไต่ยาก.

ราชกวี

ถ. พวกภิกษุวัชชีบุตร ได้ปฏิบัติในทางวินัย โดยฐานย่อหย่อน
๑๐ ประการนั้น คืออะไรบ้าง ?

ต. ๑๐ ประการนั้น คือ ๑. เรื่องเกลือแขนง ๒. เรื่องสองนิ้ว
๓. เรื่องเข้าละแวกบ้าน ๔. เรื่องอาวาส ๕. เรื่องอนุมัติ ๖. เรื่องเคย

ประพุดิกันมา ๗. เรื่องไม่ได้กวน ๘. เรื่องคัมสุราอย่างอ่อนมีรส
เมาเจืออยู่น้อย ๙. เรื่องผ่านีสีทนะไม่มีชายก็ใช้ได้ ๑๐. รับทองเงิน
เป็นของควร.

ราชกวี

ถ. วิธีระงับวิวาทาธิกรณ์ ซึ่งพวกภิกษุวัชชีบุตรประพุดิแยก
วินัย ใน ๑๐ ประการนั้น ท่านทำอย่างไร ? อธิบาย.

ต. ท่านทำอย่างนี้ เลือกระเบระผู้ใหญ่ฝ่ายละ ๔ รูปเป็นการก-
สงฆ์ผู้เจ้าประชุมระงับอธิกรณ์ด้วยญัตติทุติยกรรมวาจา ฝ่ายหนึ่ง
ถาม อีกฝ่ายหนึ่งวิสัชนาวัตถุ ๑๐ นั้น ในที่สุดแห่งวินิจฉัยทุกข้อ
ได้ประกาศว่า ข้อนั้น ๆ อันสงฆ์วินิจฉัยแล้วว่า ผิดธรรมผิดวินัย
หลีกเลี่ยงคำสอนของพระศาสดา ลงคะแนนผู้ที่เห็นร่วมไว้ ครั้นแล้ว
ประกาศรวบยอดอีกครั้งหนึ่งในเมื่อมีคะแนนมากกว่า อธิกรณ์นั้น
เป็นอันระงับ.

ราชกวี

ถ. อะไรเป็นมูลสำคัญให้ตั้งนิกายใหญ่และนิกายย่อย ? อธิบาย.

ต. วิวาทาธิกรณ์ที่เกิดขึ้นแล้ว ไม่อาจระงับให้เด็ดขาดลงได้
ต่างฝ่ายต่างถือตามความพอใจ กลายเป็นนานาสังวาสแห่งกันและกัน
แต่นั้นความเสื่อมอันเป็นผลแห่งความแตกสามัคคี ย่อมเกิดมีขึ้นตาม
กัน เพราะอย่างนั้น พระศาสดาและพระสาวกจึงช่วยกันป้องกันเพื่อ
มิให้เกิดขึ้นและระงับที่เกิดขึ้นแล้วด้วยการชี้ขาดว่า ฝ่ายไหนผิด
ฝ่ายไหนถูก.

ราชกวี

ก. ทางป้องกันวิวาทาธิกรณ์นั้น อันพระศาสดาและสาวกได้

เคยทำอย่างไร ?

ข. พระศาสดาทรงป้องกันทางธรรม ด้วยแสดงโอวาทปาฏิ-

โมกษ์ หัวใจพระศาสนาในที่ประชุมสงฆ์เนื่อง ๆ มา ในส่วนวินัย

ได้ทรงตั้งธรรมเนียมทำสังฆอุโบสถด้วยสวดปาฏิโมกษ์ทุกกึ่งเดือน เนื่อง
จากนั้นให้ปุจฉาวิสัชนาถึงวินัยบางข้อก่อน.

ทางที่พระสาวกได้ทำนั้น คือได้ทำสังคายนาพระธรรมวินัยตั้ง
ไว้เป็นแบบแผนเป็นคร่าว ๆ มา ตลอดจนถึงได้จารึกลงในปกรณ.

ราชกวี

ก. วิวาทาธิกรณ์เกิดขึ้นแล้ว จะระงับด้วยสัมมุขามวินัยอย่างไร ?

ข. ระงับด้วยสัมมุขามวินัยอย่างนี้ คือ ระงับด้วยคู่วิวาทตกลง
กันเอง ๑ ระงับด้วยคู่วิวาทตั้งผู้วินิจฉัย ๑ ระงับด้วยอำนาจแห่ง
สงฆ์ ๑.

ราชกวี

ก. จงอธิบายถึงวิวาทาธิกรณ์ ที่ระงับด้วยคู่วิวาทตั้งผู้วินิจฉัย
เอาเองมาดู.

ข. คู่วิวาททั้งสองฝ่ายพร้อมกันเลือกตั้งพระเถระรูปเดียวกันได้ ๒
รูปก็ได้ ๓ รูปก็ได้ มากกว่านั้นก็ไม่ได้ ส่วนผู้ได้รับเลือก ถ้ารูปเดียว
ควรใคร่ครวญ ถ้าหลายรูปควรปรึกษากันก่อนว่า อาจจะวินิจฉัย
หรือไม่ ถ้าไม่อาจ ไม่ควรรับ ถ้าอาจอยู่ ต้องให้ผู้เลือกให้ปฏิญญา
ก่อนว่า จักแจ้งความจริง และจักยอมรับคำวินิจฉัยอันชอบแก่ธรรม

วินัยและสัตตสุสานได้ยอย่างนี้จึงควรรับ ถ้าไม่ได้ ไม่ควรรับ ฝ่ายผู้เลือกควรเอาสัตตสุยาก่อนว่า ผู้ได้รับเลือกจักวินิจฉัยโดยระยะเวลาเพียงเท่านี้ ๆ ได้ยอย่างนี้ จึงควรปฎิญาแล้วมอบให้ ถ้าไม่ได้ไม่ควรเลือกผู้นั้น.

ราชกวี

ถ. การเลือกตั้งผู้วินิจฉัยวิวาทาธิกรณเอาจองนี้ มีตัวอย่างอย่างไรบ้างหรือไม่ ? อธิบาย.

ต. มีตัวอย่างในบาลีสถมถันธกะว่า ภิกษุผู้เป็นคู่วิวาท รายหนึ่งไม่พอใจคำวินิจฉัยของผู้ที่ตนเลือกตั้ง ทั้งที่เป็นสงฆ์ เป็นคณะ เป็นบุคคลแล้ว เลือกตั้งผู้อื่นอีก จนถึงนำความขึ้นกราบทูลพระศาสดาเป็นที่สุ ตรัสว่าเป็นอันวินิจฉัยนเค็ดจากแล้ว มีตัวอย่างมาอย่างนี้แล.

ราชกวี

ถ. ขอฟังอธิบายวิวาทาธิกรณระงับด้วยอำนาจแห่งสงฆ์.

ต. มีอธิบายดังนี้ ภิกษุทั้งหลายรู้ว่า มีภิกษุบางพวกปฏิบัติพระธรรมวินัยแพกออกไป ร่วมใจกันเข้าประชุมเป็นสงฆ์ วินิจฉัยข้อที่แพกนั้นว่า ผิดธรรมผิดวินัย สัตตสุสาน้อย่างไรแล้ว ไม่รับรอง กรอบงำลัทธินั้นเสียดด้วยอาณาสงฆ์ เช่นพระสงฆ์ชาวปาฐา และชาวปราจีนระงับวัตถุ ๑๐ ประการ อันพวกภิกษุวัชชีบุตรขึ้นนั้น หรือมีภิกษุเป็นคู่วิวาท แม้ไม่ได้มอบอธิกรณให้วินิจฉัย เห็นแก่ธรรมวินัย ซ้ำขาดข้อที่เห็นว่าผิด ด้วยอาณาสงฆ์ก็ได้ เช่นอริฎฐภิกษุ

กล่าวค่านพระศาสดาว่าตรัสไม่ได้จริง ในข้อที่ว่ากามคุณเป็นของให้โทษ แผลงจากมติที่รับรองกันทั่วไปของภิกษุทั้งหลาย อริยวินัยบัญญัติ ไม่ยอมละทักขณินั้น สงฆ์ชี้ขาดว่าผิด ด้วยสวดสมณูภาส และปรับอาบัติปาจิตตีย์ ในเพราะไม่ละทักขณินั้น เมื่อจบสมณูภาสนะ ทั้งลงอุกเขปนียกรรมเพิ่มด้วย. วิวาทิกรณัระงับด้วยอำนาจแห่งสงฆ์อย่างนี้แล.

ราชกวี

ก. วิวาทิกรณัระงับด้วยสัมมุขาวินัย อย่างไรผู้พินว่าใหม่ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ อย่างไรผู้ให้ฉันทะแก่สงฆ์แล้ว ฉันทนั้นเมื่อภายหลังต้องอาบัติปาจิตตีย์ จงชี้แจง ?

ค. วิวาทิกรณัระงับด้วยสัมมุขาวินัยเพียงองค์ ๓ คือ ๑.

ธมมสมมุขตา ความเป็นต่อหน้าธรรม ๒. วนยสมมุขตา ความเป็นต่อหน้าวินัย ๓. ปุคคลสมมุขตา ความเป็นต่อหน้าบุคคล ผู้พินว่าใหม่เป็นปาจิตตีย์ ที่พร้อมด้วยองค์ ๔ เพิ่ม สงฆสมมุขตา ผู้พินว่าใหม่ หรือให้ฉันทแล้ว ฉันทภายหลังเป็นปาจิตตีย์.

ราชกวี

ค. วิวาทิกรณัสงฆ์ได้รับมอบให้วินิจฉัย แต่สงฆ์มีเหตุขัดข้องวินิจฉัยไม่สะดวก สงฆ์จะเลือกภิกษุบางรูปในหมู่ให้แยกวินิจฉัยได้หรือไม่ ? ถ้าได้จะเลือกภิกษุเช่นไร

ค. สงฆ์จะเลือกภิกษุบางรูปในหมู่ให้แยกวินิจฉัยได้ วิธีเรียกอุพพาหิการ กิริยาที่ถอนนำไป ได้แก่การเลือกแยกออกไป ท่านให้

เลือกภิกษุประกอบด้วยของคคุณ ๑๐ ประการ คือ ๑. เป็นผู้มึศีล
๒. เป็นพหูสูต ๓. เป็นผู้ทรงปาฏิโมกข์ ๔. เป็นผู้มั่นในวินัยไม่คลอน
แคลน ๕. เป็นผู้อาจชี้แจงใจคู่วิวาทเข้าใจและให้เลื่อมใน ๖. เป็นผ
บุฉลาดเพื่อยังธริกรณอันเกิดขึ้นให้ระงับ ๗. รู้เรื่องอธริกรณ ๘. รู้เหตุ
เกิดอธริกรณ ๙. รู้การตัดอธริกรณ ๑๐. รู้ทางตัดอธริกรณ.

ราชกวี

ก. จงอธิบายวิธีระงับวิวาทาทธริกรณด้วยยกุยยติกา.

ค. ระงับด้วยยกุยยติกา นั้น ดังนี้ สงฆ์พึงสมมติภิกษุรูปหนึ่ง
พร้อมด้วยองค์ ๕ เป็นผู้จับสลาก ด้วยฉัตติหุติยกรรมวาจา. ภิกษุผู้
ประกอบด้วยองค์ ๕ นั้น คือ ไม่ถึงฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ
ภยากติ และรู้จักสลากที่เป็นอันจับ และไม่เป็นอันจับ. สลากที่จะให้
จับนั้นหมายตีต่างกัน เช่นสืขาวหมายมติข้างเป็นธรรม สีดำหมายมติ
ข้างไม่เป็นธรรม วิธีให้จับด้วยปกปิดบ้าง กระชิบบอกบ้าง เปิดเผยบ้าง
แล้วแต่จะเห็นสมควร เมื่อจับแล้วกำหนดคะแนนแห่งมติอย่างหนึ่งๆ
ตามสลากที่ให้จับนั้น ข้างใดได้คะแนนมาก เป็นอันชี้ขาดตามมติ
ข้างนั้น วิธีระงับด้วยยกุยยติกา นั้น ดังนี้แล.

ราชกวี

ก. มีวิวาทาทธริกรณเกิดขึ้น คือภิกษุคณะหนึ่งเข้าใจว่า จะทำ
สังฆกรรมทั้งปวง ต้องแสดงอาบัติทำให้ตนบริสุทธิ์ก่อน ถ้าไม่ทำ
เช่นนั้น ทำสังฆกรรมอาบัติ. อีกคณะหนึ่งเข้าใจว่า ถ้ามีอาบัติ
อยู่ ไม่แสดงตนให้บริสุทธิ์ก็ทำสังฆกรรมได้ ไม่ต้องอาบัติ ทั้ง ๒

ขณะนั้นมาให้เราตัดสิน เราจะตัดสินว่าอย่างไร ? จึงจะชอบด้วยวินัย
ไม่ให้บัวช้ำน้ำขุน ?

ด. เราควรตัดสินว่า อย่าวิวาทกันเลย ถูกด้วยกันทั้งสอง
ฝ่ายที่ว่า เป็นอาบัติ เป็นจริงแต่เฉพาะอุโบสถกรรม ฝ่ายที่ว่าไม่
เป็นอาบัติ ไม่เป็นจริง ยกอุโบสถกรรมนั้นเสีย กรรมอื่นไม่เป็น.

๘/๘๒๔๖๘

ด. มติหนึ่งว่า กิจจาธิกรณ์เท่านั้น เป็นหน้าที่ของสงฆ์ที่จะ
ต้องระงับ อีกมติหนึ่งว่า อธิกรณ์แม่ทั้ง ๔ เป็นหน้าที่ของสงฆ์จะ
ต้องระงับ มติไหนมีหลักฐานที่จะพึงรับรองอย่างไร?

ด. มติที่ว่า อธิกรณ์แม่ทั้ง ๔ เป็นหน้าที่ของสงฆ์ต้องระงับ
มีหลักฐานควรรองรับ เพราะสมณะข้อต้น คือสัมมุขาวินัยที่ใช้ระงับ
อธิกรณ์ทั้งปวง มีคำไว้ในที่พร้อมหน้าสงฆ์อยู่ด้วย แม้ว่าอาบัติตา-
ธิกรณ์บางชนิด ระงับได้ในสำนักบุคคลหรือคณะก็จริง แต่ที่ระงับ
ในหมู่สงฆ์ก็มีอยู่ เพราะฉะนั้น มตินี้จึงรับกล่าวรอบคอบ มีหลัก
ฐานที่ควรรองรับมากกว่าอีกมติหนึ่ง ซึ่งถูกเพียงเอกเทศ.

๓๑/๘/๒๔๗๑

อนุวาทาธิกรณ์

ด. ถ้ามีอนุวาทาธิกรณ์เกิดขึ้นในวัด ใครจักเป็นผู้รับขวนขวาย
ระงับเสีย ผลจักเป็นอย่างไรบ้าง ?

ด. พระสังฆเถระผู้เป็นประธานในวัด พึงพิจารณาเห็นว่า เป็น
เรื่องเล็กน้อย จักระงับเสียเองก็ได้ เป็นเรื่องไม่สำคัญนัก จักมอบ

ให้คณะระงับก็ได้ ถ้าเป็นเรื่องสลักสำคัญมาก ควรประชุมสงฆ์รับ
ระงับเสีย ถ้าไม่รับระงับ ผลคือความเสียสืตสามัญญาตา และความ
แตกสามัคคีในหมู่ภิกษุจักเกิดขึ้น.

๑๕/๕/๒๔๖๗

ถ. อะไรเป็นมูลเหตุให้เกิดอนุวาทาธิกรณ์? จงอธิบาย.

ค. มีภิกษุผู้ใดในสงฆ์ เป็นหน้าที่ของภิกษุผู้มีศีลจะกำจัดออก
เสีย นี้เป็นทางให้ภิกษุรูปหนึ่งหรือหลายรูปจะพึงโจทภิกษุอีกรูปหนึ่ง
หรือหลายรูปด้วยอาบัติ.

ราชกวี

ด. ภิกษุผู้ปรารถนาจะโจทผู้อื่น พึงตั้งอยู่ในธรรมกี่ประการ
อะไรบ้าง?

ค. พึงตั้งอยู่ในธรรม ๕ ประการ คือ :-

๑. จักพูดโดยกาละ จักไม่พูดโดยอกาละ

๒. จักพูดด้วยคำจริง จักพูดด้วยคำเท็จ

๓. จักพูดด้วยคำสุภาพ จักพูดด้วยคำหยาบคาย

๔. จักพูดด้วยประกอบประโยชน์ จักไม่พูดด้วยคำ

ไร้ประโยชน์?

๕. จักมีเมตตาจิตพูด จักไม่เพ่งโทษพูด.

๒๔๗๒

ด. ผู้จะโจทภิกษุอื่นด้วยวาทาธิกรณ์ ควรมีคุณสมบัติอะไรบ้าง
พึงอยู่ในใจก่อน? จะระบุนั้นๆ มา.

ต. ผู้จะโจทภิกษุอื่นควรมีธรรมตั้งอยู่ในใจ ๕ ประการ

๑. มีความการุญ
๒. ความหวังประโยชน์
๓. ความเอ็นดู
๔. ความออกจากอาบัติ
๕. ความทำวินัยเป็นเบื้องหน้า.

ราชกวี

ถ. กิริยาเช่นไร นับว่าเป็นอันโจท ?

ต. กิริยาที่นับว่าโจทก์ คือ :-

- ก. ชีวีตถุ ได้แก่เล่าถึงเรื่องที่ทำ
- ข. ระบุอาบัติ ได้แก่บอกชี้อาบัติที่ต้อง
- ค. ห้ามสังวาส ได้แก่ห้ามอุโบสถเป็นต้น
- ฅ. ห้ามสามีจิกรรม ได้แก่การไม่ทำการกราบตามเคย.

๓๐/๘/๒๔๓๑

ถ. ใครเป็นผู้วินิจฉัยอนุวาทาธิกรณ์ มีหลักอย่างไร ?

ต. สงฆ์ คณะ และบุคคล เป็นผู้วินิจฉัยอนุวาทาธิกรณ์

ท่านกล่าวไว้ในคัมภีร์ปริวารตอณมหาสงครามว่า สงฆ์ก็ดี คณะก็ดี บุคคลก็ดี วินิจฉัยอธิกรณ์ได้.

ราชกวี

ถ. ท่านว่า ภิกษุผู้จะเข้าสู่วินิจฉัยอธิกรณ์ ได้ชื่อว่าเข้าสู่สงคราม เข้าสู่

สงคราม เข้าสู่สงฆ์ เมื่อเป็นเช่นนี้ควรตั้งตนไว้อย่างไร ? จึงจะ
สมควร.

ด. ควรตั้งตนไว้ดังนี้ ฟังเป็นผู้เจียมตน ฟังเป็นผู้รู้จักที่นั้ง
ไม่เบียดเบียนภิกษุผู้เถระ ไม่กีดกันภิกษุผู้อ่อนกว่า ฟังนั่งอาสนะอันสมควร
ไม่พูดถึงเรื่องต่างๆ ฟังรักษาคุณธิภาพ. ภิกษุผู้เข้าประชุมก็ดี โจทก์ก็ดี
จำเลยก็ดี พยานก็ดี สมควรประพฤติตามระเบียบนี้.

ราชกวี

ด. ลักษณะตัดพ้อองโดยไม่ฟังคำโจทก์ก่อน พระผู้โจทก์ประกอบ
ด้วยโทษอย่างไร ?

ด. มีลักษณะของผู้โจทก์ ดังนี้ :-

๑. มีความประพฤติทางกายไม่บริสุทธิ์
๒. มีความประพฤติทางวาจาไม่บริสุทธิ์
๓. มีอาชีวะไม่บริสุทธิ์
๔. เป็นผู้เขลา ไม่ฉลาด
๕. ถูกชักเข้าไม่อาจให้คำตอบในข้อที่ชัก

หน้าประกอบด้วยโทษ ๕ อีกประการหนึ่ง ดังนี้ :-

๑. เป็นอลัชชี
๒. เป็นผู้พาล
๓. เป็นผู้ไม่ใช่งปกตัดตะ
๔. เป็นผู้ปรารภนาในอันกำจัดกล่าว

๕. หาใช่ผู้ปรารถนาให้อันจะให้ออกจากอาบัติไม่.

ราชกวี

ถ. ภิกษุสมควรได้รับเลือกให้เป็นผู้พิจารณาอธิกรณ์ ควร
มีลักษณะอย่างไรบ้าง ?

ต. ควรมีลักษณะดังนี้ คือ :-

๑. เป็นผู้มีศีล เป็นพหูสูต เป็นผู้ทรงปาฏิโมกข์ เป็นผู้อาจ
เพื่อชี้แจงให้คู่ความเข้าใจและให้เลื่อมใส.

๒. เป็นผู้มีการสมาจารบริสุทธิ์ เป็นผู้มีวจีสมาจารบริสุทธิ์
เป็นผู้มีอาชีวะบริสุทธิ์ เป็นบัณฑิตฉลาดเฉลียว อาจ
เพื่อที่จะชี้แจงข้อที่ถูกซักถาม.

๓. รู้วัตถุ รู้นิทาน รู้พระบัญญัติ รู้บทที่ตกภายหลัง
รู้กลองแห่งคำอันเข้าอนุสนธิกันได้.

๔. รู้ธรรมรู้วินัยกับทั้งอนุโลม เป็นผู้ฉลาดในฐานะและ
อฐานะ เป็นผู้ฉลาดในอรรถและพยัญชนะเบื้องต้น
เบื้องต้นปลาย (ที่สมกันหรือแย้งกัน) เป็นผู้ฉลาดในวินิจฉัย.

๒๔๓๔

ถ. เมื่อภิกษุอันสงฆ์เลือกให้พิจารณานั้น ควรตั้งอยู่ในธรรม
อย่างไรบ้าง ?

ต. ควรตั้งอยู่ในธรรม คือ เป็นผู้หนักในสงฆ์ ไม่พึ่งหนักใน
บุคคล เป็นผู้หนักในธรรม ไม่หนักในอำภิส เป็นผู้เป็นไปตาม
อำนาจคดี ไม่เห็นแก่บริษัท รู้จักที่นั่ง นั่ง ณ อาสนะของตน ทอด

ตาชั่วแอก เฟงเนื้อความ ไม่ลุกจากอาสนะไปข้างไหน ไม่เสพทาง
เสียบ ไม่พูดสายคำ ไม่พูดพล่อย พูดมีที่พูด เป็นผู้ไม่ลุกถนผลุนผลัน
ไม่ผูกเวร ไม่ขัดเคือง ไม่คู่คั้น เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ มีเมตตาจิต
คิดเอ็นดูเพื่อประโยชน์ มีกรุณา ขวนขวายเพื่อประโยชน์ รู้จักตน
รู้จักท่าน เป็นผู้สังเกตใจทักจำเลยว่าเป็นคนเช่นไร รู้จักพูดเอาใจให้
รำเรง รู้จักพูดปดอบ เป็นผู้คูฟังห้าม เป็นผู้ไม่สะอาด ฟังตัดเสียบ
เป็นผู้ตรง ฟังประพตติต่อด้วยความอ่อนโยน ไม่ลุอำนาจแก่อคติ
ทั้ง ๔ ฟังวางตนเป็นกลางในธรรม ทั้งในบุคคล ผู้ได้รับเลือกให้
พิจารณาอชักรณ ฟังมีธรรมอย่างนี้.

ราชกวี

ถ. เมื่อได้รับเลือกให้เป็นผู้ไต่สวนอชักรณ จะซักใจทักจำเลย
และพยานอย่างไร?

ต. ชุกดังนี้ คือ ซักโดยกาล ซักด้วยความจริง ซักด้วยคำสุภาพ
ซักด้วยถ้อยคำประกอบด้วยประโยชน์ มีเมตตาจิตซัก ไม่ฟังกระชับ
ที่หู ไม่ชำเลื่องดู ไม่ขยิบตา ไม่เลิกคิ้ว ไม่ฟังชะเง้อศรีษะ ไม่ทำ
วิการแห่งมือ ไม่แสดงปลายนิ้วมือ ต้องซักดังนี้แล.

ราชกวี

ถ. ในขณะที่ซักอชักรณ ควรมีสติกำหนดไว้อย่างไร ?

ต. ฟังมีสติกำหนดความมิให้ตกหล่น ไม่ฟังแซมข้อความอันเขา
ไม่ได้กล่าว ฟังทรงจำถ้อยคำอันเข้าประเด็นไว้เป็นอย่างดี ต้องมีสติ
กำหนดรอบรู้อย่างนี้.

ราชกวี

ถ. ถ้าตัวท่านเป็นจำเลยในอนุวาทาศิกรณ จะพึงให้การอย่างไร
จึงจะสะดวกแก่การพิจารณา?

ต. พึงให้การตั้งอยู่ในธรรม ๒ ประการ คือ ให้การตามจริง ๑
ไม่ขุ่นเคือง ๑ เช่นนี้จึงจะสะดวกแก่การพิจารณา.

ราชกวี

ถ. ถ้าจำเลยปฎิญา คือรับสารภาพตามกล่าวหาแล้ว ควร
วินิจฉัยให้ทำตามปฎิญยานั้นทีเดียว หรือจำต้องสอบสวนอย่างไรอีก ?
อธิบาย.

ต. พึงใคร่ครวญดูว่า ปฎิญาของจำเลยนั้นเป็นธรรมหรือไม่
ถ้าสมเรื่องสมราว สมเหตุสมผล พึงรู้ว่าคำปฎิญยานั้นเป็นธรรม พึง
ให้ทำตามปฎิญยานั้น ถ้าไม่สมเหตุสมผล ไม่ควรทำตามปฎิญา
ควรสอบสวนพยานหลักฐานอื่นอีก เพื่อใช้เป็นเครื่องประกอบในการ
พิจารณาวินิจฉัย.

ราชกวี

ถ. ถ้าคำปฎิญาของจำเลยแบ่งรับเบาลงมา แต่มีคำพยาน
เป็นหลักฐานว่า จำเลยทำผิดหนักกว่าที่ปฎิญา จะวินิจฉัยโทษ
อย่างไร?

ต. ต้องวินิจฉัยปรับโทษจำเลยตามคำพยานนั้น.

ราชกวี

ถ. คำพยานอย่างไร ซื่อว่ามีหลักฐานเชื่อฟังได้ ? อธิบาย.

ต. คำพยานที่เห็นสมด้วยเหตุ เช่น โจทก์หาว่าจำเลยทำการ

ละเมิดอย่างนั้นๆ พยานโจทก์ก็เบิกความสมกันโดยอากรวันเวลาสถานที่และอื่นๆ ไม่มีข้อแตกต่าง เช่นนี้เชื่อว่ามีหลักฐานเชื่อฟังได้ หรือคำพยานเห็นเทียบกันได้กับเหตุ เช่นพยานโจทก์เบิกความสมโดยใจความ แต่ต่างกันบ้างโดยพลความอันไม่สำคัญ คือคำพยานในฝ่ายเดียวกันสนับสนุนกัน ก็เชื่อว่ามีหลักฐานเชื่อฟังได้คู่เดียวกัน.

ราชกวี

ถ. คำพยานอย่างไร ไม่ควรฟัง? อธิบาย.

ต. คำพยานที่มีความเห็นแย้งกันไม่เข้ากัน เช่นพยานโจทก์เบิกความแตกต่างจากคำของโจทก์ โดยใจความอันสำคัญหรือคำของพยานผู้นั้นเอง ในเมื่อถูกซัก เบิกต้นชนปลายไม่สมกัน หรือคำพยานในฝ่ายเดียวกันหักล้างกัน เช่นนี้ไม่ควรฟัง.

ราชกวี

ถ. คำพยานฝ่าหมากนั้นมีลักษณะอย่างไร ควรฟังได้แค่ไหนเพียงไร ? อธิบาย.

ต. คำพยานฝ่าหมากนั้น เช่นคำพยานฝ่ายจำเลย เบิกสมมาข้างโจทก์ และคำพยานฝ่ายโจทก์ เบิกสมไปข้างจำเลย ลักษณะพยานอย่างนี้ เรียกว่าพยานฝ่าหมาก สมด้วยฝ่ายใด ควรฟังฝ่ายนั้น.

ราชกวี

ถ. ถ้าโจทก์จำเลยและพยานทั้ง ๑ ฝ่ายให้การเสร็จแล้ว ท่านเป็นผู้วินิจฉัย จะใคร่ตรวจคำให้การนั้นอย่างไร จึงจะเป็นธรรม ?

อธิบาย.

ด. ให้ใคร่ครวญคําหาของโจทก์ คําให้การของจำเลยและคำพยานทั้ง ๒ ฝ่าย ถ้าเห็นคำของโจทก์และพยานของโจทก์แตกต่างกัน ไม่ควรฟัง ฟังฟังตามคำปฎิญญาของจำเลย และฟังยกฟ้องของโจทก์เสีย.

ถ้าเห็นว่าคำของจำเลยและคำพยานของจำเลยแตกต่างกัน ไม่ควรฟัง ฟังปรับจำเลยตามคำหาของโจทก์ หรือตามฐานานุกรม โดยควรแก่คำของโจทก์ และคำพยานของโจทก์ที่ฟังได้เพียงไร. ต้องใคร่ครวญอย่างนี้ จึงจะเป็นธรรม.

ราชกวี

ด. ถ้ามีคฤหัสถ์มาให้ถ้อยคําว่า ได้พบภิกษุชื่อนั้นทำการละเมิดอย่างนั้น จะรับถ้อยคํานั้นโดยฐานเป็นโจทก์ได้หรือไม่ อย่างไร ?

ด. จะรับถ้อยคํานั้นเป็นโจทก์ไม่ได้ เพราะมีสังวาสต่างกัน ควรรับเป็นพยานชั้นใต้สวนได้. ตามปฎิญญาของจำเลยก็ดี ตามทางที่พิจารณาที่ดี ได้ความว่าจำเลยทำการละเมิดจริง ปรับอาบัติจำเลยตามฐานานุกรมได้.

ราชกวี

ด. มีคฤหัสถ์ให้ถ้อยคำ สงฆ์จะแต่งภิกษุรูปหนึ่งให้เป็นโจทก์ในนามของสงฆ์ ได้หรือไม่ อย่างไร ?

ด. สงฆ์จะแต่งภิกษุให้เป็นโจทก์ในนามของสงฆ์ได้ แต่สงฆ์ก็ต้องใต้สวนจำเลยและพยาน เพื่อหาหลักฐานก่อนเหมือนกัน.

ราชกวี

ถ. อนุวาทาธิกรณ์อันสงฆ์หมู่หนึ่งวินิจฉัยแล้ว โจทก์และจำเลย ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายไม่พอใจต่อคำวินิจฉัยนั้น จักอุทธรณ์ เพื่อวินิจฉัยใหม่ได้หรือไม่? จงตอบอย่างหลัก.

ต. โจทก์ก็ดี จำเลยก็ดี ถ้ารู้ว่าอธิกรณ์นั้นอันสงฆ์หมู่นั้น วินิจฉัยเป็นธรรมแล้ว ฟิ้นขึ้นเพื่อวินิจฉัยใหม่ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ตามสิกขาบทที่ ๓ แห่งสันปาณวรรคปาจิตตีย์กัณฑ์ เป็นอันอุทธรณ์ ไม่ได้ แต่ถ้าเห็นว่าไม่เป็นธรรมฟิ้นขึ้น ไม่เป็นอาบัติ เป็นอันอุทธรณ์ได้.

๑๕/๕/๑๓๖๓

ถ. อนุวาทาธิกรณ์เกิดขึ้นแล้วไม่รีบระงับ จักเกิดผลร้ายอย่างไร? อธิบาย.

ต. จักเกิดผลร้ายอย่างนี้ คือทำให้เสียดสีลสามัญญตาและสามัคคี เป็นทางแตกเป็นนานาสังวาสจนถึงเป็นนานานิกาย เหตุนี้ภิกษุผู้เป็น ประธานสงฆ์พึงชวนขวยริบระงับเสีย.

ราชกวี

ถ. เมื่อเกิดอนุวาทาธิกรณ์ขึ้นแล้ว โจทก์จำเลยจะพึงปฏิบัติอย่างไร จึงจะเชื่อว่าเห็นแก่ศาสนา? อธิบาย.

ต. พึงปฏิบัติอย่างนี้ โจทก์พึงเคารพฟังคำวินิจฉัยของสงฆ์ ไม่พึงถือมั่นตามความเห็นของตน กระพ้ออธิกรณ์ให้ลุกลามไป. จำเลย พึงมีสมณสัตตัญญา และพึงเกรงอาชญาสงฆ์ พึงให้การตรงๆ อย่าแก้ตัวด้วยถ้อยคำเท็จ แม้เป็นความผิดอันแก้ไขไม่ได้ก็ยังคงควรเป็นปฏิญญา มุ่งความบริสุทธิ์ในภาวะเป็นอนุปสัมบัน ยังดีกว่าปฏิญญาตนเป็น

สมณะ อันให้เกิดวิปปฏิสารเนื่องนิตยฺ. แม้ว่าในข้อที่ตนเห็นว่า
ไม่ผิด แต่ผู้อื่นเป็นอันมากเห็นว่าผิด ด้วยความคารวะผู้อื่น พึงเชื่อ
ฟังและปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของสงฆ์ เช่นนี้ยังจักถึงความเจริญในพระ
ธรรมวินัยเห็นแก่ศาสนาแท้จริง.

ราชกวี

วฏฐานวิธี-วิธีระงับครุกาบัติ

ถ. พึงรู้จักคำเหล่านี้ คือ มานัต อัพภาน ปรีวาส ปฏิกัสนา
แปลว่าอะไร มีความหมายอย่างไร?

มานัต แปลว่า นับ (ราตรี) เป็นชื่อของวัตรที่ภิกษุผู้ต้อง
ครุกาบัติจะพึงประพฤติเพื่อออกจากอาบัตินั้น, อัพภาน แปลว่า เรียก
เข้า (ห่ม) เป็นชื่อของกรรมที่สงฆ์จะพึงทำแก่ผู้ประพฤติมานัต
ครบกำหนดแล้ว เป็นกรรมที่ระงับครุกาบัติ, ปรีวาส แปลว่า อยู่
ไว้ เป็นชื่อของวัตรที่ภิกษุผู้ต้องครุกาบัติแล้วปกปิดไว้สิ้นวันเท่าใด
ต้องอยู่ปรีวาสสิ้นวันเท่านั้นก่อน แล้วจึงประพฤติวัตรชื่อมานัตต่อไป,
ปฏิกัสนา แปลว่า กิริยาชักเข้าหาอาบัติเดิม คือ ถ้าในระหว่าง
อยู่ปรีวาสหรือมานัต ตลอดถึงสงฆ์ยังไม่ได้อัพภานเพียงไร ต้อง
ครุกาบัติอย่างนั้นก็ดี อย่างอื่นก็ดี ชำเข้า ต้องกลับอยู่ปรีวาส หรือ
ประพฤติมานัตใหม่ นี้เรียกปฏิกัสนา.

๒๔๓๖

ถ. อะไรเรียกว่าวฏฐานวิธี หมายความว่าอย่างไร ?

ต. วัตรสำหรับภิกษุต้องอาบัติสังฆาทิเสสจะพึงประพฤติ ได้แก่

ปริวาส มานัต ปฏิกัสนาและอัพภาน เรียกว่าวุฒฐานวิธี หมาย
ความว่าระเบียบเป็นเครื่องออกจากอาบัติสังฆาทิเสส.

ราชกวี

ถ. วุฒฐานวิธีนั้น จะต้องปรารณาสงฆ์เท่าไรเป็นอย่างน้อย ?

ต. อัพภานต้องปรารณาสงฆ์อย่างน้อย ไม่ต่ำกว่า ๒๐ รูป นอก
จากอัพภานเพียง ๔ รูปเป็นอย่างน้อย.

๓/๕/๒๔๖๘

ถ. วุฒฐานวิธีสำหรับอาบัติสังฆาทิเสสที่ไม่ได้ปิดไว้ มีอย่างไร?
อธิบายพอรู้เค้า.

ต. ภิกษุต้องอาบัติสังฆาทิเสสแล้วไม่ได้ปกปิดไว้ พึงเข้าไปหา
สงฆ์กล่าวคำขอมานัตโดยสมควรแก่อาบัติที่ต้อง ถ้าต้องตัวเดียว พึง
ขอเพื่ออาบัติตัวเดียว ถ้าต้องตั้งแต่ ๒ ตัวขึ้นไป พึงขอประมวล
จำนวนเพื่ออาบัติเหล่านั้น ถ้าต้องต่างวัตถุก็มี พึงขอประมวลวัตถุ
เพื่ออาบัติเหล่านั้น.

ลำดับนั้น ภิกษุรูปหนึ่งผู้ฉลาดสามารถพึงสวดประกาศสงฆ์ เพื่อ
ให้มานัตแก่ภิกษุนั้นด้วยญัตติจตุตถกรรมวาจา เมื่อจบอนุสาวนาที่ ๓
แล้ว มานัตเป็นอันสงฆ์ให้แล้ว ภิกษุนั้นชื่อว่า มานตุตจาริโก
ผู้ประพฤติมานัต พ้นจากความเป็นภิกษุปกตัตตะประพฤติวัตรให้
ครบ ๖ วัน ๖ คืน.

ราชกวี

ถ. มานตุตติ สมายิยาม วตุตติ สมายิยามิ. มานตุตติ นิกุชิปามิ

วัตถุประสงค์. ที่เรียงมานี้ถูกหรือผิด ถ้าถูกก็ไม่ต้องแก้ ถ้าผิดโปรดแก้ไขด้วย แลมอบิบายด้วยก็ยิ่งดี จะได้เป็นแบบแผนต่อไป ?

ด. คำสมาทานถูก คำเก็บผิด คือต้องเก็บวัตรก่อน เก็บมานัตที่หลัง.

๘/๕/๒๔๕๔

ด. รัตติเขตของมานัตตจาริก ต่างจากปารีวาสิกอย่างไร ?

ด. รัตติเขตของมานัตตจาริกมี ๔ คือ สหวาโส ๑ วิปฺปวาโส ๑ อนุโรจนา ๑ อุเน คณ จรณ ๑ รัตติเขตของปารีวาสิกมี 3 คือ สหวาโส ๑ วิปฺปวาโส ๑ อนุโรจนา ๑ สหวาโสเหมือนกับ วิปฺปวาโสของมานัตตจาริกอยู่ปราศจากสงฆ์ ของปารีวาสิกอยู่ปราศจากภิกษุรูปเดียว อนุโรจนาของมานัตตจาริกะ ไม่บอกทุกวัน ของปารีวาสิกะ บอกคราวแรกแล้ว ไม่ต้องบอกทุกวัน ปักข์หนึ่งจึงบอกหนหนึ่ง ถ้าอาคันตุกะมาใหม่ ต้องบอกอย่างเดียวกัน.

๑๘/๕/๒๔๖๖

ด. จงแสดงรัตติเขตแห่งมานัตตจาริกภิกษุ มีกี่ประการ คืออะไรบ้าง ?

ด. มี ๔ ประการ คือ สหวาโส อยู่รวมชายคาเดียวกันกับ ปกตัตตภิกษุ ๑ วิปฺปวาโส อยู่ในถิ่นเช่นอาวาสไม่มีสงฆ์อยู่เป็นเพื่อน ๑ อนุโรจนา ไม่บอกการที่ตนระพฤติมานัตทุกวัน และไม่บอกแก่ 'ปกตัตตภิกษุผู้ยังไม่ได้รับบอกไว้วันนั้น ๑ อุเน คณ จรณ ๑ ระพฤติในขณะอันพร่อง คือระพฤติในถิ่น เช่นอาวาส มีปกตัตตภิกษุไม่

ครบจำนวนสงฆ์คือหย่อน 4 รูป ๑ ใน ๔ ประการนี้ วิปวาโสกับ
อุเน คณ จรณิ สมเด็จพระมหาสมณเจ้าทรงเห็นเป็นอันเดียวกัน.

๒๔๓๔

ก. ภิกษุต้องอาบัติสังฆาทิเสสแล้ว จะอยู่มนัต ในเบื้องต้น
เธอควรเลือกอาวาสที่อยู่เช่นไร จึงจะสะดวกแก่การนั้น ?

ข. เธอควรเลือกอาวาสที่อยู่ในเหมาะแก่กิจที่สำคัญคือการบอก.
ถ้าอยู่ในอาวาสที่มีภิกษุมากก็ดี มีภิกษุไปมาบ่อย ๆ ก็ดี ยาก
เพื่อจะบอกให้ถ้วนได้ จึงควรเลือกอยู่ในอาวาสที่มีภิกษุน้อย แต่ให้
ครบจำนวนสงฆ์ และห่างจากการไปมาของภิกษุอื่น ถ้ามีภิกษุมา
จากที่อื่นก็พอรู้ได้ นอกจากนี้ให้เลือกกุฏิเดียวที่อยู่ได้ตามลำพังรูปเดียว.

๑๕/๕/๒๔๓๖

ค. มีพระบัญญัติห้ามมანตตจาริกภิกษุไม่ให้ยินดี คือเต็มใจรับ
อย่างไรบ้าง ? จงราระโนมา.

ด. มีพระบัญญัติห้ามไม่ให้ยินดีกิจเหล่านี้ คือ การอภิวัต การ
ลูกรับ อัญชลีกรรม สามิจิกรรม การนำอาสนะมาให้ การนำ
ที่นอนมาให้ การล้างเท้า การตั้งตั้งรองเท้า การตั้งกระเบื้องเช็ดเท้า
การรับบาตรจิวร การลูหลังในเวลาอาบน้ำ ของปกติตตภิกษุ ปรับ
อาบัติทุกกฏแก่ผู้ละเมิด.

ราชกวี

๔. มีข้อทรงอนุญาตให้ฆานัตตจาริกภิกษุทำกิจอย่างไรได้บ้างหรือหาไม่? ถ้ามีจงระบุนมา.

ค. มี ทรงอนุญาตให้ทำกิจเหล่านี้ คือ อุโบสถ ปวารณา ผ้าวัสสิกสาฎิกา การสละภัต การรับภัต ๕ นี้ ให้ฆานัตตจาริกภิกษุตามลำดับพรรษา แม้แก่ปกัตตตภิกษุ.

ราชกวี

ก. วัตรสำหรับฆานัตตจาริกภิกษุนั้น มีกี่หมวด จงเขียนหมวดที่ ๑ ถึงที่ ๓ มาดู?

ค. วัตรมี ๑๐ หมวด หมวดที่ ๑ ว่าไม่พึงให้อุปสมบท ไม่พึงมีสามาณรวัวอุปัฏฐาก ไม่พึงรับสมมติสอนนางภิกษุณี แม้ได้รับแล้ว ก็ไม่พึงสั่งสอน

หมวดที่ ๒ ว่า สงฆ์ให้ฆานัตเพื่ออาบัติใด ไม่พึงต้องอาบัตินั้น หรืออาบัตินั้นอันเช่นกัน หรืออาบัติเลวทรามกว่านั้น.

หมวดที่ ๓ ว่า ไม่พึงติกรรมนั้น ไม่พึงติภิกษุผู้ทำกรรมนั้น ไม่พึงห้ามอุโบสถ ปวารณา แก่ปกัตตตภิกษุ ไม่พึงทำความมีคำ ไม่พึงเริ่มอนุวาทาธิกรรม ไม่พึงยังภิกษุอื่นให้ทำโอกาสเพื่อโจทเธอ ไม่พึงโจทภิกษุอื่น ไม่พึงยังภิกษุอื่นให้ ๆ การ ไม่พึงช่วยภิกษุทั้งหลายให้สู้กัน ในอธิกรรม.

ราชกวี

ก. วัตรสำหรับฆานัตตจาริกภิกษุ หมวด ๔-๕-๖ ความว่าอะไร?

ค. หมวด ๔ ว่า ไม่พึงไปข้างหน้า ไม่พืงนั่งข้างหน้า แห่ง

ปกติตตภิกขุ พึงพอใจด้วยอาสนะสุดท้าย ด้วยที่นอนสุดท้าย ด้วย
กฐีสุดท้าย.

หมวดที่ ๕ ว่า ไม่พึงมีปกติตตภิกขุเป็นปุเรสมณะหรือปุจฉา-
สมณะไปสู่สกุล ไม่พึงสมานานอรัญญิกชุกงค์ ปิณฑปาติกชุกงค์
และไม่พึงให้เขานำบิณฑบาตมาส่ง เพราะปัจจัยนั้น ด้วยคิดว่า เขา
อย่ารู้เรา

ราชกวี

ถ. ท่านเรียนนักธรรมเอกเป็นเถรภูมิแล้ว รู้จักวัตรของภิกษุ
ผู้ประพฤตินามัตหมวด ๙-๘-๕ มีว่าอย่างไร ขอให้เขียนมา ?

ต. วัตรหมวด ๙ ว่า ไม่พึงออกจากอาวาสหรือจากถิ่นมิใช่
อาวาสอันมีภิกษุ ไม่พึงไปสู่อาวาสหรือถิ่นมิใช่อาวาสอันหาภิกษุมิได้
หรือมีภิกษุแต่เป็นนานาสังวาส เว้นแต่ไปกับสงฆ์ หรือมีอันตราย
พึงไปได้เฉพาะอาวาสและถิ่นมิใช่อาวาสอันมีภิกษุเป็นสมานสังวาสที่รู้ว่า
อาจจะไปถึงวันนั้น.

หมวด ๘ ว่า ไม่พึงอยู่ในที่มุ่งอันเดียวกันในอาวาสก็ดี ในถิ่น
มิใช่อาวาสก็ดี กับด้วยปกติตตภิกขุ.

หมวด ๕ ว่า เห็นปกติตตภิกขุเข้าแล้ว พึงลุกจากอาสนะ พึง
เจริญให้นั่ง ไม่พียงนั่งในอาสนะเดียวกันกับปกติตตภิกขุ เมื่อเธอนั่ง

ณ อาสนะต่ำ ไม่พึงนั่ง ณ อาสนะสูง เมื่อนั่ง ณ พื้นดิน ไม่พึงนั่ง
ณ อาสนะ ไม่พึงจงกรมในที่จงกรมเดียวกันกับปกติตตภิกษุ เมื่อ
เธอจงกรมอยู่ ณ ที่จงกรมต่ำ ไม่พึงจงกรมในที่จงกรมสูง เมื่อเธอ
จงกรม ณ พื้นดิน ไม่พึงจงกรมในที่จงกรม.

ราชกวี

ก. ขอให้เขียนวัตรหมวด ๑๐ ของมนัตตจาริกภิกษุมาดู.

ข. วัตรหมวด ๑๐ มีดังนี้ ไม่ควรอยู่ในที่มุงอันเดียวกันกับ
ภิกษุผู้อยู่ปริวาสผู้ควรชักเข้าหาอาบัติเดิม ผู้ควรมานัต ผู้ประพฤติ
มานัตแก่กว่าผู้ควรอัชฌาณ ในอาวาสก็ดี ในถิ่นที่มีใช้อาวาสก็ดี ไม่
พึงนั่ง ณ อาสนะเดียวกัน เธอนั่ง ณ อาสนะต่ำ ไม่พึงนั่ง ณ อาสนะสูง
เธอนั่งพื้นดิน ไม่พึงนั่ง ณ อาสนะ ไม่พึงจงกรมในที่จงกรมเดียวกัน
เมื่อเธออยู่ในที่จงกรมต่ำ ไม่พึงจงกรมในที่จงกรมสูง เมื่อ
เธออยู่ ณ พื้นดิน ไม่พึงจงกรมในที่จงกรม.

ราชกวี

ก. วัตรสำหรับมานัตตจาริกภิกษุ ๑๐ หมวด โดยใจความ
ว่าอย่างไร ?

ข. โดยใจความ ว่าดังนี้ หมวด ๑ ห้ามไม่ให้ทำการใน
หน้าที่ของเถระ แม้เป็นเถระมีหน้าที่ทำการอย่างนั้นก็ต้องงดชั่วคราว.
หมวด ๒ ว่า ให้อยู่ในความระมัดระวัง ตามจาริตของผู้ทำผิด
อย่างใดไว้ ไม่ทำอย่างนั้นหรืออย่างอื่นอันคล้ายคลึง หรือร้ายแรง
กว่า. หมวด ๓ ห้ามไม่ให้ถือสิทธิแห่งปกติตตภิกษุ. หมวด ๔ ห้าม

สิทธิอันจะพึงถือเอาโดยลำดับพรรษา. หมวด ๕ ห้ามไม่ให้เช็ดตัว และ ให้ระวังเพื่อเป็นอย่างนั้น. หมวด ๖ ให้บอกประจันตัว. หมวด ๗ ห้ามการอยู่ปราศจากสงฆ์. หมวด ๘ ห้ามการสมโภคกับปกตัตต- ภิภุ. หมวด ๙ ให้แสดงสามิจิกรรรม แก่ปกตัตตภิภุ. หมวด ๑๐ ห้ามการสมโภคกับภิภุประพฤติฎฐานวิธีด้วยกัน.

ถ. มานัตตจาริกภิภุเก็บวัตรแล้วคู้มวัตรอย่างไหนได้บ้าง ?

ต. ข้อนี้ตามพระมติของสมเด็จพระมหาสมณเจ้าว่า คู้มได้เพียง วัตรที่ละเมิดแล้วทำรัตติเจท และวัตรที่ห้ามสมโภคอย่างอื่นอีกอันเนื่อง มาจากสหวาส.

ราชกวี

ถ. ลักษณะปิดอาบัตินั้นมีอย่างไรบ้าง ? จงจาระไนมา.

ต. ลักษณะปิดอาบัตินั้นมี ๑๐ จัดเป็นคู้ได้ ๕ ดังนี้ :-

๑. เป็นอาบัตติ และรู้ว่า เป็นอาบัตติ
๒. เป็นปกตัตตตะ และรู้ว่า เป็นปกตัตตตะ
๓. ไม่มีอันตรราย และรู้ว่า ไม่มีอันตรราย
๔. อาจอยู่ และรู้ว่า อาจอยู่
๕. ใครจะปิด และปิดไว้.

ราชกวี

ถ. การอยู่ปริวาสนั้น มีอธิบายอย่างไร ?

ต. การอยู่ปริวาสนั้น มีอธิบายว่า ภิภุต้องอาบัตติสังฆาติเสส แล้ว จงใจปิดไว้สิ้นวันเท่าใด พึงอยู่ปริวาสสิ้นวันเท่านั้นก่อน ครั้น

แล้วพึงประพุดิมนัตตามระเบียบ มีอธิบายดังนี้.

ราชกวี

ถ. ปรีวาสที่จะประพุดิมนัต มีกี่อย่าง ? อยางไรบ้าง ? ขอพึงอธิบาย.

ต. ปรีวาสนั้นมี ๓ อยาง คือ ปฎิจันนปรีวาส ๑ สโมธาน-ปรีวาส ๑ สุตหัตตปรีวาส ๑.

มีอธิบายดังนี้ ปฎิจันนปรีวาส สำหรับอาบัติที่ปิด มีกำหนดวันได้เป็นจำนวนเดียว เช่นอาบัติตัวเดียว ปิดไว้ ๕ วัน. สโมธาน-ปรีวาส แบ่งเป็น ๓ คั้งนี้ สำหรับอาบัติกว่าจำนวนเดียว มีวันปิดเสมอกัน เช่นต้องอาบัติ ๒ คราว ปิดไว้คราวละ ๕ วัน เรียกโอธานสโมธานปรีวาส สำหรับอาบัติมีวันปิดไม่เท่ากัน เช่นต้องอาบัติ ๓ คราว ปิดไว้ ๓ วันก็มี ๕ วันก็มี ๗ วันก็มี เรียกอักษสโมธาน-ปรีวาส สำหรับอาบัติต่างวัตถุกัน เช่นสัตตุเจตสิกาก็มี กายสังสัคคะก็มี พุฏฐุลลาจากก็มี เรียกมิตสกกสโมธานปรีวาส สุตหัตตปรีวาส สำหรับอาบัติที่ต้องแล้วปิดไว้หลายคราว จนจำจำนวนอาบัติและจำนวนราตรีที่ปิดไม่ได้เลยทีเดียว หรือจำได้แต่บางจำนวน.

ราชกวี

ถ. ภิกษุปกตตต ๑ รูป ภิกษุกำลังอยู่ปรีวาส ๓ รูป อยู่ในอาวาสอันเดียวกัน ครั้นถึงวันอุโบสถ ควรจะทำอุโบสถอะไร ?

ต. ถ้าภิกษุกำลังอยู่ปรีวาส เก็บปรีวาสและวัตรแล้ว ควรทำสังฆอุโบสถ ถ้าเธอไม่เก็บ ควรทำคณอุโบสถ.

ราชกวี

ถ. วัตรสำหรับปาริวาสิกภิกษุ ต่างจากมานัตตจาริกภิกษุ
อย่างไร ? อธิบาย.

ค. ต่างกันอย่างไร ปาริวาสิกภิกษุ ไม่ต้องบอกอาบัติทุกวัน
และมีปกติตะเมรุรูปเดียวเป็นเพื่อนไปที่อื่นได้.

ราชกวี

ถ. ภิกษุอยู่ปริวาสเพื่อปฏิญาณนาคบัตครบแล้ว กำลังประพตติ
มานัตต้องอันตรายบัติ ควรจะปฏิกัสนาตั้งแต่ไหน ?

ค. ถ้าไม่ได้ปิด ปฏิกัสนาเพียงมานัต ถ้าปิด ต้องปฏิกัสนา
ตั้งแต่ปริวาส.

๒๔๖๖ - ๒๔๗๘

ถ. จงอธิบายคำว่า อันตรายบัติ มาให้เข้าใจ ?

ค. ภิกษุกำลังประพตติปริวาสอยู่ หรือประพตติเสร็จแล้วก็ดี
กำลังประพตติมานัตอยู่ หรือประพตติเสร็จแล้วก็ดี สงฆ์ยังไม่ได้
ให้อัพทานกรรมอยู่เพียงใด ตลอดการเพียงนั้น ต้องครุกาบัติขึ้นใหม่
เช่นนี้เรียกว่าอันตรายบัติ.

ราชกวี

ถ. ภิกษุต้องอันตรายบัติแล้ว จะให้ปฏิบัติอย่างไร จึงจะเป็น
การถูกต้องตามระเบียบ ?

ค. ภิกษุต้องอันตรายบัติแล้ว ภูฐานวิธีที่ได้ประพตติมาเสียหมด
จะประพตติตามเดิมต่อไปไม่ได้ ต้องกลับประพตติภูฐานวิธีนั้น ตั้งต้น
ไปใหม่ เรียกว่ามุลายปฏิกัสนา แปลว่าชักเข้าหาอาบัติเดิม ต้อง

ปฏิบัติดังกล่าวนี้ จึงจะถูกระเบียบ.

ราชกวี

ก. การขอมานต์เพื่ออันตราบัตินั้น ได้แก่การต้องอันตราบัติ
ในขณะไหน อย่างไร ? อธิบาย

ค. ได้แก่การต้องอันตราบัติ ในขณะกำลังประพฤติมานต์
เพื่ออาบัติสังฆาทิเสสไม่ได้ปิด หรือในขณะประพฤติมานต์เสร็จแล้ว
ต้องอันตราบัติในขณะนี้ทั้งไม่ได้ปิดไว้ด้วย เช่นนี้ ท่านให้ขอมานต์
เพื่ออันตราบัตินั้นได้.

ราชกวี

ก. ขอฟังอธิบายเรื่องการขอมานต์เพื่ออาบัติเดิม และขอมานต์
เพื่ออันตราบัติประมวลกัน.

ค. อธิบายว่า ภิกษุกำลังอยู่ปริวาส หรืออยู่เสร็จแล้ว แต่
สงฆ์ยังไม่ให้มานต์ เธอต้องอันตราบัติในขณะนี้ ไม่ได้ปิดไว้ เมื่อ
สงฆ์สวดปฏิกัสนาแล้ว ฟังอยู่ปริวาสตั้งต้นไปใหม่ เมื่ออยู่ปริวาส
นั้นเสร็จแล้ว จึงจะมาขอมานต์เพื่ออาบัติเดิมและอันตราบัติประมวล
กันได้.

ราชกวี

ก. ภิกษุต้องอันตราบัติในขณะไหน เมื่อสงฆ์สวดปฏิกัสนา
แล้วไม่ต้องอยู่ปริวาสซ้ำ ขอมานต์เพื่ออันตราบัติได้ทันที ? อธิบาย.

ค. ภิกษุต้องอันตราบัติ ไม่ได้ปิดไว้ในขณะที่อยู่ปริวาสเสร็จแล้ว
ประพฤติมานต์อยู่ หรือประพฤติมานต์แล้ว เมื่อสงฆ์สวดปฏิกัสนา

แล้ว ไม่ต้องอยู่ปรึวาสซ่า ขอมานัดเพื่ออันตรายบัติได้ทันที.

ถ. ปฎักัสนาที่สงฆ์ให้แล้ว อย่งไรต้องอยู่ปรึวาสกลับตั้นมาใหม่ อย่งไรไม่ต้อง ? อธิบาย.

ต. ภิกษุต้องอันตรายบัติระหว่างอยู่ปรึวาสแล้ว สงฆ์ยังไม่ได้ให้มานัด เช่นนี้ต้องอยู่ปรึวาสกลับตั้นมาใหม่. เมื่อสงฆ์ให้มานัดแล้วไม่ต้องอยู่ปรึวาสซ่า.

ราชกวี

ถ. ภิกษุต้องอาบัติสังฆาติเสสแล้ว ยังไม่ออกจากอาบัตินั้น สิกเสยก็ติ กำลังประพตวิภูฐานวิธีอยู่ไม่ทันเสร็จ สิกเสยก็ติ ภายหลังอุปสมบทใหม่ จะต้องปฏิบัติอย่งไร จึงจะชอบด้วยพระวินัย ?

ต. ถ้ายังไม่ได้ออกจากอาบัติ สิกเสย อุปสมบทใหม่ จำต้องประพตวิภูฐานวิธี ตั้งแต่ตั้น จนถึงอัพทานเป็นที่สุด ถ้ายกกำลังประพตวิภูฐานวิธีอยู่ไม่ทันเสร็จ สิกเสย อุปสมบทใหม่ ต้องประพตต่อให้ครบจำนวนวันที่ค้างอยู่.

ถ. คำขอมานัดสำหรับวิภูฐานวิธีแห่งสญเจตนิกาบัตินี้สำหรับอัปปฏิณันนาบัตินี้ตัวเดียว ว่าเป็นบาติอย่งไร ?

ต. คำขอมานัดว่าอย่งนี้ อหิ ภนุเต เอกิ อกปตติ อาปุชชี สญเจตนิกั สุกกวิสกุจจี้ อปปฏิจจนุนัน. โสหิ ภนุเต สงฆ์ เอกิสุสา อาปตติยา สญเจตนิกาย สุกกวิสกุจจียา อปปฏิจจนุนาย ฉารตตัม มานตตัม

ยาจามิ. อหิ ภนฺเต เอกํ อาปตฺตี อาปชฺชชิตฺถ สญฺเจตนิกํ สุกฺกวิสสุจฺจํ
อปฺปญฺจณฺนํ โสหิ ทุตฺติมฺปิ ภนฺเต สงฺฆํ เอกิสฺสา อาปตฺติยา สญฺเจต-
นิกาย สุกฺกวิสสุจฺจยา อปฺปญฺจณฺนํ นาย ฌารตฺตํ มานตฺตํ โส ยาจามิ. อหิ
ภนฺเต เอกํ ฯ เป ฯ อปฺปญฺจณฺนํ โสหิ ทุตฺติมฺปิ ภนฺเต สงฺฆํ ฯ เป ฯ
มานตฺตํ ยาจามิ.

๗/๕/๒๔๖๕

ถ. ขอนิมนต์สาวกกรรมวาจาให้มานัดสำหรับวุฒฐานวิธีแห่งกาย-
ตั้งสักคาบัตติเดียวที่มีได้ปกปิด ?

ต. สาวกดังนี้ : สุณฺดาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ อหิ อิตฺถณฺนาโม
ภิกฺขุ เอกํ อาปตฺตี อาปชฺชชิตฺถ กายสํสฺสคฺคํ อปฺปญฺจณฺนํ โส สงฺฆํ
เอกิสฺสา อาปตฺติยา กายสํสฺสคฺคาย อปฺปญฺจณฺนํ นาย ฌารตฺตํ มานตฺตํ
ยาจติ. ยถิ สงฺฆสฺส ปตฺตกถลฺลํ. สงฺโฆ อิตฺถณฺนามสฺส ภิกฺขุโน
เอกิสฺสา อาปตฺติยา กายสํสฺสคฺคาย อปฺปญฺจณฺนํ นาย ฌารตฺตํ มานตฺตํ
ทเทยฺย. เอสา ฌตฺติ สุณฺดาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ อหิ อิตฺถณฺนาโม
ภิกฺขุ เอกํ อาปตฺตี อาปชฺชชิตฺถ กายสํสฺสคฺคํ อปฺปญฺจณฺนํ. โส สงฺฆํ
เอกิสฺสา อาปตฺติยา กายสํสฺสคฺคาย อปฺปญฺจณฺนํ นาย ฌารตฺตํ มานตฺตํ
ยาจติ. สงฺโฆ อิตฺถณฺนามสฺส ภิกฺขุโน เอกิสฺสา อาปตฺติยา กายสํสฺสคฺคาย
อปฺปญฺจณฺนํ นาย ฌารตฺตํ มานตฺตํ เทติ. ยสฺสายสฺม โโต ขมติ,
อิตฺถณฺนามสฺส ภิกฺขุโน เอกิสฺสา อาปตฺติยา กายสํสฺสคฺคาย
อปฺปญฺจณฺนํ นาย ฌารตฺตํ มานตฺตํ สฺส ทาน โส ตฺถนฺนสฺส ยสฺส
นกุขมติ. โส ภาเสยฺย ทุตฺติมฺปิ เอตมตฺถํ วทามิ ฯ เป ฯ ทุตฺติมฺปิ

เอตมตฺถิ วทานิ ๑ เป ๑ ทินฺนํ สงฺฆเณ อตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน
เอกิสฺสา อาปตฺติยา กายสํสฺสกาย อปฺปฏฺิจฺจนฺนาย ฉารตฺตํ
มานตฺตํ, ขมฺติ สงฺฆสฺส. ตสฺมา ตฺถุหิ. เอวเมตํ ธารยามิ.

๒๔๖๔

ถ. ภิกษุต้องอาบัติสังฆาทิเสสเพราะสิกขาบทที่ ๔ หนึ่งตัวแต่
มิได้ปกปิดไว้ จะควรขอมานัดใหม่ท่ามกลางสงฆ์ว่าอย่างไร? เขียน
มาด้วย.

ต. ขอดังนี้: อหิ ฆนฺเต เอกํ อาปตฺติ อปชฺชํ อตฺตกา-
มปาริจรียํ อปฺปฏฺิจฺจนฺนํ. โสหํ ฆนฺเต สงฺฆํ เอกิสฺสา อาปตฺติยา
อตฺตกาปาริจรียาย อปฺปฏฺิจฺจนฺนาย ฉารตฺตํ มานตฺตํ ยาจามิ. อหิ
ฆนฺเต เอกํ อาปตฺติ อปชฺชํ อตฺตกาปาริจรียํ อปฺปฏฺิจฺจนฺนํ. โสหํ
ตฺติยมฺปิ ฆนฺเต สงฺฆํ เอกิสฺสา อาปตฺติยา อตฺตกาปาริจรียาย
อปฺปฏฺิจฺจนฺนาย ฉารตฺตํ มานตฺตํ ยาจามิ. อหิ ฆนฺเต เอกํ อาปตฺติ
อปชฺชํ อตฺตกาปาริจรียํ อปฺปฏฺิจฺจนฺนํ. โสหํ ตฺติยมฺปิ ฆนฺเต สงฺฆํ
เอกิสฺสา อาปตฺติยา อตฺตกาปาริจรียาย อปฺปฏฺิจฺจนฺนาย ฉารตฺตํ
มานตฺตํ ยาจามิ.

๘/๘/๒๔๖๐

ถ. ภิกษุต้องกรุกาบัติต่าง ๆ วัตถุ และปิดไว้มีจำนวนวันไม่
เท่ากัน เช่นต้องสังฆเจตนิกา ปิดไว้ ๒ วัน ต้องกายสังสัคคะปิดไว้
๗ วัน ต้องทฎฐุสทวาจา ปิดไว้ ๑๕ วัน จะพึงขอปริวาสชนิดไหน?
จงแสดงคำขอปริวาสนั้นมาด้วย.

ด. ภิกษุต้องครุกาบัติต่าง ๆ วัตถุ และปิดไว้มีจำนวนวันไม่เท่ากัน เช่นอุทาหรณ์ในปัญหานี้ ฟังขอมิสสกสโมธานปริวาส ว่าดังนี้ :-

อหิ ภนฺเต ติสฺโส อปฺตติโย อปฺชฺชี่ เอกิ สญฺเจตนิกั
สฺกุกวิสญฺจิ ทฺวิหฺปญฺจณฺนํ เอกิ กายสิสฺสคฺคิ สฺตฺตทาหฺปญฺจณฺนํ
เอกิ ทฺฏฺจฺจลฺลวํจิ ปกฺขปฺญฺจณฺนํ. โสหิ ภนฺเต สงฺฆิ ติสฺสนฺนํ
อปฺตตีนํ นานาวตฺตูกานํ ยา อปฺตติ ปกฺขปฺญฺจณฺนา ตฺสฺสา
อตุเมน สโมธานปริวาสํ ยาจามิ ฯ เป ฯ.

๒๔๓๕

ด. ภิกษุต้องสังฆาภิเสศ ๓ ครั้ง ครั้งที่ ๑ ปิดไว้ ๖ วัน ครั้งที่ ๒ ปิดไว้ ๑๑ วัน ครั้งที่ ๓ ปิดไว้ ๑๔ วัน เธอจะออกจากอาบัติจะฟังขอปริวาสชื่อไร? จงเขียนกรรมวาจาให้ปริวาสนั้น เพียงญัตติ.

ด. ฟังขออัคฆสโมธานปริวาส กรรมวาจาให้ปริวาสนั้นเพียง
ญัตติว่า สุณฺทา เม ภนฺเต สงฺโฆ อหิ อิตฺถนฺนาโม ภิกฺขุ
สมฺพหฺลลา สงฺฆาภิเสสา อปฺตติโย อปฺชฺชี่ เอกา อปฺตติ
นาหฺปญฺจณฺนา เอกา อปฺตติ เอกาทสาหฺปญฺจณฺนา เอกา อปฺตติ
ทฺฏฺทสาหฺปญฺจณฺนา โส สงฺฆิ ตาสิ อปฺตตีนํ ยา อปฺตติ
จฺฏฺทสาหฺปญฺจณฺนา ตฺสฺสา อตุเมน สโมธานปริวาสํ ยาจติ. ยหิ
สังฆสฺส ปตฺตคฺกลลํ สงฺโฆ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน ตาสิ อปฺตตีนํ
ยา อปฺตติ จฺฏฺทสาหฺปญฺจณฺนา ตฺสฺส อตุเมน สโมธานปริวาสํ

ททยย เอสา ลลลลล.

๓๐/๘/๒๔๗๑

๑. จงเขียนคำขอมิสสกสโมธานปริวาส วาระแรกที่สุดเพียง
ยามี ตั้งแต่ทุติยมุขเป็นต้นไปไม่ต้องเขียน ?

๓. อหิ ภนุเต เทว อาปคตโย อาปชชเ อกั กายลัสคคั
ทวิหปฏิจจนนั เอกั ทฎจลลวจา จตุหปฏิจจนนั. โสหิ ภนุเต
ทวินนั อาปคตินนั นานาวตถกานนั ยะ อาปคตโย จตุหปฏิจจนนั
ตลลลล อคณน สโมธานปริวาสลล ยามี ๗ เป ๗.

๗/๕/๒๔๖๗

๑. พระอุทายิวงศัมาขอปริวาสว่าดังนี้ อหิ ภนุเต ปลจ
อาปคตโย อาปชชเ อกั สณเจตนิกั สุกกวิสฎจเ เอกาหปฏิจจนนั
เทว กายลัสคคเ ทวิหปฏิจจนนเ ติสโส ทฎจลลวจาโย ตีห-
ปฏิจจนนัโย จตลลลล อตตกามปรัจจโย จตุหปฏิจจนนัโย
ปลจ สณจริตทานิ ปลจอาหปฏิจจนนั. โสหิ ภนุเต ปลจจนนั
อาปคตินนั นานาวตถกานนั ยะ อาปคตโย ปลจอาหปฏิจจนนัโย
ตลลลล อคณน สโมธานปริวาส ยามี. จงเรียงลลลลลลลให้ปริวาส
อย่างทีขอมานี มาเพียงลลลลล.

๓. เรียงอย่างนี้ : สณมาตุ เม ภนุเต สจโฆ อัย อุทายิวโส
ภิกขุ ปลจ อาปคตโย อาปชชเ เอก สณเจตนิกั สุกกวิสฎจเ
เอกาหปฏิจจนนั เทว กายลัสคคเ ทวิหปฏิจจนนเ ติสโส
ทฎจลลวจาโย ตีหปฏิจจนนัโย จตลลลล อตตกามปรัจจโย

จตุปฏิจจนุนาโย ปณฺจ สลฺยจริตฺตานิ ปญฺจาหปฏิจจนุนานิ. โส
สงฺมํ ตาสํ ปณฺจนํ อปฺตตีนํ นานาวตฺถกานํ ยา อปฺตติโย
ปญฺจาหปฏิจจนุนาโย ตาสํ อคฺเขน สโมธานปริวาสํ ยาจติ.
ยฺหิ สงฺฆสฺส ปตฺตกถลฺลํ. สงฺโฆ อุทายิวสฺส กิกฺขุโน ตาสํ ปณฺจนํ
อปฺตตีนํ นานาวตฺถกานํ ยา อปฺตติโย ปญฺจาหปฏิจจนุนาโย
ตาสํ อคฺเขน สโมธานปริวาสํ ททฺเยยฺย เอสา ฉตฺติ.

๘/๘/๒๔๖๕

วิธีระงับลหุกาบัติ

ก. การระงับลหุกาบัติ ด้วยติณวัตถการกวินัย เฉพาะเรื่อง
อย่างไร ?

ข. เฉพาะเรื่องอย่างนี้ เมื่อภิกษุทั้งหลายมากด้วยกัน เกิด
ทะเลาะวิวาทกัน ต่างประพฤดิ้อชฌาจารไม่ควรแก่สมณะเป็นอันมาก
ต่างกล่าวซัดกัน จะปรับให้กันและกันแสดงอาบัติ อธิกรณ์นั้น
จะพึงรุนแรงขึ้น เช่นนี้ควรระงับด้วยติณวัตถการกวินัยได้.

ราชกวี

ก. ติณวัตถการกวินีนี้ ครั้งพระพุทธเจ้ายังมีพระชนม์อยู่ ใช้
ระงับแก่ภิกษุเช่นไร ? เมื่อนิพพานแล้ว มีตัวอย่างระงับบ้างหรือไม่ ?
อธิบาย.

ข. เมื่อพระองค์ยังมีพระชนม์อยู่ ใช้คราวภิกษุทั้งหลายผู้แตก
จากคณะเดิมออกไปให้กลับเข้าคณะเดิม ปราภฺกฺวฺในเรื่องมีบริษัทพระ
เทวทัตต์เป็นตัวอย่าง เมื่อนิพพานแล้ว ปราภฺกฺวฺในเรื่องทุติยสังคิติว่า

พวกภิกษุวัชชี บุตรถือว่าขนบธรรมเนียมอันอุปัชฌายอาจารย์เคยประพฤติ
มาเป็นควรทั้งนั้น ภายหลังแต่นั้นสงฆ์รู้สึกความประพฤติเสียนั้นขึ้น
คิดจะกลับทำใหม่ แต่เหลือที่จะสะสางถึงการเก่าที่ประพฤติหย่าเป
มาแล้ว จึงใช้วิธีตัดตอนด้วยติณวัตถารกวิธี กลับทำดีทั้งต้นไปใหม่'

ราชกวี

ถ. วิธีระงับด้วยติณวัตถารกะนั้น คือทำอย่างไร ? อธิบาย

ต. วิธีทำดังนี้ : ภิกษุทั้งหลายพึงประชุมในที่แห่งเดียวกันทั้งมวล
ภิกษุรูปหนึ่งผู้ฉลาดสามารถ พึงสวดประกาศสงฆ์ด้วยญัตติกรรม เพื่อ
ระงับอธิกรณ์นั้น ในลำดับนั้น ภิกษุรูปหนึ่งแห่งภิกษุฝ่ายหนึ่ง พึง
ประกาศฝ่ายของตนด้วยคณะญัตติกรรม ขออนุมัติเพื่อเป็นผู้แสดง
แทนซึ่งอาบัติของฝ่ายตนและของตนเองด้วยติณวัตถารกวิธี อีกฝ่าย
หนึ่งก็พึงทำเหมือนกันอย่างนั้นแล้ว ต่างฝ่ายพึงสวดประกาศสงฆ์ด้วย
ญัตติทุติยกรรมวาจา แสดงอาบัตินั้นแทนฝ่ายของตนและของตนเอง
เหล่านั้น เป็นผู้พ้นแล้วจากอาบัติเหล่านั้น เว้นแต่อาบัตินัก เช่น
ปาราชิกและสังฆาทิเสส และอาบัติเนื่องด้วยคฤหัสถ์

ราชกวี

ถ. ขอพึงอธิบายอาการติณวัตถารกวิธีมีอย่างไร ?

ต. อาการของติณวัตถารกะนั้น ได้แก่อาการที่ภิกษุรูปหนึ่ง ๆ
ประกาศสงฆ์ แสดงอาบัติแทนฝ่ายตนและขอบตน กิริยาเคลื่อนไหว

อาบัติอย่างนี้ ท่านเปรียบไว้เหมือนดังกลบด้วยหญ้า.

ถ. อะไรเป็นเหตุให้เสียดีสถาบัญญัติ พระองค์ทรงหาทางป้องกันไว้อย่างไร ? อธิบาย

ต. ภิกษุต้องอาบัติแล้วไม่ยอมรับว่าต้อง หรือไม่ยอมทำคืนอาบัติที่ต้องแล้ว นี่เป็นเหตุให้เสียดีสถาบัญญัติ พระองค์ทรงป้องกันไว้ดังนี้ เมื่อภิกษุเห็นปานนี้มีอยู่ มีพระพุทธานุญาตให้สงฆ์ลงอุกเขปนียกรรม ตัดความสมโภชชั่วคราว จนกว่าผู้นั้นจะได้กลับทำดีแล้วถอนกรรมนั้น.

ราชกวี

นิกคหะ

ถ. การปกครองหมู่จำต้องหวังกิจอะไรเป็นสำคัญ ? อธิบาย

ต. การปกครองหมู่ จำต้องหวังกิจ คือนิกคหะ การข่มเป็นกิจอย่างหนึ่งแห่งผู้ปกครอง เป็นคู่กับปักษะการยกย่อง ขาด ๒ อย่างนี้แล้ว การปกครองย่อมเป็นไปไม่ได้ เหตุนี้ นิกคหะ และปักษะ เป็นกิจกรรมต้องหวังในการปกครองโดยแท้.

ราชกวี

ถ. อะไรเป็นผลที่มุ่งหมายแห่งการบัญญัติสิกขาบท ? จงชักตัวอย่างมา.

ต. ผลที่มุ่งหมายแห่งการบัญญัติสิกขาบทนั้น ได้แก่การนิกคหะ และปักษะ ได้ในบทว่า ทุมมุงฺกุนํ ปุคฺคฺคฺคานํ นิกฺคฺคฺคหย. เปสฺตานํ

ภิกษุณี ภาสุวิหาราย เพื่อข่มบุคคลผู้เกื้อยาก เพื่ออยู่ผาสุกแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก.

ราชกวี

ถ. เมื่อภิกษุหรือคฤหัสถ์ประพฤติมิชอบ พระศาสดาประทานพระพุทธานุญาตให้สงฆ์ทำนาคคหะอย่างไร ?

ต. ถ้าภิกษุประพฤติมิชอบ ทรงอนุญาตให้ทำกรรม ๖ อย่างคือ :-

๑. ตัชชนียกรรม.
๒. นียสกรรม.
๓. ปัพพาทนียกรรม.
๔. ปฏิสารถนียกรรม.
๕. อุกเขปนียกรรม.
๖. ตัสสปาปยสิกากรรม.

ถ้าเป็นคฤหัสถ์ประพฤติมิชอบ ทรงอนุญาตให้คว่ำบาตร คือไม่คบด้วย.

ถ. ผู้จะถูกลงตัชชนียกรรมนั้น เพราะประพฤติเสียอย่างไร ?
อธิบาย.

ต. เพราะประพฤติเสียดังนี้ : เป็นผู้กระทำการทะเลาะวิวาทก่ออริกรรมขึ้นในสงฆ์ด้วยตนเอง หรืออยู่ภิกษุอื่นให้ทำ สงฆ์เห็นสมควร

นิกคหะ พึงทำกรรมชื่อนี้แก่เธอ.

ราชกวี

ถ. วิธีทำดัชนีกรรมนั้น คืออย่างไร ? จงชี้แจง.

ต. วิธีทำดัชนีกรรมนั้นคือ พึงโจทภิกษุนั้นขึ้นก่อน ให้เธอตั้งการ ครั้นแล้วพึงปรับอาบัติ ในลำดับนั้น ภิกษุรูปหนึ่งผู้ฉลาดสามารถพึงประกาศสงฆ์บรรยายความนั้นและความที่สงฆ์ทำกรรมนั้น ด้วยอุตติจตุตถกรรม เพียงเท่านั้นเป็นอันสงฆ์ทำกรรมนั้นแก่เธอแล้ว.

ฉ. ดัชนีกรรม ซึ่งทำเป็นกรรมนั้น มีลักษณะอย่างไร ?

อธิบาย.

ค. มีลักษณะดังนี้ :-

๑. ทำต่อหน้าภิกษุนั้น ถามก่อนแล้วจึงทำ ทำตามปริญา.

๒. ทำเพราะต้องอาบัตินั้น และอาบัติเป็นเทศนาคามินิยังไม่ได้

แสดง.

๓. โจทก่อนแล้วจึงทำ ให้ให้การก่อนแล้วจึงทำ ปรับอาบัติแล้วจึงทำ.

๔. ทำโดยกรรม อันสงฆ์พร้อมเพรียงกันทำ.

กรรมที่ถูกลักษณะอย่างนี้ จึงจัดว่าเป็นกรรมเป็นวินัย.

ราชกวี

ถ. ในบาลีก้าวว่า ภิกษุประกอบไปด้วยองค์เป็นโทษ ๓ อย่าง

สงฆ์พึงทำตชชนิยกรรรมได้นั้น องค์เป็นโทษนั้น คืออะไร ?

ด. องค์เป็นโทษ ๓ คือ :-

๑. เป็นผู้ทำการบาดหมาง ทำการทะเลาะ ทำการวิวาท ทำความเอื้อฉาว ทำอธิกรณ์ในสงฆ์ เป็นองค์อันหนึ่ง เป็นพาล ไม่ฉลาด มีอับติมาก มีมารยาทไม่สมควร เป็นองค์อันหนึ่ง เป็นผู้คลุกคลีด้วยคฤหัสถ์ด้วยการคลุกคลีอันไม่สมควร เป็นองค์อันหนึ่ง.

๒. เป็นผู้มีสติวิบัติ เป็นผู้มีอาจารย์วิบัติ เป็นผู้มีทฎฐวิบัติ.

๓. กล่าวติเตียนพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์.

ราชกวี

ด. ผู้ถูกลงตชชนิยกรรรม จะต้องประพตติวัตรอย่างไรบ้าง ?
จงชี้แจงมา.

ด. ผู้ถูกลงตชชนิยกรรรม ต้องประพตติวัตรดังนี้:-

๑. ไม่พึงให้อุปสมบท ไม่พึงให้นิสสัย ไม่พึงให้สามาเณร
อุปัฏฐาก ไม่พึงรับสมมติเป็นผู้สอนนางภิกษุณี แม้ได้รับสมมติแล้ว
ก็พึงงดสอน

๒. สงฆ์ทำกรรรมเพราะอับติใด ไม่พึงต้องอับตินั้นหรืออับติ
อื่นเช่นกัน หรืออับติอันเลวทรามกว่านั้น ไม่พึงติกรรมนั้น ไม่พึง
ติภิกษุผู้กระทำการนั้น

๓. ไม่พึงห้ามอุโบสถ ปวารณา แก่ปกตัตตภิกษุ ไม่ทำความ
มีค่า ไม่พึงเริ่มอนุทาธิกรรณ ไม่พึงยังภิกษุอื่นให้ทำโอกาสเพื่อโจท
เธอ ไม่พึงโจทภิกษุอื่น ไม่พึงให้ภิกษุอื่นให้การ ไม่พึงช่วยภิกษุ

ทั้งหลายให้สู้กันในอธิกรณ์ ภิกษุผู้ถูกลงทัชชณียกรรมพึงประพฤติวัตร
อย่างนี้.

ราชกวี

ถ. ถ้าสงฆ์เห็นว่า ผู้ถูกลงทัชชณียกรรมนั้น ประพฤติชอบ
หายเย่อหยิ่งแล้ว จะพึงระงับกรรมนั้นอย่างไร ?

ต. พึงระงับดังนี้ ภิกษุผู้ถูกลงโทษนั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์ แล้ว
กล่าวคำขอระงับกรรมนั้น ๓ ครั้ง ในลำดับนั้น ภิกษุผู้ฉลาดสามารถ
พึงประกาศสงฆ์บรรยายความนั้น และการที่สงฆ์ระงับกรรมนั้น ด้วย
ญัตติจตุตถกรรมนั้น เพียงเท่านี้เป็นอันสงฆ์ระงับกรรมนั้นแล้ว ภิกษุนั้น
พ้นแล้วจากกรรมนั้น.

ราชกวี

ถ. ตชชณียกรรมนี้ สงฆ์ได้ทำแก่ภิกษุชื่ออะไร ผู้ประพฤติอย่างไร
เป็นครั้งแรก ?

ต. แก่ภิกษุชื่อ ปันฑุกะและโลหิตกะ เป็นครั้งแรก เพราะทำ
ความทะเลาะวิวาทก่อนอธิกรณ์ขึ้นในสงฆ์ ยุภิกษุอื่นให้ก่อการทะเลาะ
วิวาทเกิดอธิกรณ์ขึ้นในสงฆ์บ้าง.

ถ. นิยสกรรม สงฆ์พึงทำแก่ภิกษุผู้มีความประพฤติเช่นไร ?
การทำนิยสกรรมนั้น คือปรับโทษให้ทำอย่างไร ?

ต. นิยสกรรม สงฆ์พึงทำแก่ภิกษุผู้มีอาบัติมาก หรือคลุกคลี
กับคฤหัสถ์ด้วยการคลุกคลีอันไม่สมควร การทำนิยสกรรมนั้น คือ

ปรับโทษให้ถือนิสสัยใหม่ ภิกษุแม่เป็นมัชฌิมะ แม่เป็นเถระแล้วก็ติดูกสงฆ์ทำกรรมนี้แล้ว ต้องกลับถือนิสสัยอีกแม่ในสำนักภิกษุผู้อ่อนกว่า.

๒๔๓๖

ถ. นิสยกรรม สงฆ์พึงทำแก่ภิกษุผู้ประพฤติเช่นไร ?

ต. นิสยกรรม สงฆ์พึงทำแก่ภิกษุผู้มีอาบัติมาก หรือคลุกคลีกับคฤหัสถ์ด้วยการคลุกคลีอันไม่สมควร คือพึงปรับให้ถือนิสสัยใหม่กว่าจะละทิ้งการประพฤติเช่นนั้น.

๓/๕๒๔๖๕

ถ. ใครเป็นรูปแรกที่สงฆ์ได้ลงนิสยกรรม เพราะความประพฤติเสียอย่างไร ?

ต. สงฆ์ได้ทำแกเสขยสภภิกษุเป็นครั้งแรก เพราะมีอาบัติมาก และคลุกคลีกับคฤหัสถ์ ด้วยการคลุกคลีอันไม่สมควร.

ราชกวี

ถ. ภิกษุประพฤติเช่นไร ควรลงปีพพานิยกรรม ? อธิบาย

ต. ภิกษุประพฤติประทุษร้ายสกุล และประพฤติลาก มีข่าวแข็งแ้ง และเพิ่มลักษณะเป็นเหตุทำเข้าอีก ๔ หมวด ดังนี้ :-

๑. เล่นตะนอน ๒. อนาจาร ๓. ลบล้างพระบัญญัติ ๔. มิจฉาชีพ อันเป็นไปในทางกาย ทางวาจา และทั้งกายและวาจา ผู้ประพฤติเช่นนี้ ควรลงปีพพานิยกรรม.

ราชกวี

ถ. ปีพพานิยกรรม สงฆ์ลงโทษแก่ภิกษุชื่อไรเป็นครั้งแรก ?

เพราะความประพฤติเสียอย่างไร ?

ด. สงฆ์ได้ลงโทษแก่ภิกษุ 2 รูป คือ อัสสชิ ๑ ปุณฺณพสุกะ ๑ เป็นครั้งแรก เพราะประพฤติประทุษร้ายสกุล และประพฤติลามก.

ราชกวี

ถ. ปฏิสารณียกรรม สงฆ์ควรทำแก่ภิกษุเช่นไร ? มีวิธีทำอย่างไร ?

ด. สงฆ์ควรทำแก่ภิกษุผู้รุกรานคฤหัสถ์ หรือผู้ตีเตียนพระรัตนตรัยแก่พวกคฤหัสถ์ วิธีทำดังนี้ :- ฟังใจภิกษุนั้นขึ้นก่อน แล้วฟังให้เธอ ให้การแล้วฟังปรับอาบัติ แล้วภิกษุรูปหนึ่งผู้ฉลาดผู้สามารถ ฟังประกาศสงฆ์บรรยายความนั้น และการที่สงฆ์ทำกรรมนั้นแก่เธอ ด้วยฉันทจิตตุดุกรรม แล้วบังคับให้ไปขมาเขา ถ้าเธอไม่อาจ ฟังสมมติภิกษุรูปหนึ่งให้เป็นอนุทูตไปกับเธอ ด้วยฉันทิตุคฺคิกรรม หน้าที ๑ แห่งอนุทูตนั้น เมื่อภิกษุนั้นขมาเขาตามลำพังไม่สำเร็จ ช่วยพูดให้ตกลงแล้วรับอาบัติอันเธอแสดงต่อหน้าเขา แล้วจึงให้มา ถ้าเป็นการตีเตียนพระรัตนตรัย ฟังทำขมาแก่พระรัตนตรัย มิใช่แต่คฤหัสถ์.

๒๔๓๒

ถ. ลักษณะเป็นเหตุให้ทำปฏิสารณียกรรมนั้น ในบาลีกถ่าวไว้ อย่างไร ?

ด. ในบาลีกถ่าวไว้ ๒ หมวด ๆ ละ ๕ ข้อ ดังนี้ :-

๑. ขวนขวายเพื่อมิใช่ลาภ ขวนขวายเพื่อมิใช่ประโยชน์ ขวนขวายเพื่ออยู่มิได้แห่งพวกคฤหัสถ์ คำว่าเปรียบเปรยเขา ยุง เขาให้แตกกัน.

๒. พุคฺติเตียนพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ แก่พวก
คฤหัสถ์ พุคฺคก พุคฺคฆเณ ยังความลับอันเป็นธรรมแก่เขาให้
คลาดเคลื่อนจากจริง.

ต.ปฏิสารณียกรรม สงฆ์ได้ทำแก่สุธรรมภิกษุเป็นคราวแรก
ปรารภเหตุว่า ค่าจิตตคฤหบดี ด้วยถ้อยคำหยาบคาย.

ราชกวี

ถ.อุกเขปนียกรรม ควรลงโทษแก่ภิกษุผู้ประพฤติเช่นไร ?

ต. ควรลงโทษแก่ภิกษุผู้ต้องอาบัติอันเป็นส่วนเทศนาคามินีแล้ว
ไม่ทำคืนอาบัติ ๑ ทีทฎฐิอันเป็นบาป ไม่ยอมสละ ทีฎฐินั้น ๑. ซึ่งเป็น
ทางเสียดสีสามัญญตา และทีฎฐิสามัญญตา สงฆ์พึงทำกรรมชื่อนี้
๓ สถาน ในเพราะไม่เห็นอาบัติ ในเพราะไม่ทำคืนอาบัติ หรือใน
เพราะไม่สละทีฎฐิบาปนั้น สถานใดสถานหนึ่งได้.

ราชกวี

ถ.วัตรสำหรับภิกษุผู้ถูกลงอุกเขปนียกรรม เพิ่มขึ้นจาก
ดัชชณียกรรม อย่างไรบ้าง ?

ต. เพิ่มขึ้นอีก ๔ คือ :-

๑. ไม่พึงยินดีการกราบให้ การยื่นรับ อัญชลีกรรม

สามีจิกรรม การนำอาสนะมาให้ การนำที่นอนมาให้ การนำน้ำมาล้างเท้าให้ การรับบาตรจีวร การอุทหลังให้เมื่ออาบน้ำ.

๒. ไม่พึงกำจัดภิกษุปกตัตตะ ด้วยสี่วิบัติ อาจารย์วิบัติ ติฎฐวิบัติ อาชีวิวิบัติ ไม่พึงยังภิกษุให้แตกกัน.

๓. ไม่พึงนุ่งห่มอย่างคฤหัสถ์ อย่างเดียรถีย์ ไม่พึงคบเดียรถีย์ พึงคบภิกษุ พึงศึกษาสิกขาแห่งภิกษุ.

๔. ไม่พึงอยู่ในอาวาส ในอนาวาส ในอาวาสหรืออนาวาส มีเครื่องมุงเดียวกันกับภิกษุปกตัตตะ เห็นภิกษุปกตัตตะแล้ว พึงลุกจากอาสนะ ไม่พึงรุกรานภิกษุปกตัตตะ จากข้างในหรือข้างนอกแห่งวิหาร นี้เป็นวัตรเพิ่มจากคัมภีร์นियกรรม.

ราชกวี

ถ.ภิกษุกล่าวคัดค้านพระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้า สงฆ์ลงโทษยกวัตรเธอ แต่เธอยังอยู่ในมหาสีมาเดียวกัน สงฆ์จะทำสังฆกรรม ควรจะเรียกเธอให้เข้าในหัตถบาสหรือไม่ต้อง จะควรปฏิบัติอย่างไร ?

ต. ไม่ต้อง ควรให้เธอออกจากมหาสีมานั้นแล้ว จึงทำสังฆกรรม.

๑๘/๕/๒๔๖๖

ถ. บัพพานियกรรมและอุกเขปนियกรรม ถ้าเนื่องกัน จะลงกรรมไหนก่อน กรรมไหนหลัง เหตุไร ?

ต. บัพพานियกรรมเป็นกิจพึงทำก่อน ผู้ถูกทำเกาะกะ จึงสวด

สมณูภาสนะบังคับให้หยุด ไม่ทำตามปรับด้วยสังฆาทิเสส. อุกเขปนียกรรม เพราะไม่ละทิวฐิปป เป็นกิจอันจะพึงทำภายหลังแต่สวดสมณูภาสนะ บังคับแล้วไม่ทำตาม และถูกปรับปาจิตตีย์.

ราชกวี

ถ. ภิกษุชื่อไร ได้ถูกสงฆ์ลงอุกเขปนียกรรมคราวแรก เพราะเหตุอย่างไร ?

ต. ภิกษุชื่ออริฎฐะ เพราะกล่าวคำนพระธรรมเทศนา ไม่ละทิวฐิปปเป็นครั้งแรก และได้ทำแก่นันนภิกษุเป็นครั้งแรก เพราะไม่เห็นอาบัติ และเพราะไม่ทำคืนอาบัติ.

ราชกวี

ด.ภิกษุผู้ประพฤติไม่ใช่อ่างไร สงฆ์ควรลงตัสสปปาปิยสิกากรรม อธิบาย ?

ต. ภิกษุผู้เป็นจำเลยในอธิกรณ์ ถูกชักในท่ามกลางสงฆ์ ให้การกลับไปกลับมา ปฏิเสธแล้วกลับปฎิญา ๆ แล้วกลับปฏิเสธ พุดถลากไถล เพื่อกลบเกลื่อนข้อที่ถูกชัก พุดมุสาซึ่งหน้า ภิกษุผู้จำเลยทำไม่ใช่อ่างนี้ สงฆ์ควรเพิ่มโทษขึ้นอีกส่วนหนึ่ง จากอาบัติที่ต้อง.

ราชกวี

ฉ. กรรมอะไรสำหรับทำแก่โจทก์ กรรมอะไรสำหรับทำแก่จำเลย เหตุไร ?

ต. ตัชชนียกรรมสำหรับลงโทษแก่โจทก์ ผู้จงใจหาความเท็จใส่ภิกษุอื่น ได้ชื่อว่าก่ออธิกรณ์ขึ้นในสงฆ์ ตัสสปปาปิยสิกากรรม

สำหรับทำแก่งิษผู้เป็นจำเลย ผู้ตั้งใจปกปิดความประพฤดิเสีของตน ด้วยการให้เท็จ.

ราชกวี

ถ. ตัสดปาปิยสิกการรม ได้ทำแกเไครในคราวแรก โดยอ้างเหตุอย่างไร ?

ต. ได้ทำแกเอุวาพิกษเป็นครั้งแรก โดยอ้างเหตุว่าเป็นจำเลยในอนุวาทาธิกรณ ถูกชักในท่ามกลางสงฆ์ ในการกลับไปกลับมาปฏิเสธแล้วกลับปฏิญญา ๆ แล้วกลับปฏิเสธ พุดถลากไถล เพื่อกลบเกลื่อนข้อมีถูกชัก.

ราชกวี

ถ. กฤหัสถ์ที่ประกอบด้วยโทษ ๘ ประการ แม้อย่างใดอย่างหนึ่ง ทรงอนุญาตให้สงฆ์คว่ำบาตร โทษ ๘ ประการนั้น อะไรบ้าง ?

ต. โทษ ๘ ประการนั้น คือ ๑. ขวนขวายเพื่อมิใช่ลาภ ๒. ขวนขวายเพื่อมิใช่ประโยชน์ ๓. ขวนขวายเพื่ออยู่ไม่ได้แห่งภิกษุทั้งหลาย ๔. คำว่าเปรียบเปรยภิกษุทั้งหลาย ๕. ยุยงภิกษุทั้งหลายให้แตกกัน ๖. กล่าวติเตียนพระพุทธ ๗. กล่าวติเตียนพระธรรม ๘. กล่าวติเตียนพระสงฆ์

ถ. บุคคลประกอบด้วยโทษเช่นไรบ้าง สงฆ์ควรคว่ำบาตรแกจเขา ซึ่งเรียก่านิกคหกรรม ?

ด. ประกอบด้วยโทษ ๘ ประการอย่างใดอย่างหนึ่ง คือขวน
ขวายเพื่อมิใช่ลาภ ๑ เพื่อมิใช่ประโยชน์ ๑ เพื่ออยู่ไม่ได้แห่งภิกษุ
ทั้งหลาย ๑ คำว่าเปรียบเปรยภิกษุทั้งหลาย ๑ ยุงภิกษุทั้งหลายให้
แตกกัน ๑ กล่าวติเตียนพระพุทธ ๑ กล่าวติเตียนพระธรรม ๑
กล่าวติเตียนพระสงฆ์ ๑ ควรคว่ำบาตร.

๑๘/๕/๒๔๖๖

ฉ. วิธีทำการคว่ำบาตรแก่ภุชงค์นั้นอย่างไร ? อธิบาย.

ด. วิธีทำให้สงฆ์ประชุมกัน ภิกษุรูปหนึ่งพึงประกาศสงฆ์
บรรยายโทษของเขา และการที่สงฆ์คว่ำบาตรแก่เขา ด้วยญัตติ
ทุติยกรรม ในที่ลับหลัง คือนอกหัตถบาต เพียงเท่านี้ ชื่อว่าสงฆ์ได้
คว่ำบาตรแก่เขาแล้ว.

ราชกวี

ฉ. ภุชงค์ถูกสงฆ์คว่ำบาตรแล้ว มีข้อห้ามไม่ให้ภิกษุติดต่อกัน
อย่างไรบ้าง ถ้าภิกษุละเมิดมีผิดอย่างไร ?

ด. มีห้ามมิให้ภิกษุทั้งหลายคบด้วย ถึงไม่รับบิณฑบาต ไม่รับ
นิมนต์ ไม่รับไทยธรรมของเขา ถ้าภิกษุละเมิดควรลงโทษได้ โดย
ฐานสมคบกับภุชงค์ด้วยการสมคบอันไม่สมควร.

ราชกวี

ฉ. เมื่อถูกคว่ำบาตรแล้ว เขารู้สึกผิด กลับประพฤติดี
สงฆ์จักทำอย่างไร ?

ด. สงฆ์ควรระงับกรรมนั้น เรียกว่าหงายบาตร วิธีทำให้ผู้นั้น

เข้าไปหาสงฆ์ กล่าวขอหยายบาตร ภิกษุรูปหนึ่งพึงประกาศสงฆ์
เพื่อหยายบาตรให้แก่เขาด้วยอุตติหุตติยกรรม เพียงเท่านี้ชื่อว่าหยาย
บาตรแล้ว.

ราชกวี

ถ. การคว่ำบาตร สงฆ์ได้ทำแก่ใครในคราวแรก มีเรื่อง
อย่างไร ?

ต. สงฆ์ได้ทำแก่เจ้าวัชตลิจฉวีเป็นคราวแรก มีเรื่องว่าภิกษุ
เมตเตยยะ และกุมมชกะ เสี่ยมสอนให้ใส่ความพระทัฬหฬมัลลบุตร ว่า
ทำชั่วด้วยภรรยาของตน.

ราชกวี

สังฆเภทและสังฆสามัคคี

ถ. ใครเป็นผู้ทำลายสงฆ์ และใครเป็นผู้ชวนขวยเพื่อทำลาย
สงฆ์ให้แตกกัน ? จงชี้แจง

ต. ภิกษุท่านนั้นเป็นปกติตะเป็นสมานสังวาส ตั้งอยู่ในสีมา
ร่วมกัน ย่อมอาจทำลายสงฆ์ให้แตกเป็นก๊กเป็นพวกได้ ภิกษุณี
นางสิกขมานา สามณเณร สามณเณรี อุบาสก อุบาสิกา ทำลาย
สงฆ์ให้แตกกันหาได้ไม่ได้เพียงชวนชวนเพื่อจะทำลายท่านั้น.

ราชกวี

ถ. ทางที่จะให้สงฆ์แตกกันนั้น มีอย่างไร ? จงบรรยาย.

ต. ทางที่จะให้สงฆ์แตกกันมี ๒ ทาง คือ :-

๑. มีความเห็นปรารถนาระชรรวมวินัยแพกกัน เกิดเป็น
วิวาทาธิกรณขึ้น

๒. ความปฏิบัติไม่สม่าเสมอกัน ยิ่งหย่อนกว่ากัน เกิด
รังเกียจกันขึ้น ทางที่จะให้สงฆ์แตกกันมี ๒ ทาง
เท่านั้น.

ราชกวี

๑. สงฆ์ราชกับสังฆเภท มีอธิบายต่างกันอย่างไร ?

๒. มีอธิบายต่างกันอย่างไร เมื่อวิวาทาธิกรณเกิดแล้วก็ดี

ความปฏิบัติยิ่งหย่อนกว่ากัน จนเกิดวิวาทาธิกรณก็ดี สงฆ์ยังไม่
แยกทำอุโบสถปวารณาและสังฆกรรมเพียงใด ตลอดกาลเพียงนั้น
เป็นสงฆ์ราช เมื่อแยกกันทำแล้วเป็นสังฆเภท ความแตกกันก็เพราะ
อธิกรณเกิดขึ้น แยกทำสังฆกรรม และไม่แยกทำสังฆกรรม.

ราชกวี

๑. ในขณะสงฆ์ฝ่ายหนึ่งทำสังฆกรรมอยู่ ภิกษุผู้เป็นนานา-
สังฆาสรูปเดียวหรือหลายรูปเข้ามาในสีมา กรรมทที่ทำนั้น จะต้อง
กลับทำใหม่หรือไม่ เหตุไร ?

๒. กรรมที่ทำนั้น ไม่ต้องกลับทำใหม่ คือไม่เสียกรรม เพราะ
ทั้ง ๒ ฝ่ายนั้นเป็นนานาสังฆาของกันและกัน เมื่อภิกษุถูกลวอกเขป-
นียกรรมเช่นเดียวกัน. มีเรื่องเล่าไว้ใน โสฬสพีชนธกะว่า สงฆ์ฝ่าย
พระธรรมกถิกถูกลวอกเขปนียกรรม คงทำอุโบสถและสังฆกรรมใน
สีมานั้น สงฆ์ฝ่ายพระวินัยธร ผู้ทำอุกเขปนียกรรมแก่พระธรรมกถิก

ออกไปทำอุโบสถและสังฆกรรมนอกสีมา พระศาสดาทรงทราบเข้า
ตรัสว่า ถ้าต่างฝ่ายต่างจัดทำอุโบสถและสังฆกรรมในสีมานั้นถูกตาม
ระเบียบยุติและอนุสาวนาที่ทรงบัญญัติไว้ สังฆกรรมของทั้ง ๒ ฝ่าย
นั้น จักเป็นกรรมไม่กำเริบ ควรแก่ฐานะ เพราะทั้ง ๒ ฝ่ายเป็น
นานาสังวาสของกันและกัน.

ราชกวี

ถ. ความเป็นนานาสังวาสแห่งกันและกันนี้ เมื่อสงฆ์ทั้ง ๒ ฝ่าย
ปรองดองกัน เข้าได้เอง จักชื่อว่าเป็นสมานสังวาสกันได้หรือไม่ ?
เหตุไร ?

ต. ชื่อว่าเป็นสมานสังวาสกันได้ เพราะสงฆ์ปรองดองเป็นหมู่
เดียวกันนั้น ความเป็นนานาสังวาสแห่งกัน ย่อมระงับไปเอง.

ราชกวี

ถ. ความเป็นสมานสังวาสมีอย่างไรบ้าง ? จงชี้แจง

ต. ความเป็นสมานสังวาส มี ๒ คือ :-

๑. ทำตนให้เป็นสมานสังวาสเอง.

๒. สงฆ์ระงับอุกเขปนียกรรมนั้นเสีย รับเข้าสังวาส

ตามเดิม.

ราชกวี

ถ. ทำตนให้เป็นนานาสังวาสนั้น คือทำอะไร ? อธิบาย.

ต. ทำตนให้เป็นสังวาสนั้น คือไม่ยอมร่วมอุโบสถและ
สังฆกรรมด้วย หรือแตกออกจากหมู่เดิม ไปตั้งเป็นก๊กเป็นพวกอยู่

ตามลำพังเช่นภิกษุพวกพระเทวดาทัดดีเป็นตัวอย่าง.

ราชกวี

ถ. สามัคคีอุโบสถ มีพระพุทธานุญาตให้สงฆ์ทำเป็นครั้งแรก
ในคราวไหน มีวิธีทำอย่างไร ?

ต. มีพระพุทธานุญาตให้สงฆ์ทำเป็นครั้งแรก ในคราวที่พระ
ธรรมกถึกและพระวินัยธรกับพวกทั้ง ๒ ฝ่าย กลับสามัคคีปรองดองกัน
ภิกษุใน ๒ ฝ่ายนั้นต้องเข้าประชุมทุกรูป แม้ภิกษุไข้ก็ต้องมา จะให้
ฉันหามีได้ ภิกษุรูปหนึ่งสวดประกาศความสามัคคีแห่งสงฆ์ ด้วย
ญัตติทุติยกรรม ในลำดับนั้นทำอุโบสถสวดพระปาฏิโมกข์.

๒๔๖๓

ถ. สังฆสามัคคี จะเกิดได้ ด้วยเหตุอย่างไรบ้าง ? จงชี้แจง

ต. สังฆสามัคคีจะเกิดได้ ด้วยเหตุ ๒ อย่าง คือ :-

๑. วิวาทิภรณ์ระงับด้วยตกลงกันเอง หรือยอมรับวินิจฉัย
ของสงฆ์อีกฝ่ายหนึ่ง หรือของภิกษุบางรูป.

๒. อาปัติตติภรณ์ระงับด้วยติณวัตถการกวินัย คือ ประนีประนอม
กัน ไม่สาธกความผิดของกันและกัน.

ราชกวี

ถ. สังฆสามัคคี ท่านวางวิธีไว้อย่างไร จึงจะเป็นกิจลักษณะ ?
อธิบาย.

ต. ท่านวางวิธีไว้ดังนี้ : ภิกษุทั้งหมดทั้ง ๒ ฝ่ายพึงประชุมกัน
ไม่พียงนำฉันหะของภิกษุไร ๆ ภิกษุรูปหนึ่งหรือหลายรูปพึงสวดประกาศ

ความสามัคคีแห่งสงฆ์ด้วยกรรมวาจา ตามระเบียบแห่งความสามัคคี
ในลำดับแห่งการระงับวิวาทาธิกรณ์ หรือแห่งติณวัตถารกวินัย แต่
นั้นพึงทำสามัคคีอุโบสถ สวดพระปาฏิโมกข์ขึ้น วิธีทำอย่างนี้ จึงจะ
เป็นกิจลักษณะ.

ราชกวี

ปริณณะ

ถ. การลาสิกขาของภิกษุณี เหมือนของภิกษุ หรือต่างกัน
อย่างไร ?

ต. ไม่เหมือนของภิกษุ ภิกษุผู้จะลาสิกขา ต้องตั้งใจปฎิญญา
ตนเป็นผู้อื่นจากภิกษุ ด้วยถ้อยคำอันชัดเจนเฉพาะเป็นปัจจุบันกาล
ต่อหน้าบุคคลที่รู้ความแล้วละเพศภิกษุเสีย ส่วนภิกษุณีไม่ต้องทำ
อย่างภิกษุ ตั้งใจไม่เป็นภิกษุณี เปลื้องผ้านุ่งห่มของภิกษุณีเพศเสีย
ก็ชื่อว่าเป็นอันลาสิกขา.

๓/๕/๒๔๖๘

ถ. การลาสิกขา ต้องทำเป็นกิจลักษณะอย่างไร ? อธิบาย.

ต. เป็นกิจลักษณะดังนี้ :- ๑. ทำเพื่อตั้งใจลาสิกขาจริง ๆ เป็น
แต่ลำพังว่าเล่น หรือท่องตำรา หรือกล่าวโดยอาการแสดงวินัยกถา
ไม่นับว่าลาสิกขา ๒. ปฎิญญาด้วยคำเด็ดขาด ไม่ใช่รำพึง ไม่ใช่
ปริกัป ไม่ใช่อ้างความเป็นมาแล้ว หรือจักเป็นข้างหน้า ๓. ลั่นวาจา
ปฎิญญาด้วยตนเอง ให้ผู้อื่นปฎิญญาแทน ใช้ไม่ได้ ๔. ผู้ปฎิญญา
เป็นคนปกติ ไม่ใช่บ้า ไม่ใช่ผู้เสียสติถึงเพื่อ ไม่ใช่ผู้กระสับกระส่าย

เพราะทุกขเวทนาถึงไม่รู้ตัว ผู้รับปฏิญญาก็เป็นคนปกติเหมือนกัน

๕. ผู้รับปฏิญญาเข้าใจคำนั้นในทันที การปฏิญญาพร้อมด้วยจิต ด้วยกาล ด้วยวจีประโยค ด้วยบุคคล และด้วยความเข้าใจ เช่นนี้ จึงเป็นกิจลักษณะ.

ราชกวี

ถ. ปฏิญญาด้วยคำเด็ดขาดอย่างไร จึงจะเป็นอันลาสิกขาโดยชอบแก่พระวินัย ? อธิบาย.

ต. ปฏิญญาด้วยคำเด็ดขาดคือกล่าวว่ สิกขัม ปัจจกฺขามิ ข้าพเจ้าลาสิกขา หรือว่า คิหิตี มํ ชาเรถ ท่านทั้งหลายจงทรงข้าพเจ้าไว้ว่า เป็นคฤหัสถ์ คำปฏิญญาอย่างนี้ เรียกว่าเป็นคำเด็ดขาด.

ราชกวี

ถ. การลาสิกขาแสดงกายประโยค คือเปลื้องผ้ากาสายะเอง หรือผู้อื่นเปลื้องให้แล้ว นุ่งห่มอย่างคฤหัสถ์ จะเป็นอันลาสิกขาหรือไม่ ? อธิบาย.

ต. ไม่นับว่าเป็นอันลา เพราะไม่ตั้งใจลาสิกขา ทั้งไม่ได้ ถิ่นวาจาด้วยตนเอง ต่อหน้าผู้อื่นผู้รู้ความว่าตนปฏิญญาว่าลาสิกขา หรือเป็น คฤหัสถ์ ท่านปรับผู้ทำเช่นนั้นด้วยอาบัติทุกกฏ เพราะนุ่งห่มผ้าคฤหัสถ์.

ราชกวี

ถ. การลาสิกขาทำอย่างไร จึงชื่อว่าเป็นอันลาถูกต้อง ?

ต. ผู้ลาสิกขาเป็นคนปกติ ต้องตั้งใจ และปฏิญญาตนเป็นผู้อื่น

จากภิกษุ ด้วยถ้อยคำชัดเจนเฉพาะเป็นปัจจุบันกาล ต่อหน้าภิกษุ หรือสงฆ์ผู้เข้าใจความนั้น เสร็จแล้วละเพศภิกษุเสีย อย่างนี้จึงชื่อว่า เป็นอันลาถูกต้อง.

๗/๕/๒๔๖๕

ถ. บุคคลที่ทรงอนุญาตให้นาสนานั้น คือชนิดไหน ? จงชี้แจง.

ต. บุคคล ๓ ประเภท คือผู้ต้องปาราชิกแต่ยังปฏิญญาตนเป็น ภิกษุอยู่ ๑ บุคคลผู้อุปสมบทไม่ขึ้น ใ้ได้รับอุปสมบทแต่สงฆ์ ๑ สามเณรผู้ประกอบด้วยโทษ ๑๐ คือล่วงสิกขาบท ๕ เบื้องต้นเป็น ปกติ ติเตียนพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นมิจฉาทิฎฐิ ข่มขืน ทำเรากิษุณี ๑ บุคคล ๓ ประเภทนี้ทรงอนุญาตให้นาสนา.

ราชกวี

ถ. นาสนาสามเณรผู้ประพฤติมิชอบ มีอย่างไรบ้าง ?

ต. นาสสามเณรมี ๒ อย่าง อย่างแรงให้ละเพศเป็นคฤหัสถ์ ๑ อย่างเพลาล้อออกจากสำนัก ห้ามไม่ให้ภิกษุรับเลี้ยงไว้ ปรับอาบัติ ปาจิตตีย์แก่ภิกษุผู้คน ๑.

ราชกวี

ถ. นาสนามีอย่างไรบ้าง ? ยกตัวอย่าง.

ต. นาสนามี ๓ อย่าง คือ ลิงคนาสนา ให้ฉิบหายจากเพศ เช่นให้ฉิบหายจากเพศภิกษุหรือสามเณร ๑ สัมโภคนาสนา ให้ฉิบหาย จากการกินร่วม เช่นภิกษุถูกลงอุกเขปนียกรรม สามเณรถูกล้อออกจากสำนัก ๑ สังวาสนาสนา ให้ฉิบหายจากสังวาส เช่นภิกษุต้อง

นายปราชิก สงฆ์ห้ามสังวาสเสียทีเดียว ๑.

ราชกวี

ถ. นาสนา กับ ทัณฑกรรมต่างกันอย่างไร ? ควรค่าแก่ใคร ?
ต. ต่างกันดังนี้ : การยังบุคคลผู้ไม่สมควรถือเพศให้ละเพศเสีย เรียกว่า นาสนา แปลว่าให้ฉิบหายเสีย. การลงโทษแก่ผู้มีความผิดไม่ถึงศาสนา เรียกว่า ทัณฑกรรม เช่น ให้ตักน้ำ ขนทราย เป็นต้น ทั้ง ๒ อย่างนี้ควรทำแก่บรรพชิตผู้ทำผิด ตามโทษานุโทษนั้น ๆ.

๗/๕/๒๔๖๕

ถ. การลงทัณฑกรรม จะพึงทำแก่ใคร เพราะประพฤติกพร่องอย่างไร ?

ต. การลงทัณฑกรรม จะพึงทำแก่ภิกษุสามเณรผู้ประพฤติมิชอบ เช่น ภิกษุขาดกิจวัตร หรือล่วงกติกาสงฆ์ หรือของอุปัชฌาย์อาจารย์ สามเณรล่วงสิกขาบทเบื้องปลาย ๕ หรือล่วงทัณฑกรรม ๕ แต่บัดนี้สามเณรเมื่อรู้ความบกพร่องในศีล ขอทัณฑกรรมแล้วขอศีลใหม่.

ราชกวี

ถ. ในบาลีระบุความผิดของสามเณรไว้อย่างไร ? ต่างจากพระอรธรรคถาจารย์อย่างไร ?

ต. ในบาลีระบุความผิดไว้ ๕ คือ :

๑. ขวนขวายเพื่อมิใช่ลาภ.

๒. เพื่อมิใช่ประโยชน์

๓. เพื่ออยู่ไม่ได้แห่งภิกษุทั้งหลาย.

๔. คำว่าเปรียบเปรยภิกษุทั้งหลาย.

๕. ขุนภิกษุทั้งหลายให้แตกต่างกัน.

พระอรรถกถาจารย์ว่าล่องสีกขาบท ๕ เบื้องปลาย ต่างกัน
อย่างนี้.

ราชกวี

ถ. การลงทัณฑ์กรรมเป็นหน้าที่ของใคร ?

ต. การลงทัณฑ์กรรมเป็นหน้าที่ของสงฆ์ก็มี เป็นหน้าที่ของ
บุคคล คืออุปัชฌาย์อาจารย์ก็มี ทั้งนี้แล้วแต่ความสมควรแก่โทษที่ผิด
ร้ายแรงหรืออ่อนเพลา.

ราชกวี

ถ. ประณามคืออะไร ? ใครทำแก่คนชนิดไหน?

ต. ประณามคือการตัดสิทธิแก่ผู้ประพฤติมิชอบ ไม่คบด้วย
แปลว่า ผลักออก. ควรทำแก่สหธรรมิกก็มี แก่คฤหัสถ์ก็มี ทำเป็น
การสงฆ์ก็มี เป็นการบุคคลก็มี.

๓/๕/๒๔๖๕

ถ. ประณามภิกษุและคฤหัสถ์อย่างไรเป็นการสงฆ์ ? อธิบาย.

ต. การทอกเขปนิยกรรมแก่ภิกษุ ในเพราะไม่เห็นอบัติที่ดี
ในเพราะไม่ทำคืนอบัติที่ดี ในเพราะไม่ละทิฐฐิบาปก็ดี ยกเสียจาก
สมโภชชั่วคราว หรือการลงพรหมทัณฑ์แก่ภิกษุฉันทันนั้นก็ดี เรียกว่า
ประณามภิกษุเป็นการสงฆ์.

การคว่ำบาตรแก่อาสาสมัครประกอบด้วยองค์เป็นโทษ ๘ อย่าง มี ขวนขวายเพื่อมิใช่ลาภแห่งภิกษุทั้งหลายเป็นต้น เรียกว่าประณาม คฤหัสถ์เป็นการสงฆ์.

ราชกวี

ก. การลงพรหมทัณฑ์นั้น คือทำอะไร ? อธิบาย.

ข. การลงพรหมทัณฑ์ คือ อปโลกนัสงฆ์เป็นการนัดหมาย กัน ไม่ให้ตักเตือนว่ากล่าวสั่งสอนภิกษุชื่อนั้น เธอทำอย่างไรอย่าง หนึ่งก็ช่าง ปล่อยให้ปรากฏด้วยกรรมของตน การทำอย่างนี้เรียกว่า ลงพรหมทัณฑ์.

ราชกวี

ก. การประณามสามเณรเป็นการสงฆ์นั้นอย่างไร ?

ข. การไล่กัณฐกสามเณรออกเสียจากหมู่ทั้งเพศ เป็นการ ประณามสามเณรเป็นการสงฆ์ จึงห้ามภิกษุไม่ให้คบด้วย ปรับผู้ ละเมิดด้วยอาบัติปาจิตตีย์.

ราชกวี

ก. ประณามเป็นการสงฆ์ ปละประณามเป็นการบุคคล ต่าง กันอย่างไร ? อธิบาย.

ข. ต่างกัน ประณามเป็นการสงฆ์นั้น ประทานอำนาจแก่สงฆ์ ประณามเป็นการบุคคลนั้น ประทานอำนาจแก่อุปัชฌาย์อาจารย์ ต่าง กันอย่างนี้.

ราชกวี

ก. การนาสนา ลงทัณฑกรรม ให้ประณาม เหล่านี้ เป็นอัน
ประทานอำนาจแก่ใคร ?

ข. ทรงประทานอำนาจแก่สงฆ์บ้าง แก่บุคคลบ้าง เป็นนิกคหะ
อย่างหนึ่งของผู้ปกครองอันจะพึงเว้นเสียมิได้.

ราชกวี

ภิกษุณี

ก. วิธีขอสิกขาสมมติเป็นนางสิกขมานา มีอย่างไร ?

ข. วิธีขอสิกขาสมมติเป็นนางสิกขมานามีอย่างนี้ : หญิงผู้มุ่ง
อุปสมบทเป็นภิกษุณี ต้องบรรพชาเป็นสามเณรีก่อน เมื่ออายุ ๑๘ เต็ม
แล้ว พึงขอสิกขาสมมติต่อภิกษุณีสงฆ์ เมื่อกำหนดให้รักษาสิกขาบท
๖ ประการครบ 2 ปีเป็นบุรพภาคแห่งอุปสัมปทาแล้ว ภิกษุณีรูปหนึ่ง
พึงประกาศภิกษุณีสงฆ์ให้สิกขาสมมติแก่สามเณรีนั้น ด้วยญัตตจิตตย-
กรรมวาจา จบแล้ว พึงว่าน่าให้สมทานสิกขาบท ๖ ตั้งแต่วันจาก
ปาณาติบาตถึงวิกาลโภชน์ เพียงเท่านั้นเป็นเสร็จการของสิกขาสมมติ.

ราชกวี

ก. คำขอสิกขาสมมติของนางสิกขมานานั้น เป็นคำไทยว่า
อย่างไร ?

ข. ว่าอย่างนี้ อีฉันเป็นนางสาวของแม่เจ้าชื่อนี้ มีอายุ ๑๘ ปี
ขอสมมติเพื่อศึกษาในธรรม ๖ ประการ ๒ ปีเจ้าข้า.

ราชกวี

ก. ในธรรม ๖ ประการนั้น ให้ประพฤติกเรงครัดอย่างไร ?

หรือขาดตกบกพร่องบ้างก็ได้.

ด. เครื่องครัดไม่ขาดตกบกพร่องเลยถึง ๒ ปีถ้วน ถ้าขาดในระหว่าง ต้องประพฤติดั้งแต่ต้นไปใหม่.

ราชกวี

ถ. เมื่อเป็นนางสิกขมานา ๒ ปีแล้ว จะอุปสมบทเป็นภิกษุณี มีวิธีอย่างไร ?

ด. มีวิธีอย่างนี้ นางสิกขมานานั้น ฟังเข้าไปหาภิกษุณีสงฆ์ ของวุฒฐาปนสมมติ คือขออนุญาตเพื่ออุปสมบท คำขอว่า อีฉันเป็นนางสาวของแม่เจ้าชื่อนี้ มีอายุ ๒๐ ปีเต็ม มีศึกษาอันศึกษาแล้วในธรรม ๖ ประการ ๒ ปี ขอวุฒฐาปนสมมติต่อสงฆ์เจ้าข้า. ภิกษุณีรูปหนึ่งฟังประกาศสงฆ์ให้วุฒฐาปนสมมติ ด้วยฉัตติหุคิยกรรมวาจา ต่อได้วุฒฐาปนสมมติแล้ว จึงจะอุปสมบทได้.

ราชกวี

ถ. มีพระบัญญัติให้สิกขมานารักษาสิกขาบท ๖ ครบ ๒ ปีก่อนนั้นมีประสงค้อย่างไร ? จงอธิบาย.

ด. มีประสงค์ว่า เพื่อป้องกันหญิงมีครรภ์ และมีลูกอ่อนยังคืบนม มิให้เข้ามาอุปสมบท จะไม่ต้องคลอดบุตรและเลี้ยงลูกอ่อนในเมื่อเป็นภิกษุณีแล้ว มีประสงค์อย่างนี้ จึงมีบัญญัติเช่นนั้น .

ราชกวี

ถ. หญิงมีสามี ท่านกำหนดกี่ปี จึงจะอุปสมบทได้ เหตุไร ?

ด. ท่านกำหนด ๑๒ ปี จึงจะอุปสมบทได้ โดยอธิบายว่า จัก

เป็นสามเณริมาทำไรก็ตาม นับแต่พรากจากสามีแล้ว ๑๐ ปี จึงจัก
ของสิกขาสम्मติเป็นนางสิกขมานา พอศึกษาครบกำหนด ก็พอครบ
๑๒ ปี เป็นกาลที่จะอุปสมบทเป็นภิกษุณีได้.

ราชกวี

ถ. สิกขมานาผู้ศึกษาครบ ๒ ปีแล้ว และได้วุฒุปนสมมติแล้ว
เป็นภิกษุณีหรือยัง หรือยังต้องทำอะไรอีก ? อธิบาย .

ต. ต้องมีวิธีทำต่อไปอีก คือต้องถือภิกษุณีรูปหนึ่งเป็นปวัตตินี
ในอุปสัมปทา พึงทำในภิกษุณีสงฆ์ก่อน พึงบอกบาตรจีวรแล้ว พึง
บอกให้ไปยืนข้างนอก สงฆ์พึงสมมติภิกษุณีรูปหนึ่งให้ออกไปชักซ้อม
อุปสัมปทาเปกขา ด้วยญัตติกรรมแล้ว พึงออกไปชักซ้อม ครั้นแล้ว
เข้าไปหาสงฆ์ แจ้งได้ว่าได้ชักซ้อมแล้ว ขออนุญาตเรียกเข้ามา
ด้วยญัตติกรรม ในลำดับนั้น อุปสัมปทาเปกขาขออุปสมบท ภิกษุณี
ที่ได้สมมตินั้นเป็นผู้ถามอันตราภิกษุณีแล้วพึงประกาศสงฆ์เพื่อ
อุปสมบทผู้นั้นเป็นภิกษุณีด้วยญัตติจตุตถกรรมวาจา เหมือนกรรม-
วาจาอุปสมบทภิกษุ เปลี่ยนบางบทและเปลี่ยนลึงค์โดยสมควรแก่
นิยมและเพศ จบแล้วก็เป็นภิกษุณี.

ราชกวี

ถ. นางภิกษุณี ผู้จะได้รับเป็นปวัตตินีนั้น กำหนดพรรษาและ
คุณสมบัติอย่างไร ? อธิบาย.

ต. ท่านกำหนดพรรษา ๑๒ ถ่วงแล้ว มีคุณสมบัติ คือ ต้อง
เป็นผู้ฉลาดสามารถและเป็นลัทธิ จึงสมมติให้เป็นปวัตตินีได้ ถ้า

ขาดอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่พึงสมมติ.

ราชกวี

ถ. วิธีสมมติปวัตตินี คืออย่างไร ?

ต. ภิกษุผู้จะเป็นปวัตตินี พึงเข้าไปหาภิกษุผู้สงฆ์ว่า คนมีชื่ออย่างนี้ มีพรรษา ๑๒ เต็มแล้ว ขออุทฺธสาปนสมมติ ภิกษุผู้สงฆ์ผู้จะสมมติ จึงพิจารณาภิกษุผู้มาขอ สมควรจึงสมมติให้ ไม่สมควรไม่พึงสมมติ. ภิกษุรูปหนึ่งประกาศสงฆ์เพื่อให้อุทฺธสาปนสมมติแก่เขาคด้วยฉัตติทุกติกรรมวาจา เมื่อจบแล้ว ภิกษุผู้มาขอนั้นเป็นปวัตตินี.

ราชกวี

ถ. ปวัตตินีผู้อุปสมบทสหชวีณี มีกำหนดอย่างไร ?

ต. มีกำหนดดังนี้ : คือจะให้อุปสมบททุกปีไม่ได้ ต้องเว้นในระหว่างและในปีที่เป็น จักให้อุปสมบทในปีเดียวกัน ๒ รูปไม่ได้ ให้อุปสมบทได้แต่รูปเดียว.

ราชกวี

ถ. สหชวีณี กับ ปวัตตินี เทียบกับของภิกษุได้หรือไม่ ถ้าได้จงตอบ ถ้าไม่ได้ก็ไม่ต้องตอบ ?

ต. เทียบกันได้ สหชวีณี เทียบสัทธวิหาริก ปวัตตินี เทียบอุปัชฌายะ.

๓/๕/๒๔๖๘

ถ. นางสิกขมานาอุปสมบทแล้วในภิกษุผู้สงฆ์ นับว่าเป็น

ภิกษุณีแล้ว หรือจักทำอย่างไรอีก ?

ด. นับว่าเป็นภิกษุณี แต่ยังไม่เต็มภูมิ เป็นแต่ผู้อุปสมบทแล้ว
ในสงฆ์ฝ่ายหนึ่ง พึงหวังอุปสมบทในภิกษุสงฆ์อีกวาระหนึ่ง จึงจะ
เป็นภิกษุณีเต็มที.

ราชกวี

ถ. ภิกษุณีถือศีลอยู่กับปวัตตินี นานเท่าไร ?

ต. ภิกษุณีถือศีลอยู่ไม่นาน มีประมาณเพียง ๒ ปี เท่านั้น.

ราชกวี

ถ. ผ้าครองของนางภิกษุณี มีกี่ผืน คืออะไรบ้าง ?

ต. ผ้าครองของนางภิกษุณี มี ๕ ผืน คืออัตรवासก ๑

อุตตราสงค์ ๑ สัสมาฎี ๑ สังกัจฉิกะ ผ้ารัดหรือผ้าโอบรักแร้ ๑

อุทกสาฎิกา อ้าอาบ ๑.

ราชกวี

ถ. อัญญาวัตตุกา สิกขาบทของภิกษุณีนั่น คืออะไรบ้าง ? ต้อง
ทั้งหมดจึงชื่อว่าเป็นอันล่วงสิกขาบทนั้น หรือแต่อย่างใดอย่างหนึ่งก็ชื่อ
ว่าล่วงเหมือนกันจงอธิบาย.

ต. คือ ยินดีจับมือของบุรุษผู้กำหนด ๑ ยินดีการจับชายผ้าของ

เขา ๑ ยืนด้วยกับเขา ๑ พุดด้วยกับเขา ๑ ไปสู่ที่นัดหมายกัน ๑

ยินดีตามที่เขามาหาตามนัดหมาย ๑ เข้าไปสู่ที่มุ่งด้วยกัน ๑ ทอดกาย

เพื่อเสพอสังฆกรรม ๑. ในวิภังค์อธิบายว่า ทำแต่อย่างใดอย่างหนึ่ง

เป็นอุลลัจจัย ทำทั้งหมดจึงเป็นปาราชิก สมเด็จพระมหาสมณเจ้า ฯ

ทรงเห็นว่า ทำอย่างหนึ่งแล้วให้ใกล้เคียงต่อเมถุนธรรม เป็น
ปาราชิก.

๘/๕/๒๔๖๕

ถ. กิจเนื่องแต่ความไม่เป็นอิสระแห่งภิกษุณี มีอย่างไรบ้าง ?

ต. มีกิจดังต่อไปนี้คือ :-

๑. ต้องอุปสมบทซ้ำในภิกษุสงฆ์.

๒. ต้องอยู่จำพรรษาในอาวาสที่มีภิกษุ.

๓. ต้องถามอุโบสถ และไปฟังโอวาทแห่งภิกษุสงฆ์ทุกเดือน.

๔. จำพรรษาแล้ว ต้องพิจารณาในสงฆ์ ๒ ฝ่าย คือ ภิกษุณี
สงฆ์ก่อน ภิกษุสงฆ์ภายหลัง.

๕. มีการศึกษาพระธรรมวินัยเนื่องด้วยภิกษุ คือให้เรียนจาก
ภิกษุ.

๖. ต้องอาบัติสังฆาทิเสสแล้ว ต้องประพฤติมานัตปักษ์หนึ่ง
ในสงฆ์ ๒ ฝ่าย.

๗. เกิดอธิกรณ์ขึ้นในภิกษุณีสงฆ์ ต้องให้ภิกษุสงฆ์ระงับและ
ปรับโทษผู้ผิด กิจเหล่านี้แสดงว่า ไม่เป็นอิสระในหมู่ของตน เหตุนี้
พวกภิกษุณีจะตั้งอยู่ตามลำพังพวกของตนหาได้ไม่.

ราชกวี

ถ. ภิกษุณีสาบสูญไปแต่ครั้งไร จงอนุমানมาดู ?

ต. ภิกษุรี คงสาบสูญเสียในครั้งพุทธกาล เพราะเมื่อครั้ง
พุทธปรินิพพาน ไม่ได้กล่าวถึงภิกษุณีเลย คราวนั้นเป็นคราวใหญ่

ของพุทธบริษัท ถ้าภิกษุณียังมี ก็คงจะมาในกาลถวายพระเพลิง
พระพุทธรูปพระ.

ราชกวี

พระราชบัญญัติ ร. ศ. ๑๒๑

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์

ถ. ในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์นั้น จัดเป็นกี่
หมวด หมวดไหนว่าด้วยอะไร ?

ต. จัดเป็น ๘ หมวด ๆ ๑. ว่าด้วยนาม และกำหนดใช้พระราช-
บัญญัติ ๒. ว่าด้วยเจ้าคณะใหญ่ ๓. ว่าด้วยวัด ๔. ว่าด้วยเจ้าอาวาส
๕. ว่าด้วยคณะแขวง ๖. ว่าด้วยคณะจังหวัด ๗. ว่าด้วยคณะมณฑล
๘. ว่าด้วยอำนาจ.

๒๔๓๖ - ๒๔๘๐

ถ. พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ตราไว้แต่วันที่
เดือน พ.ศ. เท่าไร จงแสดงข้อความเต็มตามมาตรา ๔ ที่ให้อำนาจ
เป็นเหตุเกิดแต่อำนาจและบัญญัติของประมุขสงฆ์ มาให้ดูจนตลอด.

ต. ตราไว้แต่วันที่ ๑๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๔๕ มาตรา ๔ สมเด็จพระ
เจ้าคณะใหญ่ทั้ง ๔ ตำแหน่ง คือ เจ้าคณะใหญ่คณะเหนือ ๑ เจ้า
คณะใหญ่คณะใต้ ๑ เจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุตติกา ๑ เจ้าคณะ
ใหญ่คณะกลาง ๑ ทั้งพระราชคณะ เจ้าคณะรอง คณะเหนือ
คณะใต้ คณะธรรมยุตติกา คณะกลาง ทั้ง ๔ ตำแหน่งนั้น ยก

เป็นพระมหาเถระที่ทรงปริกษา ในการพระศาสนาและการปกครอง
บำรุงสงฆมณฑลทั่วไป ข้อภาระธุระในพระศาสนาหรือในสงฆมณฑล
ซึ่งได้โปรดให้พระมหาเถระทั้งนี้ประชุมวินิจฉัย ในที่มหาเถรสมาคม
ตั้งแต่ ๕ องค์ขึ้นไป คำตัดสินของมหาเถรสมาคมนั้น ให้เป็นสิทธิขาด
ผู้ใดจะอุทธรณ์หรือโต้แย้งอีกต่อไปไม่ได้.

๒๔๖๘

ก. คำตัดสินของใครบ้างเป็นสิทธิขาด ที่ภิกษุผู้ใดจะอุทธรณ์
หรือโต้แย้งต่อไปอีกไม่ได้ ?

ค. ของสมเด็จพระเจ้าคณะใหญ่ทั้ง ๔ ตำแหน่ง คือเจ้าคณะใหญ่
หนเหนือ ๑ เจ้าคณะหนใต้ ๑ เจ้าคณะใหญ่หนกลาง ๑ เจ้า
คณะใหญ่คณะธรรมยุตติกา / ทั้งพระราชคณะ เจ้าคณะรอง
หนเหนือ หนใต้ หนกลาง คณะธรรมยุตติกา ทั้ง ๔ ตำแหน่งนั้น
ประชุมวินิจฉัยในที่มหาเถรสมาคมตั้งแต่ ๕ รูปขึ้นไป คำตัดสิน
ของมหาเถรสมาคมนั้น ให้เป็นสิทธิขาด ผู้ใดจะอุทธรณ์หรือโต้แย้ง
ต่อไปอีกไม่ได้.

๒๔๖๙

ก. วัด เมื่อว่าตามพระราชบัญญัตินี้ มีกี่ประเภท และประเภท
ไหนได้แก่วัดชนิดไร ?

ค. มี ๓ ประเภท ประเภทที่ ๑ ได้แก่วัดหลวง คือวัดที่พระเจ้า
แผ่นดินทรงสร้าง หรือวัดที่ทรงพระกรุณาโปรดฯ ให้เข้าจำนวนบัญชี
เป็นวัดหลวง ประเภทที่ ๒ ได้แก่วัดราษฎร์ คือวัดที่ได้รับพระราชทาน

วิสุงคามสีมาแล้ว แต่ไม่ได้เข้าบัญชีเป็นวัดหลวง ประเภทที่ ๓
ได้แก่สำนักสงฆ์ คือ วัดที่ยังไม่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา.

๒๔๓๓

ถ. ที่วัดและที่ขึ้นแก่วัด ตามพระราชบัญญัติ ร. ศ. ๑๒๑ จำแนก
เป็นอย่างไรบ้าง ?

ค. จำแนกเป็น 3 คือ ที่วัด ได้แก่ ที่ภิกษุสามเณรอยู่อาศัย ๑
ที่ธรณีสงฆ์ ได้แก่ที่เป็นสมบัติของวัด ๑ ที่กัลปนา ได้แก่ที่เขาอุทิศ
ถวายสงฆ์เพื่อได้เก็บผลประโยชน์จากที่นั้นให้แก่วัด ๑.

ราชกวี

ด. พระอธิการสุมน เป็นผู้ริเริ่มสร้างวัดขึ้นวัดหนึ่ง ถูกต้องตาม
พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์แล้ว ครั้นต่อมาพระอธิการ
รูปนั้นอาพาธหนัก ได้โอนวัดนั้นให้เป็นสิทธิแก่พระสุธรรม ซึ่งเป็น
ศิษย์ให้เป็นผู้ปกครองวัดนั้นสืบต่อไป ดังนี้ ถ้าจะถือตามบท ซึ่ง
ปรากฏในพระราชบัญญัตินั้น พระอธิการสุมนจะมีสิทธิในเรื่องนี้เพียงไร
หรือไม่ ของยกด้วยบทขึ้นประกอบการพิจารณาโดยตลอด ?

ค. ก่อนจะพิจารณาถึงสิทธิของพระอธิการสุมนว่าจะมีเพียงไร
หรือไม่นั้น จำต้องอ้างด้วยบท ในมาตรา ๗ แห่งพระราชบัญญัติ
ลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร. ศ. ๑๒๑ มาเป็นหลักประกอบการ
พิจารณา จะเห็นได้ว่า พระอธิการสุมน ไม่มีสิทธิที่จะโอนวัดนั้นให้
เป็นกรรมสิทธิ์แก่พระสุธรรม เพราะที่วัดก็ดี ที่ ธรณีสงฆ์ก็ดี เป็น
สมบัติสำหรับพระศาสนา คิดเป็นของสงฆ์ และครุภัณฑ์ และยังขัด

กับตัวบทในมาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัตินั้นอีก แม้พระอริการ
สุนน เป็นเจ้าอาวาสปกครองวัดนั้นก็ ได้ ย่อมไม่มีสิทธิที่จะเลือกตั้ง
เจ้าอาวาสปกครองวัดสืบไป โดยผลการ เพราะการเลือกสรรเจ้า
อาวาสวัดราษฎร์ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่ทรงเลือกและตั้ง
นั้น ทรงมอบให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะแขวงที่จะปรึกษาสงฆ์สัปบุรุษ
ทายกแห่งวัดนั้น เลือกสรรภิกษุผู้สมควรเป็นเจ้าอาวาสเสนอเจ้าคณะ
จังหวัด เมื่อเจ้าคณะจังหวัดเห็นสมควรก็ให้มีอำนาจที่จะทำตราตั้ง
ภิกษุนั้นเป็นเจ้าอาวาสปกครองวัดสืบไป ดังนี้ อาศัยตัวบทใน
มาตรา ๒ ที่ยกขึ้นประกอบการพิจารณา จึงเป็นว่าพระอภิธรรมการสุนน
ไม่มีสิทธิที่จะโอนวัดนั้นให้เป็นกรรมสิทธิ์แก่พระสุธรรม ตามพระราช-
บัญญัติ.

๒๔๘๑

ก. ที่วัดและที่ธรณีสงฆ์ ผู้ใดผู้หนึ่งจะ โอนกรรมสิทธิ์ที่นั้น ได้
หรือไม่ เหตุไร ? อธิบาย.

ค. ผู้ใดจะ โอนกรรมสิทธิ์ที่นั้นหาได้ไม่ เพราะที่นั้นเป็นสมบัติ
ของพระศาสนา พระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินผู้เป็นอัครศาสนูปถัม-
ภก ทรงปกครองรักษาโดยพระบรมราชานุญาต ผู้ใดผู้หนึ่งจะ โอน
กรรมสิทธิ์ที่นั้นไปไม่ได้.

ราชกวี

ก. วัดร้างไม่มีภิกษุสามเณรอยู่อาศัย เป็นหน้าที่ของใคร
ปกครองรักษา ?

ด. เป็นหน้าที่ของผ่านเพราะราชอาณาจักร เป็นผู้ปกครองรักษา
ถ้าที่ธรณีสงฆ์ของวัดยังมีอยู่ ก็อยู่ในความอารักขาของเจ้าพนักงานนั้น.

ราชกวี

ด. ระเบียบการขอพระราชทานวิสุงคามสีมา วัดเก่าที่ปฏิ-
สังขรณ์ขึ้นใหม่ กับวัดสร้างใหม่ที่เดียว แผลงกันหรือเหมือนกัน
มีอะไรเป็นหลักฐาน ?

ด. แผลงกันก็มี เหมือนกันก็มี ที่แผลงกันนั้น คือวัดเก่าไม่
ต้องขออนุญาตสร้างสำนักสงฆ์ก่อน ขอวิสุงคามสีมาทีเดียวได้ ส่วน
วัดที่จะสร้างใหม่ที่เดิวนั้น ต้องขออนุญาตสร้างเป็นสำนักสงฆ์ให้
ได้ก่อน จึงขอพระราชทานวิสุงคามสีมาต่อภายหลัง ที่เหมือนกัน
นั้น คือผู้ขอจะต้องทำรายงานยื่นต่อเจ้าหน้าที่ตามลำดับ เพื่อนำ
ความกราบบังคมทูลขอรับพระราชทาน มีมาตรา ๘ ข้อ ๒ และข้อ ๓
เป็นหลักฐาน.

๒๔๗๓

ด. คำว่าภิกษุผู้สมควรเป็นเจ้าอาวาสในมาตรา ๑๑ - ๑๒ แห่ง
พระราชบัญญัตินั้น มิได้ระบุไว้แจ้งชัดว่าเช่นไร ถ้าจะปฏิบัติตาม
พระราชบัญญัตินั้น มีข้อความในมาตราใดบ้างที่กำหนดคุณสมบัติ
ของผู้สมควรเป็นเจ้าอาวาสไว้อย่างไร ?

ด. มาตรา ๑๓ บัญญัติหน้าที่ของเจ้าอาวาสไว้ ๘ ข้อ มีที่จะ
ทำนุบำรุงรักษาวัดนั้น ตามความสามารถเป็นต้น อันผู้จะเป็นเจ้า
อาวาสต้องรู้ จะได้ปฏิบัติกรณหน้าที่ของตนได้โดยถูกต้องสมบูรณ์

เพราะฉะนั้น คำว่าผู้ควรเป็นเจ้าอาวาสในมาตรา ๑๑, ๑๒ แห่งพระราชบัญญัตินั้น จึงต้องถือมาตรา ๑๓ นี้เป็นองค์สมบัติ สำหรับเลือกสรรในขั้นต้น และเป็นหลักปฏิบัติในขั้นต่อไป.

๒๔๘๒

ถ. พระ ก. เป็นเจ้าอาวาส เห็นนาย ข. กับนาย ค. เล่นการพนันกันอยู่ที่ลานวัด จึงไปห้ามให้เลิกเสีย แต่นาย ข. กับนาย ค. กลับโกรธและกล่าวคำหยาบคาย ดังนี้ นาย ข. กับนาย ค. จะมีความผิดฐานไหน และมีโทษอย่างไร ตามมาตราและอนุมาตราเท่าไร เป็นหน้าที่ของใครลงโทษ ?

ต. นาย ข. กับนาย ค. มีความผิดฐานหมิ่นประมาทเจ้าอาวาส ต้องรวางโทษปรับครั้ง ๑ เป็นเงินไม่เกิน ๒๐ บาท หรือจำขัง ๑ เดือน หรือทั้งปรับทั้งจำด้วยกันทั้งสถาน ตามมาตรา ๑๗ อนุมาตรา ๖ เป็นหน้าที่ของศาลลงโทษ.

๒๔๘๐

ถ. บรรพชิตกัณฑ์ คฤหัสถ์กัณฑ์ ที่อยู่ในวัดนั้น ถ้าไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาส เจ้าอาวาสจะไม่ให้อยู่ในอาวาสนั้นก็ได้อันนี้ มีมาในมาตราไหน ข้อที่เท่าไร ?

ต. มีมาในมาตรา ๑๗ ข้อที่ ๔.

๒๔๗๕ - ๒๔๘๒

ถ. อำนาจของเจ้าคณะแขวง ต่างจากอำนาจของเจ้าคณะจังหวัดอย่างไร ?

ต. ต่างกันอย่างไร คือ อำนาจเจ้าคณะแขวงมิได้แต่ในแขวง
ของตนเท่านั้น ส่วนเจ้าคณะจังหวัดมิได้ตลอดทั้งจังหวัดที่ครองอยู่-
เจ้าคณะแขวงมีอำนาจดังนี้ :-

ข้อ ๑ มีอำนาจที่จะตัดสินข้ออุทธรณ์หรือการเกี่ยงแย้ง ในคำสั่ง
และวินิจฉัยของเจ้าอาวาสวัดขึ้นในแขวงนั้น.

ข้อ ๒ มีอำนาจที่จะบังคับ ว่ากล่าวภิกษุสามเณร ตลอดท้องที่
แขวงนั้น ในกิจอันชอบด้วยพระวินัยบัญญัติ และพระราชบัญญัติ.
อำนาจของเจ้าคณะจังหวัดมีดังนี้ :-

ข้อ ๑ มีอำนาจที่จะบังคับบัญชาว่ากล่าวสงฆมณฑล ตลอด
จังหวัดนั้น ในกิจอันชอบด้วยพระวินัยบัญญัติ และพระราชบัญญัติ.

ข้อ ๒ รองเจ้าคณะแขวงก็ดี เจ้าอาวาสก็ดี รองเจ้าอาวาสก็ดี
ซึ่งคณะจังหวัดตั้งได้ตามพระราชบัญญัตินี้ ถ้าไม่สมควรจะคงอยู่
ในตำแหน่งต่อไป เพราะความประพฤติที่ดี หรือเพราะขาดความ
สามารถที่ดี เจ้าคณะจังหวัดมีอำนาจที่จะปลดออกจากตำแหน่งได้.

ข้อ ๓ มีอำนาจที่จะตัดสินอุทธรณ์ คำสั่ง คำวินิจฉัย ของ
เจ้าคณะแขวงได้.

๒๔๓๘

ถ. พระราชาคณะผู้กำกับแขวง กับเจ้าคณะแขวงหัวเมือง มี
หน้าที่และอำนาจต่างกันหรือไม่ จงอ้างมาตรานั้น ๆ มาประกอบด้วย ?

ต. มีหน้าที่และอำนาจต่างกันอย่างไร :-

ตามความในมาตรา ๒๔ และมาตรา ๒๖ บัญญัติหน้าที่พระราชา

คณะผู้กำกับแขวง และเจ้าคณะแขวงไว้ อาจเห็นเฉพาะที่ต่างกัน
ได้ว่า พระราชาคณะผู้กำกับแขวงเลือกและตั้งรองเจ้าคณะแขวง เจ้า
อาวาสและรองเจ้าอาวาสได้ ฝ่ายเจ้าคณะแขวงมีหน้าที่เลือก แต่งตั้ง
ไม่ได้.

ตามความในมาตรา ๒๕ และมาตรา ๒๗ บัญญัติอำนาจพระ
ราชาคณะผู้กำกับแขวง และเจ้าคณะแขวงไว้ อาจเห็นเฉพาะที่ต่าง
กันได้ว่า พระราชาคณะผู้กำกับแขวงมีอำนาจเอารองเจ้าคณะแขวง
เจ้าอาวาสและรองเจ้าอาวาสซึ่งไม่สมควร ออกจากตำแหน่งได้ ฝ่าย
เจ้าคณะแขวงเอาออกไม่ได้.

ก. อริภรณ์ที่เจ้าคณะชั้นต่ำวินิจฉัยไปโดยชอบแล้ว ถึงชั้น
อุทธรณ์ เจ้าคณะชั้นสูงเห็นว่าเป็นพวกของตน วินิจฉัยกลับสัต์เสีย
เจ้าคณะชั้นอุทธรณ์ประพาศิพิดพระราชบัญญัติมาตราไหน ความว่า
อย่างไร ?

ค. ผิดพระราชบัญญัติมาตรา ๒๗, ๓๒, ๒๘, ซึ่งว่าด้วยมีอำนาจ
ตัดสินใจอุทธรณ์หรือการเกี่ยวเนื่องในคำสั่งและคำวินิจฉัย ให้เป็นไป
โดยชอบด้วยพระวินัยบัญญัติและพระราชบัญญัติ.

ราชกวี

ก. บรรพชิตบางพวกต้องหาว่า ขัดคำสั่งเจ้าคณะ ๆ ว่ามีความ
ผิดจะลงโทษ แต่พวกขัดคำสั่งไม่ยอม ถือว่าตนไม่ผิด ดังนี้ จะวินิจฉัย
อย่างไรดี ?

ต. วินิจฉัยอย่างนี้ดี ถ้าคำสั่งของเจ้าคณะนั้นชอบด้วยพระ-
วินัยบัญญัติ และการคณะ พวกขัดคำสั่งมีความผิด ควรลงโทษ
ได้จริง ถ้าคำสั่งของเจ้าคณะนั้นไม่ชอบด้วยพระวินัยบัญญัติ และ
พระราชบัญญัติ และการคณะ พวกขัดคำสั่งไม่มีความผิด การที่
พวกเขาไม่ยอมให้ลงโทษนั้นชอบแล้ว.